

EPA

2004-2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

50409

A GRAFIKAI IPARÁGAK ÉS ROKONSZAKMÁK FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ

MAGYAR GRAFIKA

MEGJELENIK ÉVENKÉNT HATSZOR: FEBRUÁR, ÁPRILIS, JÚNIUS, AUGUSZTUS, OKTÓBER ÉS DECEMBERBEN

UNGARISCHE GRAPHIK, GRAPHICA MAGHARĀ ÉS HUNGARIAN GRAPHIK MELLÉKLAPOKKAL.

SZERKESZTI ÉS KIADJA BIRÓ MIKLÓS

V.

ÉVFOLYAM

1924

GLOBUS NYOMDAI MŰINTÉZET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG, BUDAPEST VI, ARADI UCCA 8

CIKKEK ÉS HOSSZABB KÖZLEMÉNYEK

A betű hatalma. R. Tóth József, Cluj	93
A berlini Typographische Gesellschaftból. Fritz Schröder, Berlin	103
A budai könyvtár-jelvények. Hét ábrával. Wv.	13, 14, 15, 33, 35, 37, 39
A cseh-szlovák és magyar grafika. Korinek J. F., Prága	218
A debreceni grafika kiállításáról. Várakozó Gábor, Debrecen	155
A „Grande Nation” fővárosából. Lengyel Pál, Páris	108
A háromszinyomásról. David Greenhill, London	173
A jövő üzemeivelről. Kner Imre, Gyoma	184
A kémigráfia fejlődése. Tausz Sándor	193
A klasszikus irány kultiválása a mesterszedés terén. Wanko Vilmos	2
A könyvlim. Baksa Kelemen	68
A könyvnyomdailag készíthető falragaszokról. (4 példával.) Markovics Kálmán	294
A korrektor és a gépszedés. Herzog S.	8
A kromolitográfia alkonyja és az olajnyomás terfoglalása. Lengyel Vilmos	291
A léptékről. (13 ábrával.) Kner Imre, Gyoma	61
A Magyar Grafika levélfej-pályázatának eredménye. (Négy melléklettel 5 szedés-példával és három ábrával.) Wanko Vilmos	321, 323-326
A magyar nyomtatóipar válsága	231
A magyarországi könyvnyomtatás története dióhéjban. Novák László.	235, 287
A modern könyvnyomtató betűi és díszítő-anyagai. Wanko	312
A modern körlevél. (Tizenhat oldalon, 16 szedés-példával.) Wanko Vilmos	132, 135-150
A művészet fejlődéstörténeti törvényei. Dr. Hauschild, Leipzig	300
A prágai Typografia címére. Wanko Vilmos	219
A rézmetszet és rézkarc. Papz Béla	39, 97, 151
A régi Rózsanya régi személyzetéről. Butkovszky Bertalan	48, 108, 167, 220, 277
A szakirodalomilag kimerített szakkérdések. Laupál Antal, Košice	244
A szedőgépek kérdése a modern nyomdaüzemben. Három ábrával. M. L., Berlin	36, 91
A szerzői jog védelme a nyomdászatanban. Kner Imre, Gyoma	232
A szimbolista könyvkötészet Párizsban. Teke Ferenc, Párizs	290
A Typographische Mitteilungen pályázata. Bruno Dressler, Leipzig	40
Az angol-amerikai stílus és a mi ízlésünk. (Tizenhat oldalon, 32 szedés-példával.) Wanko Vilmos	198, 199-214
Az árumentavásár nyomtatványai 1924-ben	119
Az Elzevirekről. Három ábrával. Jaschik Almos	3
Az Elzevir könyvnyomtató-család. László Dezső	250
Az ideális könyv. Baksa Kelemen	11
Az olvasójel. Baksa Kelemen	130
Az „öntödéjáról”. Kner Imre, Gyoma	6
Az ötödik évfolyam küszöbén	1
Az üzemeivel művészet. Herzog Salamon	64
Az újraéledő magyar szakoktatás	260
Pállnt Aladár meghalt. sz. s.	134
Caxton kortársai és utódai. J.	124
Debreceni kötetek Budapesten. J. A.	106
Égőten sürgős a magyar szakoktatás megteremtése	171
Egyet-mást a betűkről. Thalwieser Antal	128
Egy mammut-szedőgépről. F. K.	178
Egy régi magyar folyóiratról. Dr. Gergely Jenő	10
Élmélet és gyakorlat	57
Emberábrázolás és stílus. Bencdek Marcell	153
Ezerkilencszázhuszonegy	285
Fotografálni — nem luxus! Kun Mihály	127
Geel Ottó, mérnök	248
Gottmayer Nándor t. (Árcképpel.)	183
Grafika és papírapi vásár. W. V.	162
Hogyan neveljünk üzemeztetőket a jövő számára. Dr. Herbert Hauschild, Leipzig	58
Humor a korrektori asztal mellől. Rasofszky Andor	266, 342
Ipsokolonyvek hatása a szemre. László Dezső Iparművészeti séta — művészeti igazgatók. Nádai Pál	16
Izlés, mérséklet és életerő az akcidiában. (16 oldalon, 25 szedés-példával.) Wanko Vilmos	70, 73-88
Kelet, az örök színforrás. Nádai Pál	238

Kötött feladatok az akcidiában. (Nyolc melléklettel 16 példával.) Wanko Vilmos	298, 301-308
Konstruktívizmus, képarchitektúra és nyomdai grafika. Németh Antal	176
Ludlow-betűsoröntőgép	320
Magyar tipográfia, Machiel Wilmink, Uirecht	34
Meghal-e a művészet? Nádai Pál	196
Művészet vagy ipar. Laupál Antal, Košice	126
Német folyóiratok. Dr. Rabinovszky Nicolas Georges, költő, korrektor, nyomdász. László Dezső	131
Normálvörös utóvörösödése. Faltusz Ede, Brooklyn	67
Olasz könyvművészet. (8 ábrával.) Nádai Pál	60, 61, 68, 69, 104, 105, 106, 109
Ónyomtatványok. Dr. Szőnyi László	191
Papirgőzölés a körforgógépen. Faltusz Ede, Brooklyn	9
Plantin és Raphelengh — Plantin-múzeum. J. A. (Két ábrával.)	189, 190
Praktikus munkabeosztás. Hans Mann, Dresden	245
Pro domo	260
Pusztai Ferenc 1850-1924. Radnai Mihály	246
Stilus — Divat — Nyomdaipar. Dr. Herbert Hauschild, Leipzig	172
Szakoktatás. Novák László	311
Szemelvények levelesládánkból	309
Szilágyi József t	158
Többnyelvű nyomtatványok. (Nyolc oldalon 14 szedés-példával.) Wanko Vilmos	249, 251
Újabb betűk és díszítőanyagok. Wv. (Több példával.)	159, 160, 161
Újévi üdvözlőlapp-pályázatunk eredményéről. Tizenhat oldalon 26 példával	14, 17-32
Új géptípusok. (Három ábrával.)	337, 338, 339, 342
Újságoldalak viaskodnak. Nádai Pál	288
Vidor Pál, grafikus művész. Két fametszet-reprodukcióval. Bálint A.	95, 96
William Caxton. J.	59
Zilcher Gyula tizenegy litográfiai műve. (Két ábrával.) Németh Antal	152, 153

TECHNIKAI KOZLÉSEK ÉS TECHNIKAI ÚJÍTÁSOK

A Balassa-féle helyesírás	113
A bőr használata a könyvkötészetben	156
A gépszedés és a tömöntés	55
A gépszedés nyomása	55
A Hölze-féle hengeres kézisajtó. (Egy ábrával.)	340
A kérdőjel használata	157
A kéziratról. K. I.	156
A legújabb újságyomó körforgógép-kolosszus	271
Az ólom oxidálódása	113
Az olvasójel	271
A szedőgépek fűtése	114
A szóközi hézag. Thalwieser Antal	218
Az új erőgépek újabb fejlődése. dr. H.	327
Egy új maratási eljárás. dr. H.	327
Előfordul a bronznyomásonál	113
Földfordult világ. L. P.	218
Ivrendező készülékek	218
Japán többszinyomás	157
Körülvágott vagy körülvágatlan könyv. D. R.	217
Linolit alaponyatlemezek	270
Magas fordulatúak. dr. H.	328
Narancsszínű festék keverése	157
Ötvenátos az új szedőgépekkel szemben	115
Pergaminpapíros gumirozásáról	157
Sajnálatraméltó embereink	157
Sakkhírek szedése	157
Szedőgéplóm ötvözése betűfémbe	157
Szögletes és köralakú úrpótlók	270
Tömöntés lemezek mosása	114
Új anyagok	270
Új gépek az 1924. évi leipzigai Buxra-gépvásáron. dr. H.	327
Újafajta raszternélküli autotipiák. dr. H.	327
Wettläufer HC3. (Két ábrával.)	339

K Ü L F Ö L D

Ahol a nagy Rákóczi hamvai nyugosznak. Laupál Antal, Košice	104
A kassai nyomdások 50 éves jubileuma. Laupál Antal, Košice	271
A nyomdaipar fejlődése Jugoszláviában. Kurtacker Antal, Subotica	262
A tipográfia fejlődése Romániában. Krizsó Kálmán, Cluj	216
A wembly-i kiállítás tanulságai. Korinek F. József, Prága	330
Ausztriai levél. Guzmits Károly, Wien	216
Az erdélyi nyomdások szakmai életéből. Krizsó Kálmán, Cluj	268
Házi pályázat. K-ó.	268
Kelet-szlavenszko nyomdaiparáról. Laupál Antal, Košice	216
Levél erdélyi kollégáink szakmai életéről. Krizsó Kálmán, Cluj	45
Nemzetközi nyomtatványkiállítás és országos nyomdász-dalverseny Nagyváradon. Krizsó Kálmán	268
New Yorki levél. Gondos Ignác	5
Ötvenéves a wieni nyomdásziskola. Karl Stolik, Wien	163
Ötvenéves jubileum. K-ó.	268
Podkarpatska Rus nyomdaipara. Neumann Ede. Užhorod-Ungvár	327
Szakoktatási törekvések Erdélyben. M. H.	268
Tudósítási az olasz nyomdai viszonyokról. Hubert Adolf, Milánó	43

P Á L Y Á Z A T O K

A debreceni nyomtatványkiállítás meghívójára kiírt pályázat eredménye	105
A Janina cigarettahüvely- és papírgyár plakátpályázata	274
A szlovenszko nemzetközi pályázat eredménye	165
1.000.000 koronás pályázatunk	44, 163, 227
Erdélyi újévi üdvözlőlapp-pályázatról	40, 311
Nemzetközi pályázat	40
Pályázat a Nyomdász-Evkönyv és Utikalauz belső címlapjára	274
Pályázatok Romániában	164
Pályázat az Autó- és Motorújság fedelére	228, 274

KÖNYVEK ÉS SZAKLAPOK

Az Allgemeine Anzeiger für Druckereien	111
A Biblia Képekben	111
A Bulletin Officiel	111
A Bulletin Officiel des Cours Professionnels	110
A Deutscher Buch- und Steindruckerei 53, 111, 165,	269
A Graphische Revue	110, 270
Almanahul Graficei Romane. K-ó.	165
A Nyomdász Évkönyv és Útikalauz	51
A prágai Typografia címere. W.	270
Ars Una. Dr. R.	269
A Slovenská Grafika	228
A Typographische Mitteilungen	166, 269
Az Archiv für Buchgewerbe und Gebrauchsgraphik	270
Az Ember Tragédiája esperantóul. (Két illusztrációval.)	321
Buchkunst-Ausstellung	229
De Reclame — De Tampon	110
Der Werdegang einer Chromolithographie	166
Die Gebrauchsgraphik	228
Divattörténet	111
Grafičká Revija	110, 270
Könyv a könyvről	270
Krizsó Kálmán: Proletárversek	52
Magyar Bibliofil-Szemle	52, 166, 229
Magánkiadású mintanyomatok	321
Négy könyvoldal	109
Pancsa Tantra. (Egy melléklettel.)	321
Präzise Arbeitsmethoden in der Stereotypie	269

KRITIKA

A Dragan Tomljenovic	40
A kolozsvári János-ünnepély meghívója	224
A nagyváradi nyomdászok meghívója	339
A Pax nyomdai mintázat reklámjai	272
A Szegedi Friss Ujság	40
A szentesi Ujságuzem	339
A Zalamegyei Ujság és Zalai Közöny	339
Az Általános Fogyasztási Szövetkezet	224
Egri hirdetések	273
Két kis füzet	164
Kiskunfélegyházi nyomtatványok	40
Nagybecskerekai és kassai jubileumi meghívók	164
Párai nyomtatványok	272
Pogácsnik Albin	164
Szakmabeli cégek naptárainról	40
Temesvári meghívó János-ünnepélyre	225

SZAKOKTATÁSI HÍREK

A fővárosi sokszorosító szakirányú tanonciskolák	273
A kínai írás és a kínai könyv	44
Balassa József tanár előadása	311
Elhunyt mesterszedők emlékkiállítás	44
Felolvasás az irodalomról	107
Humor a korrektori asztal mellől	44
Nemzetközi nyomda- és rokonipari kiállítás	44
Szakoktatás. Novák László	311
Szaktanfolyam	44, 107
Tipográfiai szakiskolák nemzetközi kiállítása	273

FELJEGYZÉSEK

A Deutscher Faktoren-Bund	104
A Dresdener Schnellpressenfabrik A.-G.	47
A Kast & Ehinger G. m. b. H.	47
A kétmilliórdos címlap. N. P.	320
A lezamerikaibb Amerika	320
A magyar kir. technológiai iparmúzeum és anyagvizsgáló intézet	46
A moziképek felirata	226
A módlingi gyorsajtógyár	47
A művészet proletárja volt Bálint Aladár	158
A Papierfabrik Zerkall új merített papírosai	159
A prospektus. N. P.	320
A Sokszorosító Ipartestület. Heimler Kálmán	320
A Vogtländische Maschinenfabrik A.-G.	46
A Wörner J. és társa gépgyár rt.	277
Az Első Magyar Betűöntő Rt.	104
Díszművek részletfizetésre	226
Dívatlapok. N. P.	276
Egy ezerszentes lap megszűnése	159
Egyszeres tankönyvek. N. P.	275
Félszázados munka ünneplése	275
Hirdetések sírköveken	158

Könitzer Gusztáv a magyar nyomtatóiparról	46
Labor improbus omnia vincit!	46
Lámpavasra. N. P.	320
Mergenthaler Ottmar	320
Mayer Rezső meghalt	104
Nyomdafesték és papírfogyasztás	159
Ötven esztendőm keresztül munkában	320
Szokatlan reprodukálási mód	159
Tábor János	158
Valaki felakasztotta magát. N. P.	276
Waldemar Zachrisson	104

KIÁLLÍTÁSOK

A „Mentor”. Dr. Rabinovszky Márius	265
A Szépművészeti Múzeum új szerzeményei.	
Dr. Rabinovszky	328
Az Ernst Múzeum. Dr. Rabinovszky Márius	262, 328
Belvedere. Dr. Rabinovszky	328
Filmkiállítás	328
Műcsarnok. Dr. Rabinovszky	328
Nemzeti Szalon. Dr. Rabinovszky Márius	262, 328

KORREKTORI ROVAT

A kereskedelmi nyelv magyarsága	217
Az írásejelek. Haraszti József	217
Balassa József tanár előadása	311

MELLÉKLETEINKRŐL

Lapunk mellékletei és fedőlapja 56, 118, 170,	229, 279
---	----------

SZAKKÉRDÉSEK

A külföldi szaklapok legérdekesebb rovata	225
Szakkérdés a könyvek gerincsorainak elhelyezéséről	225
Tömöntőköszülék	226
Új léniák fogyatékos festékezése	226

ÜZENETEK

Janovits Ferenc urnak	116
Munkatársainkat és külföldi tudóstóinkat kérjük	118, 169
M. R., Zs. B. K-a.	280
K. L. Abrud, H. J. Szatmár, Sz. K. Belgrád, K. F. Prága, Buzgóság. Jugoszláviai és szlovenszkói olvasóinkat	170

GRAFICA MAGHIARÁ

Arta de carte Italiană	V
Carti-Reviste	VIII
Comunicări Mărunte	
DI. Gustav Könitzer despre industria de tipar ungară	III
Concursul revistei Typographische Mitteilungen	III
Critica Olandeză	IV
Cultivarea direcției clasice, Vilhelm Wanko	II
Gust. Moderare și furtie de viață în accidente. Vilhelm Wanko.	V
În pragul anului al cincilea	I
Paul Vidor	VII
Rezultatul concursului nostru	I

HUNGARIAN GRAPHIC

The Anglo-American style and our taste.	C
William Wanko	
The state of the printing trade in Hungary.	A
Emery Kner.	D
The supplements	

UNGARISCHE GRAPHIK

Aladár Bálint	xiii
An den Lehrlingsschulen für Buchgewerbe der Stadt Budapest	xxviii
An der Schwelle des fünfsten Jahres	i
An die prager Typografia, W. Wanko	xxii
Aui unsere Antwort an die prager Typografia. w.	xxviii
Buchkunst-Ausstellung	xxiii
Das Archiv für Buchgewerbe und Gebrauchsgraphik	xxviii
Das Buchgewerbe in der Ostslowakei. A. Laupál, Košice	xxi
Das Ergebnis unserer Preisausschreibung für Neujahrskarten	iii
Das moderne Rundschreiben. Wilhelm Wanko	x
Der ägyptische Stil	ix
Der englisch-amerikanische Stil und unser Geschmack. Wilhelm Wanko	xviii
Der Deutscher Buch- und Steindruckerei	xv
Der Didot-Antiqua	xiv
Der neueste Rotationskoloss	xxxii
Deutscher Buch- und Steindruckerei	xxxii
Die Beilagen der vorliegenden Nummer	xxxiii
Die Betriebsleiter der Zukunft. Emerich Kner, Gyoma	ix
Die chinesische Schrift und das chinesische Buch	iv
Die Entwicklung der Buchdruckerkunst in Rumänien, K. Krizsó, Cluj	xxi
Die Erste Ungarische Schriftgiesserei A.-G.	xv
Die Gebrauchsgraphik	xxiii
Die Hundertjahr-Einfassung	iv
Die Lehre aus der Ausstellung in Wembley. J. F. Korinek, Prag	xxx
Die ofner Buchhändlerzeichen. W.	ii
Die Papierfabrik Zerkall	xiv
Die Pflege der klassischen Richtung. Wilhelm Wanko	i
Die Titelschriften-Giessmaschine „Ludlow“	xxxj
Die tschechoslowakische und die ungarische Graphik. J. F. Korinek, Prag	xix
Die Vogtländische Maschinenfabrik A.-G.	iv
Druck von geprägten Siegelmarken, Verschluss- und Reklamemarken, Hans Mann, Dresden	xii
Eine Kritik aus Holland	xiv
Eine kunstwissenschaftliche Forschungsreise nach Armenien. Dr. H.	xxxij
Ein neues Ätzverfahren. Dr. H.	xxxj
Erinnerungsausstellung verstorbenen Akzidenzsetzer	iv
Fachunterricht — Fachliteratur iv, viii, xv, xxiii, xxvii	xxvii
Ferdinand Gottermayer	xviii
Fünfzig Jahre Wiener Buchdruckerschule. Karl Stolik, Wien	xij
Gebundene Aufgaben im Akzidenzsatze. W. Wanko	xxix
Geschmack, Mässigkeit und Lebenskraft im Akzidenzsatze. Wilhelm Wanko	vi
Gustav Könitzer über die ungarische Graphik	iv
Hobe Umdrehungszahlen. Dr. H.	xxxij
Internationaler Wettbewerb	xvi, xxiv
Italienische Buchkunst	viii
Krisis in der Fachausbildung des Nachwuchses. Dr. Herbert Hauschild, Leipzig	v
Leipzig-Sondernummer des Deutscher Buch- und Steindruckerei	viii
Mehrsprachige Drucksachen. W. Wanko	xxvi
Mergenthaler-Feier	xxxj
Naturgesetze der Kunstentwicklung. Dr. Hauschild	xxix
Neue Autotypie ohne Raster. Dr. H.	xxxj
Neuere Grade der Didot-Antiqua	xxviii
Neue Maschinen auf der Maschinen-Bugraherbstmesse zu Leipzig	xxxij
Neue Schriften	xxviii
Neue Schriften und Ornamente	xxviii
Neue Schriften und Ziermaterial	xxi
Notizen	iv, xiv
Österreichischer Brief. Karl Guzmits, Wien	xx
Präzise Arbeitsmethoden in der Stereotypie	xxxij
Praktische Arbeitseinteilung in der Druckereibetriebe. Hans Mann, Dresden	xxv
Renouard, der Illustrator	xiv
Stil — Mode — Druckgewerbe, Dr. Herbert Hauschild, Leipzig	xvii
Über den Humor des Korrektortisches	iv
Umwälzungen auf dem Gebiete der Kraftmaschinen. Dr. H.	xxxij
40 Jahre Gutenberg-Haus Gebr. Geel	xxvii
Von den Plakaten Szakmáry's	iv
Von den Weltnummern der Papierzeitung	iv
Neuer Schmuck	iv
Warenmuster messen und Ausstellungen	xiv
Zierereien verboten	xiv

★
LABOR
IMPROBUS
OMNIA
VINCIT
★

A GRAFIKAI IPARÁGAK FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ

MAGYAR GRAFIKA

SZERKESZTI ÉS KIADJA: BIRÓ MIKLÓS. SZERKESZTŐSÉG
ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST VI. KER., ARADI UCCA 8

1924. V. ÉVFOLYAM 1–2. SZÁM

BESZERZÉSI FORRÁSOK

BETŰ ÉS LÉNYA

Első Magyar Betűöntőde Rt. Budapest VI, Desseffy uca 32. Dívtos szöveg- és címvetők minden nyelvhez. Síma és mintázott rézlelők. Elvállalja egész nyomdai berendezések szállítását. Telefon: 23—70.

Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82—35.

„Grafika” Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési Rt. ezeltől Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V, Csáky uca 49. (Bejárati Wahrmann uca 16.) Telefon: 21—91.

A J. G. Scheller & Glesecke betűöntőde Lelpzig magyarországi képviselete: Fischer Ignác Budapest VII, Kazinczy uca 27. II. 24.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest VIII, Rákóczi tér 2. Telefon: József 48—12.

LITOGRAFIA

Átnyomópapírok és nedves transzparenciapapír és az összes cikkek kaphatók a Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzletben Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82—35.

Kallina Zdenko grafikai szaküzlet, Mindenajta átnyomópapír és az összes szükséges cikkek, litográfusok. Budapest VIII, Mátyas tér 16. Telefon: József 14—16.

GÉPJAVÍTÁS

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII, István út 3. Telefon: József 72—39. Gépjavitásokat, gépátalakításokat, szerelést, transzmisszióberendezést szakszerszén és gyorsan eszközöl.

Gépjavitást, átalakítást, szerelést a legszakszerűbben végző: Gerő és Glöck grafikai szaküzlet és gépjavitó műhely Budapest VII, Hernád uca 28. Telefon: József 142—47.

Wörner J és Társa gépgyár Rt. Budapest V, Váci út 48. Telefon: 14—89 és 61—90.

KÖNYVKÖTÉSZET

Vászon könyvkötészetek, nyomdák és dobozgyárak részére: Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82—35.

„Grafika” Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési Rt. ezeltől Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V, Csáky uca 49. (Bejárati Wahrmann uca 16.) Telefon: 21—91.

Moskovits Emil Budapest V, Klotild uca 22. Grafikai textil, könyvkötővászna és papírok. Telefon: 2—23, 105—25 és 191—34.

PAPÍRNEMŰEK

„Steyrermühl” papírgyár különlegességei: műnyomó-, kromó-, pauz-, pergamenpótló-, rajz- és egyébajtó papírosok. Magyarországi vezérképviselete: Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82—35.

Vértel Aladár levélborítók- és papírneműgyár Budapest IV, Fővámter 4. Telefon: József 102—31, József 102—52, József 62—49.

KLISÉK

Általános Grafikai Műintézet Részvénytársaság Budapest VIII, Bezeredy uca 19. Telefon: József 143—18. Elsőrangú anyagból, elsőrendű kliséket szállít.

König és Bayer fotókémigráfiai műintézet kliségyára Budapest VII, Wesselenyi uca 54. Telefon: József 59—91.

Sokszorosító ipar Rt. Budapest VIII, Tisza Kálman tér 6. Telefon: József 2—85.

SZAKÜZLETEK

Frank Lajos grafikai szaküzlet Budapest VIII, Teleki tér 19. Telefon: József 70—10.

Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82—35.

Goldstein Adolf Utóda grafikai szaküzlet Budapest VII, Kazinczy u. 32. Telefon: József 123—93. Raktáron tart festéket, fűződrótot, matricaport c minden egyéb nyomdai anyagot.

„Grafika” Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési Rt. ezeltől Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V, Csáky u. 49. (Bejárati Wahrmann uca 16.) Telefon: 21—91.

Tanzer Miksa grafikai szaküzlet Budapest VII, Akécia uca 59. Telefon: József 166—31.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest VIII, Rákóczi tér 2. Telefon: József 48—12. Új, használt és javított kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti gépektől a egyéb felszerelményekből, anyagokból nagy raktárt tart.

FESTÉKEK

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgyár, hengeröntőde Budapest IX, Márton uca 19. Telefon: József 6—38.

„Grafika” Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési Rt. ezeltől Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V, Csáky uca 49. (Bejárati Wahrmann uca 16.) Telefon: 21—91.

Gebr. Schmidt G. m. b. H. Frankfurt a/M. kő- és könyvnyomdai festékek lerakata: Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82—35.

Kast & Ehinger G. m. b. H. nyomdapestékgyár magyarországi főkeletének képviselete, König János okl. mérnök Budapest IV, Ferenciek tere 4. Telefon: József 153—88. Gyárak: Wien, Stuttgart, New York és Prágában.

Lorilleux Ch. és Társa, a világ legrégebb és legnagyobb nyomdai festékgyára. Iroda: Budapest IV, Ferenc József rakpart 27. Gyár Budapestokon. Telefon: 37—58 és 83—20.

Lutz Ede és Társa lakk- és festékgyár Rt. Budapest VII, Orngy uca 4. Telefon: József 93—40. Képviselete: Frank Lajos grafikai szaküzlete Budapest VIII, Teleki tér 10. Telefon: József 70—16.

Hans Wunder G. m. b. H. kő- és könyvnyomdai festékgyár Berlin-Wilhelmsberg. Vezérképviselet és egyedüli raktár: Goldstein Adolf Utóda grafikai szaküzlet Budapest VII, Kazinczy uca 32. Telefon: József 123—95.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest VIII, Rákóczi tér 2. Telefon: József 48—12.

BETŰFÉM

Magyar Olomárgyár és Fémkereskedelmi Rt. Garantiált összetételű betűfém nyomdák, tömböntők és betűöntők részére. Olom, angol ón és antimón napi áron. Fémhulladékok, — salakol is, — hamul vásárol. Központi iroda: Budapest V, Korall uca 3. Telefon: 110—45 és 102—01. — Gyár: Budapest VI, Furgách uca 4. Telefon: 170—76.

NYOMÓGÉPEK

Dresdener Schnellpressenfabrik A.-G. és a Preusse & Comp. A.-G. Leipzig, Magyarország és az utóállamok részére képviselet Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82—35.

„Grafika” Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési Rt. ezeltől Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V, Csáky uca 49. (Bejárati Wahrmann uca 16.) Telefon: 21—91. Képviselet a Schnellpressenfabrik Müdling vorm. L. Kaiser Söhne A. G. és a Schnellpressenfabrik Koenig & Bauer A.-G. Würzburg cégeket.

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII, István út 4. Telefon: József 72—39. Új és javított nyomógépek állandóan raktáron.

Maschinenfabrik Augsburg-Nürnberg A.-G. Augsburg vezérképviselet: Csatelét Alajos Budapest V, Margit körút 81. II. udvar. Telefon: 195—33.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest VIII, Rákóczi tér 2. Telefon: József 48—12.

Wörner J. és Társa gépgyár Rt. Budapest V, Váci út 48. Telefon: 14—89 és 61—90.

HENGERANYAG

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgyár, hengeröntőde Budapest IX, Márton uca 19. Hengeröntést vállal a legjobb anyagból. Jobb és olcsóbb a ház ütőnél. Telefon: József 6—38.

Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82—35.

„Grafika” Gépkereskedelmi és Nyomdaberendezési Rt. ezeltől Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V, Csáky uca 49. (Bejárati Wahrmann uca 16.) Telefon: 21—91.

Lorilleux Ch. és Társa, a világ legrégebb és legnagyobb nyomdai festékgyára, hengeranyaggyár és hengeröntőde, Iroda Budapest IV, Ferenc József rakpart 27. Gyár Budapestokon. Telefonszám: 37—58 és 83—20.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest VIII, Rákóczi tér 2. Telefon: József 48—12.

SZEDŐGÉPEK

Az Intertype szedő- és soröntőgépek vezérképviseletére: Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia uca 3. Telefon: 82—35.

Mergenthaler Setzmaschinenfabrik G. m. b. H. Berlin, Linotype sorozódó és üntőgépeknek képviselete: Gutenberghaus Gebr. Geel, Wien VII, Lerchenfelderstrasse 37. Budapest II, Hunyadi János út 12.

MAGYAR GRAFIKA

UNGARISCHE GRAPHIK ÉS GRAFICA MAGHIARÁ CÍMŰ MELLÉKLAPOKKAL

SZERKESZTI ÉS KIADJA BIRÓ MIKLÓS. MEGJELENIK ÉVENKINT HATSZOR

FEBRUÁR, ÁPRILIS, JÚNIUS, AUGUSZTUS, OKTÓBER, DECEMBER HÓNAPBAN

V. ÉVFOLYAM 1-2. SZÁM. 1924 JANUÁR-FEBRUÁR

AZ ÖTÖDIK ÉVFOLYAM KÜSZÖBÉN

EREDMÉNYEKBEŒN oly gazdag negyedik évfolyam után mindenestre magyarázatra szorul ama elhatározásunk, hogy a MAGYAR GRAFIKÁT az ötödik évfolyamban kéthavonként jelentetjük meg. Őszintén beismerjük: nem szívesen szántuk rá magunkat erre a lapszámredukálásra, s őszintén nyilvánítjuk ki, hogy nem is annyira anyagi okok, mint inkább szerkesztőségi és nyomdatechnikai okok késztettek erre a lépésre. Az eddigi tíz lapszámnak hatra való összevonása anyagilag még a mai értékelés mellett sem jelent számunkra valami nagy anyagi megtakarítást, mert — amint azt ezen számunkkal is igazoljuk — valóban kettős számokat akarunk nyújtani. Sokkal nyomósabb ok az összevonás mellett az, hogy a MAGYAR GRAFIKA elért nívóját és a bel- és külföldön kivívott sikereit minden áron meg akarjuk őrizni, sőt tovább akarjuk fokozni. A havonkénti megjelenés pedig ennek valóságos kerékkötője volt; szerkesztőnk és munkatársaink más irányban is igen elfoglalt emberek lévén, már az utóbbi hónapokban is csak megerőltető, lázas szellemi munka árán voltak képesek feladataiknak lelkiismeretesen eleget tenni. A MAGYAR GRAFIKÁNAK és az általa képviselt kulturális misszióának ártanánk vele, ha ezt a fárasztó és kimerítő munkát tovább erőltetnők. Lapunk idehaza még erős ostrom alatt álló, de a külföldön úgyszólván fentartás nélkül méltányolt iránya most már a végső kifejlődés stádiumába került s így mi sem természetesebb, mint hogy ezt a végkifejlődést az eddiginél is nagyobb gonddal kell kibontakoztatni, hogy munkánk valóban célszerű és maradandó értékű legyen. Ezzel nemcsak önmagunknak, hanem olvasóinknak és követőinknek is tartozunk. Nyomatékosan hangsúlyozzuk, hogy az eddiginél tökéletesebb munkával akarjuk meglepni olvasóinkat s hogy az eddig taposott útról le nem térünk. Ezt az utat idáig is egyedül jártuk és sikereink csakis a tántoríthatatlan továbbhaladást parancsolják. Kitartásunk, ambíciónk érintetlen s csak szívbeli örömünkre szolgálna, ha jó barátainkról, a MAGYAR GRAFIKA hűséges olvasóiról is hasonlóképpen nyilatkozhatnánk. Úgy legyen!

A klasszikus irány kultiválása a mesterszedés terén

IGEN TISZTELT SZERKESZTŐ KOLLÉGA!
Évek óta élénk figyelemmel kísérem lapjának mintaszedéseit. Eleinte sokat mosolyogtam a hajlított sorok ama tömegén, amely valósággal elkábította a szemlélőt. Később nemcsak megszoktam, hanem meg is kedveltem az új stílust, amit főként annak tulajdonítok, hogy Önök is mérsékeltek az egyes számokban a görbe sorok számát, sőt újabb fogásokkal léptek a porondra, újabb ötleteket valósítottak meg s ezzel mesterkedésüket felfrissítették. A Magyar Grafika mai sedéseivel meg vagyok elégedve, de nem tudom megérteni, mi okból szorítják háttérbe a klasszikus irányt? Ebből a mintaszedésfajtából csak elvétve közölnek egy-egy példát, noha egész határozottan merem állítani, hogy ez a stílus is szalónképes (és erre felé nagyon divatos), sőt azt is tudom, Önök sem esküdtek ellenségei ennek az iránynak. Hálával fogadnám, ha Szerkesztő kolléga magyarázatát adná eme álláspontjának.

C. L., Špisská Nová Ves (1916)

FENTI LEVÉL már hosszabb ideje vár válaszra s ha eddig felelet nélkül maradt, úgy ezt csak annak kell betudni, hogy mindezideig nem tartottam elérkezettnek az időt a válaszadásra. A figyelmes szemlélő előtt nem titok, hogy sedéspéldáink tervezésénél tervszerűen járunk el s hogy e téren produkált munkálkodásunkban a lehető legalaposabb megfontoltság vezérel. És ezért C. L. kollégám bizonyára nem veszi rossz néven, hogy a magunk elé tűzött cél felé való törtetésünkben munkaprogramunkat nem voltunk hajlandók megzavarni a klasszikus sedésmód tárgyalásának időelőtti bevonása által. Mert, hogy ezt az irányt is figyelembe vettük, amikor munkaprogramunkat megállapítottuk, az az alábbiakból majd ki fog tűnni, ép úgy, mint ahogy nyilvánvalóvá válik ama nézetünk is, hogy a klasszikus sedésmódnak stílusfejlesztő munkánkban elég fontos szerepet szántunk.

A Magyar Grafika első évfolyamának elején keresve kutattuk azt a mesgyét, amelyen haladva fel tudtuk volna frissíteni a magyar akszidenssedés irányát. Erről a stíluskutató munkáról az 1923-ik évi Évkönyvben részletesen is beszámoltam s akkoriban azt írtam a klasszikus irányról, hogy »fejlesztésére nincs meg a kellő lehetőség«. Erre igen nyomós okaim voltak. Mint mindenféle sedésmódot, stílust, úgy a klasszikus irányt is alaposan tanulmányoztam és úgy találtam, hogy ez az irány abban a meglehetősen kiforrott formájában, amely a németek, különösen pedig a csehek

munkáiból kiárad, túlságosan monoton, egyhangú, változatosságot alig nyújt, újabb változatok krealására a meglevő anyagok igénybevételeivel nem is ad lehetőséget. A klasszikus sedésmód eszközei: a nemes metszésű antikva, síma vonal és finom rajzú sorkeret. Ilyen anyagokkal nemcsak nyomdánk nem rendelkezett, de meggyőződésem szerint Magyarország kevés nyomdájában akadt volna megfelelő stílusos anyag a klasszikus irány kultiválására. Ez volt a legnyomósabb ok arra, hogy a klasszikus iránnyal ne foglalkozzák olyan mélyrehatóan, aminek nyomán azután esetleg bőségesen kaphattam volna olyan kritikai anyagot is, amelynek beküldői mindenféle, a sarkalatos követelményeknek semmiképp sem megfelelő betűkkel és díszekkel kultiválták volna a klasszikus irányt.

De meg azután a betűöntődék klasszikus anyaga sem elégített ki tökéletesen. Túlságosan klasszikus volt. Akárhány betűöntődétől kértem ilyen anyagból mintákat: úgyszólván kivétel nélkül ugyanazt a 70-es, 80-as években divott antikvát és körzetanyagot kaptam.

Egyszóval arra a meggyőződésre jutottam, hogy az akkori eszközökkel a klasszikus irányt sikeresen kultiválni alig lehetséges. Néhány sedéspéldát akkor is bemutattam, a hirdetések jó részét is ugyanebben a zsánerben sedtem meg, de tovább menni nem mertem, mert mind több és több jelenséget figyeltem meg a külföldi szaksajtóban, amelyekből arra következtethettem, hogy a betűöntődék és az ezeknek dolgozó grafikusok még csak ezután fognak a klasszikus irány felfrissítésével foglalkozni.

Különösen az *Archiv für Buchgewerbe* néhány könyvoldalára emlékszem, mint olyanokra, amelyeknek rajzbeli megoldásából a fenti következtetésre jutottam.

Sejtésemet az idő valóban igazolta: a betűöntődék csak a közelmúltban kezdték meg az új csapáson haladó klasszikus iránynak megfelelő anyagot piacra hozni.

Ezt az új anyagot azután kétféle csoportra oszthatjuk. Az egyik csoportban látjuk azokat az anyagokat, amelyek vajmi csekély eltérést mutatnak a 70–80-as évek egyszerű anyagaitól, a másik csoport ellenben már a mai értelemben vett modern felfogásnak bélyegét viselő díszítőanyagokat öleli fel és ez az a csoport, amelyet oly nehezen vártunk.

Ebből azután nyilvánvaló, hogy a klasszikus irányra is rá szeretnők nyomni a mai idők bélyegét.

A klasszikus sedédirányt tehát kultiválni fogjuk, de nem a mai közismert és valljuk be: már megúnt formanyelvezetével, hanem frissebb ötletekkel feleresztve, a meglevő expresszionista hatás alatt átformált díszítőanyagokkal és ezeknek a sablontól eltérő alkalmazásával.

Tökéletesen egyetértünk azzal a véleménnyel, hogy az ezen iránynak mintájául szolgáló régi nyomtatványok egyszerű másolása nem felel meg a könyvnyomtatóipar fejlődésének s természetesen nem is vezethet új stílushoz, új csapáson való haladáshoz, ami egyenlő a céltudatosság híján való munkálkodással.

Újat és ismét újabbat alkotni: ez a cél lebeg lelki szemeink előtt s meggyőződésünk, hogy a feladatban való elmélyedés meg fogja hozni a sikert.

Aki figyelemmel kísérte mult évi lapszámaink szedéspéldáit, feltétlenül észre kellett vennie szedés-megoldásaink temperamentumának fokozatos lehiggadását. A túlságosan temperamentumos megoldások illetően való megfőkezése tehát nem célnélkül való volt, hanem természetes következménye ama törekvésünknek, hogy az expresszionista és kubista hatás alatt kialakult szedésirányt közelebb hozzuk a klasszikus irányhoz s viszont az utóbbit a mai idők szellemének megfelelőbb átalakításával igyekezzünk majd közelebb hozni az expresszionisztikus és kubisztikus szedésmodorhoz.

Hogy a mi »klasszikus« irányunk nem lesz majd valami egyhangú irány, mint amilyen a mostani klasszikus irány, azt abból is következtethetjük, hogy mindenféle nyomtatványhoz alkalmasnak kell lennie.

Egyízben már véleményt nyilvánítottam arról, hogy a mai klasszikus irányt kereskedelmi és reklámanyomtatványok céljára — kevés kivétellel — tökéletesen alkalmatlannak tartom. Igen jól megfelelhet könyvszedéseknél, családi jellegű nyomtatványoknál, bálí meghívók egyrészénél, de a kereskedelem sajtótermékeihez túlságosan szolidnak tartom.

Ugyanis nem hagyom figyelmen kívül a reklámnak hihetetlen fontosságát és a mai kor kereskedelmi, ipari, művészeti és társadalmi életének a reklámmal való szerves kapcsolatát. A technika fejlődése idézte elő a kereskedelem és az ipar fellendülését, ami viszont a reklámélet kialakulását vonta maga után. A reklámanyomtatványt — legyen az bár a legszelídebb hangú kereskedelmi sajtótermék — klasszikus szedésmodorban nem tudom helyesnek, célszerűnek elismerni, mert ez a szedéstechnikának a legegyszerűbb eszközeivel dolgozik s így természetesen semmi rendkívülit, reklámszerűt nem eredményezhet.

Ezt tartva szem előtt, a mi klasszikus irányunk kialakításában a technikai készütségek és a technikai lehetőségeknek nagy szerepet szántunk, mert hiszen valójában csak ez az egyféle megoldás állhat rendelkezésünkre, amikor azt a célt tűzzük magunk elé, hogy az esztétikai szépséget a nyomdaipar fejlettségének minden modern eszközeivel igyekezzünk kikristályosítani, semmi értelmét és indokát sem találván az olyan primitívséget mímelő munkálkodásnak, amely a technika fejlődéséből fakadó óriási előnyöket minden

józan ész ellenére kihatározatlanul hagyja. A betűöntődéknek dolgozó iparművészeknek egy része már modern felfogásban oldja meg azokat az anyagokat, amelyek a klasszikus szedésstílus által képviselt szoliditást és szépséget vannak hivatva, valamelyes expresszionista jelleggel felruházva, érvényrejuttatni. És ezekben az új anyagokban nagyon sok az úgynevezett irányvonal, ami szedésünk kialakítását fogja dirigálni.

A klasszikus irányt tehát nem akartuk háttérbe szorítani, csak bevártuk az időt, amikor minden veszély nélkül vehetjük munkába s a magunk ízlésének megfelelően korszerűvé átformálhatjuk. A betűöntődék modern anyagai mindenképpen megkönnyítik feladatunkat s mi valójában ezentúl sem fogunk mást cselekedni, mint hogy a modern grafikusok által modern, korszerű felfogásban átdolgozott »klasszikus« anyagokat újszerű megoldási módszerekkel dolgozzuk fel.

Ez azután nem is jelent majd egy újabb stílust a Magyar Grafika mellékletein, hanem az eddiginek továbbfejlesztését egy olyan fejlődési stádiumba, amely az anyagszerűség mellett a korszerűség és újszerűség bélyegét egyformán magán viseli. *Wanko Vilmos*

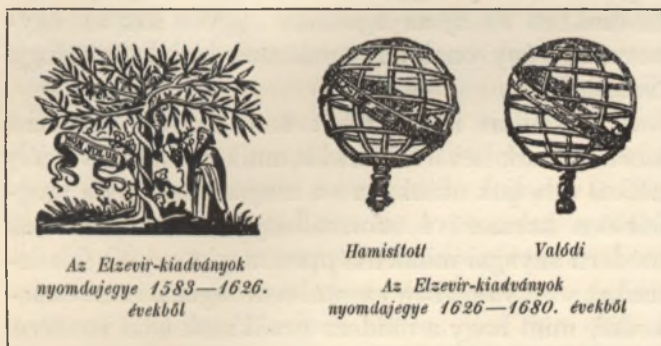
Az Elzevirekről

Z Elzevir-család 1583 és 1680 között kapcsolódik bele a nyomdászat történetébe. Tagjai, mint a velencei Aldusok kitűnő nyomdászok voltak, akik világhírűket az ókori klasszikusoknak kisformátumú (12-ed és 16-odrént alakú), antiquákkal szedett kiadványaival vívták kis egyidőben hihetetlen népszerűsége tettek szert a bibliofilek körében. A család maga leideni eredetű, de Leidenen kívül számos más helyen is találkozunk Elzevirnyomdákcal, így Amsterdamban, Utrechtben és Hágában. A család legrégebb ismert tagja, aki egyúttal a nyomdavállalat megalapítója is, Ludwig Elzevir, Löwenben született 1540-ben, vallási villongások miatt elhagyta szülővárosát és 1580-ban Leidenbe költözött és itt bukkan fel az 1583-ik évben mint könyvkereskedő és nyomdász.

Első kiadványának címe: »Drusii Ebraicarum quaestionum sive quaestionum ac responsionum libri duo, Lugdunensi, MDLXXXIII«. 1617-ben halt meg, kitűnően felszerelt nyomdát és nagyforgalmú könyv-vállalatot hagyva utódaira örökül. A vállalat 1622 és 1652 között, Bonaventura Elzevir és Ábrahám Elzevir idejében érte el fénykorát. Az előbbi fia, az utóbbi

unokája volt a családalapító Ludwig Elzevirnek. Kettőjük kiadványai, bár a szövegük hitelessége és megbízhatósága messze mögötte maradt az aldináknak, finom nyomdatechnikai kivitelük révén csakhamar utat találtak a kényesebb ízlésű bibliofilek

koreihez. A virágzás korára esik az amsterdami műhely létesítése, melyet 1638-ban Ludwig Elzevirnek egy hasonló nevű unokája alapított, de mint nyomda meglehetősen rövid életű volt; mert az alapító halála után a hágai Adrian Moltjens tulajdonába került, aki ugyan tehetséges nyomdász volt, de a fősúlyt a könyvkereskedésre helyezte s a nyomdát végül teljesen be is szüntette. 1620-ban keletkezett az utrechti Elzevir-nyomda, Ludwig Elzevir egyik dédunokájának, Peter Elzevirnek kezdeményezésére; ez a vállalat azonban a tulajdonos halálával, 1629-ben szintén beszüntette üzemét.

Az ismertebb és kedveltebb Elzevir-kiadványok közé tartoznak a híres Vergilius, a Terentius s még néhány más római klasszikus, továbbá az Új-Testamentum, a piros iniciálisokkal díszített nagy Zsoltárkönyv, Kempis Tamás: »Krisztus követése« és a népszerű Respublica, teljes címén: »De Imperio Magni Mogolis«. Ezek a kiadványok, a szöveg tartalmi részét leszámítva, mesterművei a tipográfiának. Egyik-másikhoz érdekes feljegyzés is fűződik. Sok izgalmat okozott a különködő bibliofilek között a kis Vergiliusnak 1636-iki kiadása, melynek kevésszámú példánya gyakorlatlanul került forgalomba s ezeket egy sajtóhiba és két, piros festékkel nyomtatott szövegrész tett ritkaságokká. Charles Nodierről, a híres francia bibliofilről s a könyvkötőipari »à la fanfare«-stílus életrekelőjéről tudjuk például, hogy fél életén keresztül vadászott egy ilyen »piros« Elzevire, de hiába. Ma már — ritkán ugyan — de fel-feltűnnek egyes aukciókon a hirhedt piros Elzevirek, még pedig meglehetősen alacsony kikiáltási árak kíséretében; legutóbb, 1902-ben kettő is jelent meg egyszerre s ezek 60—220 márkáért találtak gazdára. A kérdéses piros Vergilius Ábrahám Elzevir munkája, a sajtóhiba a 411. oldalon van s ugyanitt találjuk az egyik — nyilván tévedésből — pirossal nyomott szövegrészt, a Bucolicát bevezető s

Augustushoz intézett levélnek következő soraitól kezdve: »Ego frequentes a té literal accipis...« A másik piros szövegrész kétségtelenül tudatos s ez a 92. oldal következő szavaival kezdődik: »Si mihi suscaptum...«

Az Elzevireknek a gyűjtési láz idején számos utánzata került forgalomba, ami nemcsak az eredeti kiadványok értékét emelte magasra, hanem azok felismerését is meglehetősen bonyolult szakismeretté specializálta. Külön kis monografiája volt többek között az 1635-ben megjelent és összesen három kiadást ért XVI-odretű Julius Caesarnak, melynek hitelességét a kitűnő utánzatok igen bizonytalanná tették. A bibliofilek alaposságának köszönhetjük, hogy az eredeti Julius Caesar nyomdatechnikai karakterisztikumait pontosan ismerjük és tudjuk, hogy a hiteles Elzevir-kiadvány ajánlólapjáról nem szabad hiányozni a bivalyfejnek, hogy oldalanként 35 sorosnak s a 149., 335. és 475. oldalaknak hibás számozásúaknak kell lenniök. Ezek az ismertetőjelek a második és a harmadik kiadásból hiányzanak. Tehát — a gyűjtők tipográfiai világnézete szempontjából — kevésbé értékesek.

A hibás vagy helyenként piros színnel nyomtatott Elzevirek még ma is izgatják a gyűjtőket, úgy, hogy — bátran feltehetjük — hibás példányok utánzatai sem ritkák az antikváriumokban. Ezek ellen azután a vízjegyek ellenőrzésével (ami kétes sikerű), vagy pedig méréssel próbálnak védekezni s gyakran egy milliméternyi méretdifferencia elég, hogy egy Elzevir-kiadás hiteles volta kétségessé váljék.

Az Elzevir-féle Respublicák egy részéről is kiderült, hogy utánzatok, azaz utánnyomások. Az egyetlen hiteles Respublica: Molière könyvtárának egyetlen, kétségtelenül hiteles és ránkmaradt darabja, mely 1631-ben hagyta el a sajtót s a benne olvasható Crayon-feljegyzés szerint egy livre és tíz sol-ért jutott gazdájának birtokába.

Roszmájú legendák keringenek az antikváriusok között arról, hogy az utánzatokat maguk az Elzevirek nyomatták, ily módon igyekezve az »eredeti« kiadások becsét és árát felhajtani. A legendákat az a tény táplálja, hogy az Elzevirek voltak az első könyvkereskedők, akik az aukciónak ma ismert módjával próbálkoztak és 1604-ben két tudós, Georg és Johann Donsának könyvtárait a bibliofilek részére árverés alá bocsátották. Ennek az első aukción fényes eredményűnek kellett lennie, mert később az Elzevir-aukciók intézményesekké váltak s a könyvpiacra lényeges áremelkedést idéztek elő.

Az Elzevir-kiadványokról sohasem hiányzik a nyomdajegy, papirosukból pedig az akkor használt vízjegyek valamelyike: az ökörfej, Rettenthetetlen János címere, a »P« betű, az egyszarvú, a címerbe foglalt vagy magában álló kürt stb. Ezek a vízjegyek

azonban, minthogy Németalföld látta el papirossal az akkori nyomdák legnagyobb részét, más országok ez időből származó kiadványain is fellelhetők. Számos katalógus készült az Elzevir-kiadányokról, azonban az utolsó, melyet az 1674-ben Amsterdamban elhalt Dániel Elzevir adott ki, sok olyan kiadványt is sorol fel, melyek nem az Elzevir-nyomdában készültek.

A tipográfia e páratlan alkotásainak nagyon gazdag szakirodalma van, akik behatóbban óhajtanak velük foglalkozni s a nyelvet bírják, haszonnal tanulmányozhatják a következő műveket: *Aubry*, Notice sur les imprimeurs de la famille des Elzevirs, Paris, 1806; — *Berard*, Essai bibliogr. sur les éditions des Elzevir les plus précieuses, Paris, 1822; *Nodier*, Melanges tirés d'une petite bibliothèque című művének »Théorie des éditions elzeviriennes« c. fejezete, Paris, 1829; — *Ch. Pieter*, Analyse des matériaux les plus utiles pour de futures annales de l'imprimerie des Elzevir, Gent, 1843; — továbbá Annales de l'imprimerie Elzevir, Leipzig, 1853; — *A. de Reume*, Recherches historiques, genealogiques et bibliographiques sur les Elzevir, Bruxelles, 1847; és Catalogus librorum officinae Lud. Elzevirii, Paris, 1855; — *A. Willems*, Les Elzevir, Bruxelles, 1880.

J. Á.

New Yorki levél

Stílus. — »Tanulni újat!« — Hirdetési kiállítás. — A kiállítás nyomtatványai. — A látványosságok. — A plakátóriások. — A rotációs gépmesterek sztrájkja.

ÓNAPOKKAL ezelőtt kezembe került a »Szinházi Élet« egy száma s annak végiglapozása után egész határozottsággal mertem állítani, hogy az a Globus nyomdában készült — és csak azután kerestem meg az impresszumot . . . Ez a megállapítás minden megfontolás nélkül dicséretet rejt magában. A lapban ugyanis »stí-

lust« fedeztem fel, amely minden jobb nyomda nyomtatványain feltalálható. Ez a »stílus« azonban merőben eltér a többi nyomdákétól, mert ez az, amit a »Magyar Grafika« kultivál.

Ebben a stílusban van valami lendület, valami frissesség, mint ahogy annakidején a szecesszióban is volt s amely irány — miután a litográfia utánzására törekedett — szintén fúrás-faragással járt, amíg felváltotta az újabb irány, mert a művészethez értők meggyőződtek annak tarthatatlanságáról. Azt a klasszikusságot, amit például az ősnomtatványokon látunk s amelyek az amerikai mostani maradiságban is fellelhetők, ez az új irány még nélkülözi.

Egyénileg már a kezdet kezdetén elmondtam véleményemet az »új stílusról«. Be kell vallanom, hogy nem értek a művészeti forradalmak különböző »izmusai«-hoz, éppen ezért nem kívánok sem ellene, sem mellette állást foglalni, sem a szaklapok vitájában résztvenni, megállapítom azonban, hogy bennünket ez a »valami újat!« keresés nem izgat . . . Mi a jól kitaposott utakon járunk és — konzervatívok maradunk!

Ezt már több ízben említettem leveleimben s amikor a november 12-től 19-ig látható volt, az »Avertising Club of Newyork« által rendezett Hirdetési kiállítást végignéztem, ez csak megerősítette ezt a véleményemet.

Ezt a kiállítást a Club kötelékébe tartozó hirdetési irodák és reklámyomtatványokat tervező cégek rendezték, ezúttal első alkalommal. Itt ugyanis a hirdetési irodák munkája nem abban merül ki, hogy a hirdetést felveszi a különböző lapokban való elhelyezés céljából. A hirdetési iroda fogalmazza a hirdetést, megtervezi annak tipográfiai kivitelét, elkészíti vagy elkészítteti a szükséges rajzokat s ezt a folyamatot mutatták be a nyomdászszempontból is nagyon tanulságos kiállításon.

Természetes, hogy nyomtatványt nyalábszámra lehetett innen elvinni, amelyek között a többség litográfiai úton készült, én azonban csupán azokat vittem el, amelyek tipográfiai kivitele megerősíti az amerikai nyomdaiparban megszontosodott maradiságot.

Ki kell jelentenem, hogy e nyomtatványok összeválogatásánál nem vezetett semminemű tendencia, annál kevésbé, mert akarva se tudtam volna olyasmit találni, ami az európai művészi forrongások legkisebb jelét is magán viselné, vagy amelyek tipográfiai kivitele elütne a húsz év előtti tipográfiai stílustól.

Ennek illusztrálására küldök néhány nyomtatványt.

A cégjegyek olyan értelemben, mint ahogy azt a »Magyar Grafika« legutóbbi számában jellemezte, ismeretlenek. Az ügynök, illetőleg a kereskedő vagy gyáros eladója a cégjegyet a mellényzsebében tartja, ez a magyarázata, hogy az itteni cégjegyek alakja nem haladja túl az Európában használatos névjegyek alakját. Ugyanígy a hangsúlyozás is eltérő az európaiktól. Ezt élénken jellemző példa a Morphy & Borde cég cégjegye, ahol a »Signs« (címtáblák) szó a legkiemelkedőbb, eltekintve a vörössel nyomtatott telefonszámtól.

A kémigrafikusok kiállításai s a különböző háromszínnyomatok képezték a kiállítás látványosságait.

Ezek előtt állott a laikusok legnagyobb tömege, de a mi szempontunkból ezek a látványosságok semmi újat nem nyújtottak.

A második nagy látványosság volt egy divatlap divatkiállítása, ahol mintegy 40 különböző, most, tavasszal piacra kerülő női tolettet mutattak be, nem szegre akasztva, vagy szekrényekbe helyezve — hanem mindegyiket egy-egy más hölgy viselte s vonult fel egyenként az e célra felállított színpadon.

A világszerte ismert plakátóriások persze szintén láthatók voltak. Első alkalommal azt gondoltam, hogy ezek a körülbelül 6×3 méter nagyságú színes litografiák címfestők remekei, második látogatásom alkalmával azonban éppen olyankor voltam jelen, amikor a plakátragasztó munkások felváltották azt, vagyis elhelyezték a 12 részből álló falragaszt, ügyelve a regiszter pontos betartására, úgy hogy a plakát felragasztása egy csőbőr kleisztert s vagy 40 percnyi munkát vett igénybe.

Nem volna teljes a beszámoló, ha elhallgatnám, hogy a napilapok szintén megfelelően vonultak fel a kiállításon, mindegyik önönmagát dicsérve mint a legolvasottabbat s így hirdetésre legalkalmasabbat. Tény azonban az, hogy a legelterjedtebb hirdetési orgánus a magyar származású Pulitzer József által 1885-ben alapított »The World«. Ebben jelenik meg naponta ezekre menő állást kínáló és állást kereső hirdetés, — de egyébként is egyike a legnívósabb napilapoknak úgy szellemi tekintetben, mint technikai kivitel dolgában. A »World« érdeklődésébe még néhány napilap tartozik, így legutóbb megvettek Pulitzerék egy nagyon kis olvasókörrrel bíró »estilapot, »The Sun«-t kétmillió dollár készpénzért s azt most a saját kiadásukban megjelenő »The Globe« cíművel egyesítették s mind a két lapfejet egyidőben használják.

Napilapokról lévén szó, eszembe jut, hogy néhány héttel ezelőtt a newyorki napilapok rotációsgépmesterei bérjavítás végett sztrájkba léptek. Ez ugyan szakmai szempontból nem érdekes, de azért volt ennek a sztrájknak nagyon sok érdekes és megfigyelésre érdemes momentuma.

A sztrájk a szervezet hozzájárulása nélkül tört ki, sőt a sztrájk másnapján — az első napon ugyanis egy lap sem jelent meg, a második napon egy kétoldalas, az összes newyorki napilapok lapfejeit hordó, míg a további 9 napon csupán 4 oldalnyi terjedelemben jelent meg egy egyesített napilap — a munkásszervezet elnöke nyilatkozatot bocsátott ki, amelyben a sztrájkot illegálisnak jelentette ki s a munkásokat helyeik elfoglalására szólította fel. A munkások ugyanis követeléseiket nem terjesztették be a békéltető bizottsághoz, amelynek ezekkel előzőleg foglalkoznia kellett volna.

A munkások azonban tovább sztrájkoltak s a szervezet hozzájárulásával vidékről hozattak gépmestereket, míg tizednapra — különböző sikertelen tárgyalások után — a napilapkiadók és a szervezet közös felszólítást bocsátottak ki volt munkásaikhoz, hogy mindazok, akiknek helyeik még nincsenek elfoglalva, a régi feltételek alapján elfoglalhatják helyeiket. Ekkor a napilapok már egyéni lapfejjel s majdnem a szokásos terjedelemben jelentek meg. Szóval: az »illegális« sztrájk munkásrésze elvészett.

Áltatános feltűnést okozott, hogy a sztrájk kitörésének napjától mintegy három hétig a napilapok nyomdait egy egész rendőr-ármádia őrizte, sőt a melléuccákban is volt állandó készenlét, — holott erre nem volt szükség, mert rendzavaró momentum nem volt.

No de nem akarok politikába botlani, holott erről is sok érdekeset lehetne elmondani. Talán más helyütt és más alkalommal.

Gondos Ignác, New York

Az „öntőcéduláról“

Z »öntőcédula« a német »Giesszettel« szakkifejezésnek szolgál fordítása és azt a jegyzéket értjük alatta, amely megmutatja, hogy a betűöntőde egy bizonyos súlymennyiségű nyomdai ólombetű szállításánál az ABC kis és nagy betűiből, az írásjelekből és a számokból hány darabot szállít. Az öntőcédula adatai egy bizonyos alap-

mennyiségre, vagyis egy úgynevezett »Satz«-ra, vagy »minimum«-ra vonatkoznak, amely minden fajta betűnél és minden nagyságnál más-más súlymennyiségben van megállapítva.

Az »öntőcédula« adatait minden betűöntőde maga szerzi be magának és annak titkát éppen olyan gondosan őrzi, mint például az általa használt fémötvözet titkát. Hiszen a helyes öntőcédula a nyomdászra, a betű rendelőjére rendkívül nagy fontossággal bír. Az öntőcédula helyes összeállításától függ az, hogy az öntőde által szállított — rendszeren igen takarékosan megállapított, illetve megrendelt — betűmennyiség egyrészt elegendő-e, összeállítása megfelel-e a célnak, amelyet a betű rajzánál s egyéb tulajdonságainál fogva szolgál, másrészt ettől függ az is, hogy ez a betűmennyiség intenzíven kihasználható-e. Ha ugyanis egyes betűkből keveset szállít az öntőde, akkor a nyomdász gyakran zavarba jöhet sürgős munkáknál, kénytelen más, az éppen kitűzött célnak kevésbé megfelelő rajzú és nagyságú betűt választani, vagy pedig egyes betűkből kisebb mennyiségeket időnként pótolni kell, ami igen kellemetlen és költséges. Végül helytelen összeállítású öntőcédula használatánál minden betűfokozat egyrésze mint holt teher fekszik a szekrényekben, nem forog, használdik és kopik a többiekkel. Ilyen holt teher minden nyomdai betűszekrényben sok akad. Például minden jobb nyomda gondoskodik arról, hogy minden betűhöz francia ékezetes betűket kapjon (például: à, á, è, é, ì, í, ç), ezenfelül az ä, ë, w és x betűkből is minden szekrényben van bizonyos olyan tartalék, amely magyar nyelvű sze-

désnél sohasem használható fel teljes mennyiségben. Mennyivel súlyosabb azután ez az elkerülhetetlen teher, ha a helytelen összeállítású öntőcécula miatt a nyomdász a megrendelt 5, 10, 50, 100 vagy 500 kiló betűből kevesebb szöveget tud kiszedetni és az általában leginkább, illetve legnagyobb tömegben használt betűk elfogyása után egyes betűkből aránytalanul nagy tömegek maradnak vissza a szekrény fenekén! Ilyenkor a veszteség kétszeres, sőt többszörös! Először: a betűből kevesebbet lehetett szedni, mint rendes helyes öntőcédulánál, másodsor: sokkal több a holt, ki nem használható felszerelés a nyomdában, harmadsor: néha csupán egy vagy két betű időelőtti kifogyása utánrendelésekre kényszeríti a nyomdászt, ami külön költségtöbbletet és idővesztést okoz, végül (és ez a mai, gyengébb összetételű ötvözet mellett szintén fontos!) a fölöslegesen nagyobb mennyiségben meglevő betűk nem kopnak el olyan hamar, mint azok, amelyekből kevesebb van a betűanyag néhány évi intenzív használat után egyenlőtlen, tisztátalan képet mutat. Bizonyos idő múlva már lehetetlen új, használatlan betűket a használt tömeg közé vegyíteni.

Egészen bizonyos azonban, hogy egy abszolút helyes, mindenféle előforduló munkához megfelelő öntőcécula összeállítása lehetetlenség. Bizonyos mennyiségű, szakemberek által 15—20%-ra becsült, már fel nem szedhető betűtömeg mindig kimarad. De a helyes, illetve a lehetőségig helyes öntőcécula megállapítására mégis nagy súlyt kellene helyezni a régi jó békeidőkben, amikor még ráértünk a termelés apróbb problémáival, a műhelymunka részletgondjaival törődni, az öntőcécula egyik állandó témája volt a magyar szakirodalomnak. Betűink nagyrészt szereztük be már akkor is a külföldről, s minden öntőde más és más öntőcécula alapján dolgozott, még pedig olyanok alapján, amelyek a magyar viszonyokat nem igen vették tekintetbe. Ezért gyakran szokás volt az is, hogy nagyobb nyomdák saját tapasztalataik alapján saját öntőcédulát dolgoztattak ki és ezek alapján adták fel külföldi megrendeléseiket.

Nagyon érdekes volna egyszer nyelvészeti szempontból feldolgozni az öntőcécula problémáját és megállapítani, milyen eltérések vannak egyes írók és egyes nyelvjárások, vagy a szépirodalmi, a zurnalisztikai és a hivatalos nyelv betűhasználatában. Azt hiszem, akkora eltérések mutatkoznának, amelyek nagyon meglepnék a nyelvészeket.

A saját praxisomból két érdekes esetet említek meg.

Egyszer elhatároztam, hogy az akkoriban Magyarországon használatos nagy fali naptárt cégem számára magam állítom elő és nem készen hozatom. Amikor a naptár formáját megterveztem, ki kellett hozzá választanom egy markáns, keskeny és elég erős betűtípust, amely egyéb munkáimhoz csak igen kis

mennyiségben volt szükséges és teljes mennyiségben minden évben egyszer volt csak felhasználható: éppen csak a nagy fali naptárhoz, amely akkor a katolikus, református, görög-orosz és zsidó naptárt tartalmazta. Itt igazán fontos volt az öntőcécula helyes megállapítása, mert hiszen a csupa névből és sok számból álló szövegben, a sok idegen hangzású szó folytán a számok, a nagybetűk és az ABC egyes betűinek aránya egészen különösen alakulhatott. Azt az egyszerű módszert választottuk tehát, hogy három-négy egymásután következő esztendő fali naptárának szövegében megolvastuk és pontosan feljegyeztük az egyes betűk, a nagybetűk, a számok és az írásjelek számát. Azt tapasztaltuk, hogy az eltérések az egyes esztendők között csak minimálisak, alig néhány százalékosak, és csupán a katolikus naptárban a vasárnapok előtt szereplő néhány nagybetűs jelzésben van nagyobb eltérés. Az összeszámított betűmennyiségeket rendezeltük tehát meg, alig egy-két százalékos többlettel. Azóta hosszú időn keresztül használtuk ezt a betűt, egyetlenegyszer sem jöttünk zavarba — valamely betű váratlan kifogyása folytán — és a nagy naptár kiszedése után rendkívül kevés, alig számbavehető felhasználatlan betűmennyiség maradt a szekrényekben, tehát a költséges anyagot a lehető legracionálisabban használhattuk ki, aminek ilyen, csak egy célt szolgáló felszerelésnél különös jelentősége van.

A másik eset nyelvészeti szempontból sokkal érdekesebb és ez volt az, amelyik az öntőcécula problémáját először ismertette meg velem. 1902-ben, amikor a mesterségemet tanulni kezdtem, egy mintegy 10 éves munkát készítettünk, amelyhez egy ciceró nagyságú betűtípust használtunk fel. A betű majdnem hogy elég volt ahhoz, hogy a munkát egyszerre kiszeddessük, (ami az egyenletes festékezés, vagyis az egyfolytában való kinyomtatás és a gazdaságosabb munkamenet szempontjából fontos), csupán egy-két kiló a betűt kellett utánrendelni, amit a betűöntőde néhány nap alatt szállított is. Ez tehát egyike volt a nyomdászatban annyiszor előforduló jellegzetes eseteknek. A többi gyakran használt betűből (*e, m, n, i, o, d, t, u, k, s*, stb.) még bizonyos mennyiségű tartalék is maradt.

Közvetlen ez után a munka után egy másik könyv került munkába, amely körülbelül ugyanakkora terjedelmű volt, de ennél már a nyolcadik ív körül kifogyott az *e* betű, úgy, hogy a munkát nem tudtuk folytatni. Azt hittük, valami tévedés fordult elő s vizsgálódni kezdtünk, mire kiderült, hogy a szerző (egy református pap) olyan hihetetlen mennyiségű *e* betűt használ, hogy ez egész nyelvezetének hangzását befolyásolja. Egy különösen jellegzetes mondatát meg is jegyeztem magamnak; így hangzott: »Ezt neki nem lehet sejtienie sem, el kell rejtenem lelkem legmélyebb

rejtekebe.« (Egy francia szerző munkájának magyar fordításáról volt szó.)

Ezek mellett a szélsőséges esetek mellett megemlítek még egy kis tréfát is, annak bizonyítására, hogy a kevés betűvel felszerelt kis nyomdák efajta nyomorúsága ismeretes a szakmán kívül állók előtt is. Jókai Mór az Élet Komédiásaiban leír egy választást, amelyet Napoleon öcsém vezet. Hirtelen választási plakátokra van szükség, amelyeken nagy betűvel csak ennyinek kell állania: »Éljen Prinz Nornenstein Alienor, szeretett képviselőjelöltünk!« De ekkor kiderül, hogy éppen a helybeli színtársulat színlapja van sajtó alatt. A »Haramiákat« adnak és valami illusztris vendég lép fel Moor Károly szerepében, a fősört tehát nagy betűvel kell nyomtatni, már pedig ebből a nagy betűből a nyomdának csak három darab O betűje van! Erre Napoleon öcsém lép közbe, és kieszközli a színigazgató beleegyezését ahhoz, hogy a színlapon Moor Károly nevét — csak egy O-val lehessen nyomtatni! Persze hogy az anekdóta sántít, mert hiszen az ilyen esetekben a régi könyvnyomtatók ezerféleképpen tudtak magukon segíteni (nem is szólva arról, hogy nem valószínű, hogy a két plakátot egyszerre kellett nyomtatni, s ha egymás után nyomtatták, akkor már nem lett volna baj), de hozzátartozik a vidéki életkép teljességéhez és bizonyítéka annak, hogy régebbi szerzőink az akkori patriarchálisabb viszonyok mellett mennyire ismerték a fejletlen technikával dolgozó nyomdász sokféle bajait.

Kner Imre, Gyoma

A korrektor és a gépszedés

ASZEDŐGÉPEK alkalmazása a korrektorokat is kizökkentette régi teendőik kerékvágásából. Amit azelőtt, a kéziszedésnél semmiképpen sem hagytak volna meg, most a gépszedésnél szemet húnynak felette. A korrektor sokszor kénytelen figyelembevenni, hogy gépszedésről van szó és nem javíthat legjobb tudása szerint, mert

különbösen a szedőgép jövedelmezőségét teszi vitássá. Ezért látjuk nagyobb műveknél, amelyeket gépen szedtek, hogy egyes nevek, városok különbözőképpen vannak szedve és hogy a helyesírási szabályok éppen úgy figyelmen kívül maradtak, mint a legelemibb tipográfiai szabályok. Azonban sem a korrektornak, sem a gépszedőnek nem szabad visszaélnie azzal, hogy csak a legszükségesebb hibákat javíthatja ki a korrektor. Az rendjén van, ha a korrektor bizonyos mértékig tekintettel van a gépszedésre, de ez nem menti

a gépszedőt attól, hogy fokozottabb figyelemmel kísérsje munkáját. Legtöbbször ugyanannyi idő alatt helyes szedést is produkálhatnak, mint amennyibe a szabálytalan és helytelen munka kerül.

Aki e tárgyról gyakran ír, mint jómagam is, alig kerülheti el, hogy itt-ott ismétlésekbe bocsátkozzék. Ezért jónak láttam ezúttal, hogy Arthur Grams jeles szakírónak a lipcsei Typographische Mitteilungen egyik számában megjelent cikkéből is merítsek egyet-mást.

Nagyon sok fölösleges munkától szabadul meg a gépszedő is, a korrektor is, ha a vitás eseteket közösen megbeszélik egymással, mert ha valamely műben egy-egy gyakran előforduló nevet vagy idegen szót hibásan szednek, sokkal több időt veszítenek a korrigálással, mint a korrektorral való néhány percnyi megbeszéléssel.

Az alábbiakban a három legelterjedtebb szedőgép: a Linotype, a Typograph és a Monotype különleges munkájáról lesz szó, gyakorlott korrektorok és a magam tapasztalatai alapján rámutatván arra, hogy ezek a gépek mennyiben befolyásolják a korrektor működését. Minthogy mindig új szedésről van szó, a levonatok tiszták, tehát könnyen olvashatók. Csak az a baj, hogy a papiros és a szedés folytonos drágulása miatt mind ritkábbak a nagyobbfajta betűk, de annál gyakrabban szedik a különféle munkákat a legkisebb betűfokokból, amit a korrektor szeme szenved meg legjobban. Hátha még a Linotype-matricák elhasználtak és minden egyes betű között megjelenik a hajszálnyi vékony borzalmas »spisz«! Vagy a betűk nem állnak egyvonalban: egyik fölfelé, a másik meg lefelé »táncol«. Ez aztán nemcsak a szemekre, hanem az idegekre is károsan hat. Sajnos, itt ritka a segítség lehetősége, ezért a korrektor kénytelen a változhatatlanba belenyugodni. A Linotypenál nem ritka eset a hamis matrica. A petit magazinba például borgisz matrica csúszott bele. A korrektor számolja, hogy milyen időközben ismétlődik a hamis betű, nehogy elkerülje a figyelmét. Ilyenkor legcélszerűbb, ha azonnal figyelmezteti rá a szedőt, aki leereszti a megfelelő csatorna összes betűit és kiveszi a rosszat. Máskülönbösen az egész munkát végigkíséri a hiba. Régebben kiszedett munkánál ez a figyelmeztetés már mitsem használ

A Typograph-gépen már ritkább a hamis matrica, mert a matricakosárra ez csak nehezen juthat. Ha azonban mégis került például első-második helyen egy hamis a betű a kosárra, ez minden sornál ismétlődik, mert itt nem mennek körbe a matricák, mint a Linotypen, hanem — különösen az elől levők — minden sornál fölszedődnek. Ilyenkor az egész szedést újra kell szedni. Hogy ennek elejét vehessék, legjobban, ha kezdés előtt leszedik az egész matricakészletet, azt lehúzzák és a korrektorral átnézetik. A Typograph-gépszedő is jól nézze meg a pótlólag beakasztandó

matricákat, mert ez az »összefeliselés« — mint láttuk — súlyosabb következményekkel jár, mint ha a szerénybe kerül hamis betű. A soröntőgépeknél elég gyakori eset, hogy a sorok hideg vagy túlforró ólom folytán elmosódott, olvashatatlan betűképet mutatnak. Ezeket a sorokat a korrektornak okvetlenül ki kell cseréltetnie, mert különben a gépreviziónál kell esetleg egész bekezdéseket leszedetni. A soreldugások kellemetlen következményeiről pedig már ismételtent irtunk. Elriasztó példa gyanánt szolgáljon Szabó Dezsőnek a Táltos kiadásában megjelent »Elsodort falu« című regénye, amelyben a dupla sorok, a fordított sorok egymást követik. Minden kettős sornál természetesen az egyik helyett egy másik jó sornak kellene következnie, amelyet azonban a korrigáló kéziszedő gondatlanságból a hibás sor helyett vett ki a szedésből és dobott el. Ezenkívül is alig van a műben sor hiba nélkül, ami a kitűnő regényt szinte tönkresilányítja. Egész biztosra vehető, hogy ennél a munkánál a korrektornak, illetve a revizornak nagyon kis szerep jutott, ha egyáltalán jutott. Ez csupán példa arra nézve, hogy a gépszedés korrigálására a nyomdának is több gondot kell fordítania, mint a kéziszedésre.

A Monotype-gépen, szedett művekben ugyan eldugott sorok nincsenek, de vannak likacsos, üreges és elmosódott képű betűk. A revizor türelmét ezek ugyancsak próbára teszik. Különösen, ha már egyszer nyomott betűk vannak belekorrigálva. Ezek rendszerint kopottak és rontják a munka egységes, finom képét. A revizor hiába rajzol színes ceruzájával oválisokat a revizióra, a gépmester hiába ragaszt: selyempapiros és ragasztópép kárbavész, mert itt csak a betűk kicserélése használ. Ez meg rendkívül lelkiismeretes, pontos munkát igényel a korrektortól és a revizortól egyaránt.

Mindezekből láthatjuk, hogy a gépszedés a korrektor és a revizor munkáját is mennyire megnehezíti. Idegeit, szemét, agyát rendkívüli módon foglalkoztatja és ez is egyik magyarázata annak, hogy az állandóan gépszédést javító korrektorok hamarabb elfáradnak, kimerülnek, mint a csupán kéziszédést javítók. Ennek viszont természetes következménye a hibák gyakorisága. Ellenszerei: 1. megfelelő számú korrektor alkalmazása, hogy a korrektor és a revizor nyugodtan, minden hajsza nélkül dolgozhassék, mert tudvalevő, hogy a korrektor siettetése a munka hibátlanságának rovására megy; 2. a korrektor és a revizor anyagi helyzetének lehető megjavítása, hogy idegfejesítő munkáját megélhetési gondok ne zavarják. Nem szabad azt hinni, hogy ehelyütt tendenciózan bérkérdést vetek fel, ez távol áll tőlem. Ez tisztán szakmai kérdés: a nyomdai termékek hibátlan elkészítésének ügye, a jó munkára gondot fordító főnöknek és korrektornak közös érdeke.

Herzog S.

Papírgőzölés a körforgógépen

ZÜKSÉGES-E a papiros gőzölése a körforgógépeken való nyomtatáskor? Ezt a kérdést már igen gyakran vetették fel úgy a szakirodalomban, mint a szakma fejlesztése céljából alkotott német egyesületek felolvasásain és vitáin, ahol a gyakorlati nyomdászok nézetei e tekintetben szerteágazók, noha manapság áztatókészülék nélküli körforgógépet csak külön kívánságra építenek. Vannak olyan rotációs gépmesterek, akik azt állítják, hogy tiszta és jól fedő körforgógépnymást áztatókészülék nélkül is tudnak elérni és vannak olyanok is, akik a körforgógépen való nyomtatáskor sehogy sem tudnának lemondani a papírnak előző megáztatásáról.

Bármint is álljon a dolog, a papír áztatása — akár illusztrációs nyomásról, akár közönséges gépsíma ujságnymópapírról van szó — elengedhetetlen feltétel, ha jó, egyenletes nyomást akarunk elérni. Mint tudjuk, minden közönséges rotációs nyomópapírnak már alkotásánál fogva is egyenetlen felszíne van, mely nem igen alkalmas áztatás nélküli nyomtatásra, mert a festéket ellökdösi. Ennek az a következménye, hogy a papír felszínét áztatással kell egyenletessé tenni. Azonkívül a meg nem áztatott papíroknak jóval erősebb nyomásra van szükségük, mint az áztatottaknak, amely körülmény nagyobb példányszám esetén erősen esik latba, minthogy a lemez korántsincs annyira igénybevéve áztatott papír használatakor, mint nem áztatott papír alkalmazásakor. Ezenfelül a nem egyformán fedő nyomásnál sokkal bosszantóbb a friss nyomás piszkítása a szalagokon és nyomókendőkön.

Mindezek a bajok a papír áztatásával elkerülhetők, mert annak porózus felszíne az áztatás folytán nyitottabb lesz, azaz a festéket könnyebben fel tudja venni. A festék tehát nem marad meg a papír felszínén, hanem azonnal behatol a nyitott pórusaiba, amikor is a belső papírtest felszívja, miáltal a bosszantó piszkítás megszűnik.

Az áztatásból kifolyóan megszűnik még egy másik kellemetlenség is, amely az ujságotróciósnyomás alkalmával gyakran beáll. A papírnak porzása ez és a vele kapcsolatos maszatolódása a lemezen levő betűknek, ennek következménye pedig a tisztátalan nyomás. Az ujságotróciósnyomáshoz tehát mindig meg kellene áztatni a papírt, még pedig minél inkább porzik a papír, annál intenzívebben. Az áztatás folytán a papírpályán nyugvó finom porrészecskék vagy eltávolodnak, vagy az áztatókészülékben maradnak, vagy pedig a nedves-

ség által a papírral kötődnek, úgy hogy nem bírnak elválni, vagyis nem porzanak.

Ha nem áztatottan nyomtatott újságokat összehasonlítunk olyanokkal, amelyeket áztatott papírra nyomtattak, észre fogjuk venni, hogy az előbb említettek rosszabbul fedő, nyugtalan nyomással jelennek meg, noha ezeknek az újságoknak nyomtatásához több festéket használtak, mint az áztatottan nyomtatottakhoz, amelyek kevesebb festékadással sokkal nyugodtabb, egyenletesebb nyomásképet mutatnak. Ebből a körülményből arra is lehet következtetni, hogy a papír áztatása által a festékmegtakarítást is lehet elérni.

Igaz ugyan, hogy 100 ívnél a megtakarított festékmennyiség alig tesz ki néhány grammot. Ha azonban ezeket a grammmokat egy nagy példányszámú újságnál összeadjuk, akkor évente már tekintélyes súlyú megtakarított festéket lehet kimutatni. Ezért a körforgógépen való nyomtatáskor nemcsak takarékosági, hanem szépségi okokból is szükséges, hogy a papírt a szükséghez és az illető papír minőségéhez képest többé-kevésbé megáztassuk. Ebben a tekintetben a helyes középútat eltalálni az illető gépet kezelő gépmester érzésszerű dolga.

Némely gépmester a papirosokhoz mért gőzbeállítással és megfelelő festékadással jobb eredményt ér el, mint a másik, aki egyengetéssel stb. akar elérni tiszta nyomást a körforgógépen. Hogy az imént mondottak nem csupán a közönséges papíru körforgógépnymtatásra vonatkoznak, hanem az illusztrációs rotációs nyomtatásra is alkalmazhatók, az szinte magától értetődik. Vegyük például a berlini Ullstein & Co. nevű nagy kiadócégnak összes, autotípiák felhasználásával illusztrált folyóiratait, melyeket százezrekre menő példányszámaikkal a nyomtatás alkalmával könnyedén áztatnak gőzzel és senki sem mondhatja, hogy akár az illusztrációk, akár pedig a papírnak szatinázsa (simítottsága) veszítene értékéből, eredetiségéből.

Ellenkezőleg, az imént említett folyóiratoknak hatalmas példányszámát nem is lehetne a rendelkezésre álló rövid előállítási idő alatt ilyen jó és szép nyomással kinyomtatni, ha a körforgógépen való nyomtatáskor a papírt nem áztatnák. Ez a legfényesebb bizonyítéka annak, hogy a rotációs papírt, akár közönséges újságpapírról, akár jobbfajta illusztrációs papírról van szó, mindig többé-kevésbé áztatni kell.

A fenti sorokhoz az a megjegyzésünk, hogy nálunk — sajnos — alig 2—3 nyomdában áztatják, illetve gőzölik a rotációs papírt. Sőt ahol mostanában áztatják, illetőleg gőzölik a papírt nyomás előtt, azt csak a gőzfűtéssel kapcsolatban teszik, mert ahol a rotációs gép vagy gépek számára a gőzoltetés céljára külön kazán van felállítva, annak üzemeltetése a mai szénárak mellett már alig kerülhet szóba. *Bizonyos, hogy áztatott (gőzölt) papírra jobban, könnyebben és szebben*

ben lehet nyomni, de nem olcsóbban, mert amit festékmegtakarítással maximálisan el lehet érni, annak minimálisan számítva százszorosa a mai fűtőanyag ára s ami a munkabér mellett a gőzölésre rámeleg. Az az állítás, mintha a rotációs papiros porzása megszűnne az áztatás által: tévedés, mert a legjobb újságpapiros a legjobb áztatás mellett is porzik, de kisebb mértékben. A papiros porzását meggátolandó, van a körforgógépeken — ha ugyan kényelmi szempontból le nem szerelték — egy a papírt végighúzó porolókefe. Ez, ha helyesen van beállítva, az áztatással együtt sokat segít, de már a rotációs gépek természetes forgási sebessége s az ezzel járó rázkódtatások újabb és újabb anyagot váltanak ki poralakban a papírból még áztatás vagy gőzölés esetén is.

Közi: *Faltusz Ede (Brooklyn)*

Egy régi magyar folyóiratból

INOM tipografiájú, kedves régi könyv akadt a kezembe. Címe: »*Mindenes Gyűjtemény 1790. eszt. III. Negyed. Iratott 's nyomtatott Komáromban, Wéber Simon Péter' betűjével*«. Nem lesz talán érdektelen, ha a kedves könyv néhány sorát idézem az eredeti írásmóddal, a magyar folyóiratok e pionírjának számos sora nemcsak szívbe-markoló, de — és ez a legérdekesebb — ma is igaz.

»T. Török 'Sigmond Úr, az el-szegényedett Nemeseknek Szószóllójuk Budán, húsz aranyakat ígér egy oly érdemes 'Hazafinak,' a' ki Montesquieunek azt a betses munkáját, melly L' esprit des Loix, Törvények' velejének neveztetik, fontos és könnyen folyó Magyar-sággal lefordítja. Azonkívül a' munkának leg-tsinosabban leendő ki-nyomtatásáról rendelést fog tenni. Nem tsak kettőnek háromnak, hanem százaknak sőt ezereknek kellene a' két Hazában ilyen nemes szívű Hazafijaknak támadni: de sokan, nem hogy virágozni kezdett Literatúránkat tehetségek szerint boldogítanák, sőt inkább tsupa irigységből a' leg-jobb szándékot el-nyomni igyekeznek, úgy, hogy a' Magyar nyelvnek 's ékesen-szólásnak Templomát építő nemes Hazafijak tsak nem olyan környül-állások között vannak, mint a' fogságból Haza tért Izraeliták, a' kiknek, az őket háborgató 's minden módon gátolni kívánó irigy Samaritanusok ellen, egyik kezekben fegyvert kellett tartani, mikor a' másikkal az elpusztult Jérusálemnek kő-falait rakták.« (199. oldal.)

»Sopronból írják, hogy oda való betsületes Könyvkötő, Németi Mihály úr, Olvasó Kabinétet kezd állítani, de nem tudja hol és kinél kellene minden új

Magyar Könyveket meg-szerezni? Ha minden nagy Városokban, mint már javasoltuk, Könyv-árosok volnának, úgy az e' féle Kérdések sem támasztatnának. Nem is boldogulunk addig, míg némely érdemes Hazafiak erre a' Haza' boldogítására leg-szükségesebb kereskedésre nem adják magokat. Míg a' lenne, addig mind azoknak, kik e' dologban tudakozódtak, tsak azt felelhetjük, hogy nagy részeket a' Magyar Könyveknek Landerer, és Müller Győri Könyv-kötő uraknál meg-lehet találni; de sokakat ott sem.« (247. oldal.)

»Minthogy hálá legyen Istennek, mind inkább derülni 's ragyogni kezd Anya nyelvünknek fényes tsillaga: semmi sem volna most szükségesebb, mintha az olvasásnak szeretete, melytől még Nemzetünk nagy része idegen, még a' szegénység közt is el-hatalmazna.« (365. oldal.)

»Az Oskolába járó gyermekeket kellene arra édesgetni, hogy a' Magyar könyveket szeressék 's azokat estvéként szülei előtt olvasgassák, hogy azok is azoknak szépségeiket meg-izelíthessék. Sok szegény ember harmincz negyven xrt. nem örömet ad ki illy drága időben egy könyvért, bár ha szeretné is olvasni: de két három xrt. egy sem sajnál érte. Az ilyen rövid munkátskákkel kellene tehát őket még most tsalogatni, mellyeket két három xron. megvehetnének. Így tselekedtek a' Frantziák és Ánglusok ez előtt száz és másfél száz esztendővel, 's ilyenek által annyira meg-kedveltették még a' közönséges lakosokkal is az olvasást, hogy már nints olly drága könyv, mellyet meg ne szereznének. Az elmúlt esztendőben Schakespear-nek egy pompás nyomtatása botsáttatott elő fizetésre, 's többen találtattak tíz ezer előre fizetőknél Ángliában; noha az előre fizetés egy egy személytől több volt tizen egy száz R. forintnál.« (366. oldal.)

»A' Mindenés Gyűjtemény II-dik Negyedjében, a' 361-dik lapon, egy Levélben azt mondja egy bölts Hazafi, hogy a' Literáturának boldogítására jó volna, ha megparantsoltatnék a' Könyvnyomtatóknak, hogy minden Könyvre ki-nyomtassák az árrát. Bölts tanáts! Mindnyáján tapasztaljuk, mely szükséges volna ez, de nem számmal tennék fel, mert tapasztaltuk, hogy a' Normális Könyvekben is némely Könyvkötők a' 3-ból 9-et, a' 10-ből 16-ot vagy 19-et tsínáltak, hogy drágábban adhassák. Már erre nem is merünk új könyvet tudakozni némely könyvkötőktől, mert háromnegy árán adják. Sok szülék tsak azért fogják-ki gyermekeiket az oskolából, 's azért nem taníttatják, mert nagyon drágán kell számokra a' könyveket megszerezni. Nem jó volna é ennek orvoslására megparantsolni minden oskola-mesternek, hogy mint a' Generális a' maga Regementjének mondva tsínáltat mündért, nem pedig a' Szabóktól vésszen, úgy ő is a' maga Tanítványinak számokra a' Typografustól venne

minden Könyveket, bé köttetné's minden nyereség nélkül jutalmasan osztaná-ki. Így a' szegény szülék 3. vagy négy garason vennék meg azt a' könyvet, mellyért most 9. 10. garast adnak, 's nem volna okok' hogy az ország-nak nagy kárával ezért tudatlanságban neveljék-fel gyermekeiket. Úgy de hogy élnének így a' könyvkötők? Úgy mint Német Országban 's egyebütt, a' hol, mint a' váltó szabóknak, tsak a' kötésért fizetnek nekik, még is tisztességesen élhetnek, mert sok a' ki olvas, és így szüntelen van dolgok. Méltó volna, hogy ebbe az Ország bé tekintene, mert addig soha sem lesz' virágzó a' Literátúra.« (IV. rész, 308. oldal.)

A legkedvesebb a befejezés, az utolsó oldalon:

»A' 105-dik oldalon azt idéztük volt, hogy a' mi érdemes Olvasóinknak neveiket, s' a' bé-vett és kiadott költségnek Summáját ki fogjuk nyomtatni. De mivel minden érdemes Olvasóknak utána kellene tenni, meg küldötte é az 5. forintokat, vagy nem; sokan pedig vagynak még olyanok, a' kik felől reménységünk van, hogy meg fogják küldeni: hogy az ilyeneknek kisebbséget ne szerezzünk, a' Neveknek kinyomtatások elmarad. Tsak azt említjük azért, hogy itt körül belül 40-en, Postán pedig 97-en olvasták, azokkal együtt, a' kiknek ingyen küldöttük, ezen fél esztendőben e' Gyűjteményt; de közel egy negyed része a pénzt még bé nem küldötte, úgy hogy valamint az el-múlt fél esztendőben, úgy ebben is, más fél száz forintnál többel kellett a' magunkéból a' költségeket pótolnunk. Azon érdemes Urakat, a' kik még a' Gyűjteménynek árrával tartoznak, kérjük a' magok nemes Vérekre 's Kereszténységekre, hogy a' mi nagy kárunkat tekintvén, azt megküldeni méltóztassanak.«

Közi: Dr. Gergely Jenő

Az ideális könyv

NEHEZEN szívódnak fel a vérbe a modernebb díszítőművészet egyszerű alapigazságai. 1865-ben jelentkezik Walter Crane első gyermekkönyveivel és 1877-ben alapítja meg műhelyeit William Morris, melyek a műiparnak úgyszólván szabadságharcát harcolják végig. Ezeknek a törekvéseknek immár hatvan esztendő is a multjuk és a könyvművészetben és egyebütt mennyit vétkeznek nálunk a szépség és hasznosság alkalmazkodásának törvénye és harmóniája ellen! Pedig a Kelmscott Press tanítása oly mesterien egyszerű: az iparművészeti ideál is a világmindenség harmóniáján nyugszik ennek a harmóniának pedig lényege, hogy a találmány és a képzelőerő, a hasznosság és szépség egymáshoz

simuljanak. William Morris tanítványai és munkatársai alapították azután a világhírű Doves Press-t, mely ezeknek az igazságoknak a Kelmscott Press-szel együtt életrehívója lett a könyviparművészetben is, Cobden Sanderson, a Doves Press alapítójának egyike, annak a nyomdának, mely dekoráló könyvdísz nélkül adta ki könyveit, mert a könyv szépségét egyedül a betűk szépségével, a térelosztással s a papírral akarta elérni, nyomdája termékei között másodikként adta ki „The ideal book or book beautiful” című tanulmányát, mely még ma is evangéliuma azoknak az igazságoknak, amiket a szép könyvről országszerte hirdetni kellene, hogy kevesebbet vétkezzenek a jóakarató meseteremberek, a kontárokról nem is szólva.

Az ideális könyv, „a szép” könyv a sok részből alakult egész és szépsége csak e részek, a tartalom, az írás vagy nyomás, a díszítés vagy illusztráció és a kötés szépségéből alakul ki, de hogy az egésznek a szépsége kialakulhasson, ahhoz kell, hogy a részek alárendeljék magukat az egésznek. Előállhat a szépség úgy is, hogy a részek egyike kiválik, s a többi rész emennek aláveti magát, — ám beállhat az az eset is, hogy az egyik rész elnyomhatja a többit, hogy ezt a részt uralja, míg a szépségeit a többi rovására bontja ki, de ez a harmónia megsemmisítésével jár. Aki harmónikus könyvek megteremtésére törekszik, jól teszi, ha úgy elméletben, mint gyakorlatban a szépírás művészetével: a kalligráfiával foglalkozik, kézügyességét és képzeletét egyideig a festett könyvdísz csinálásával szórakoztatja. Mert hisz a kézírásból és a kézzel díszített betűkből és oldalakból nőtt ki a fametszet és rézmetszet segítségével a szép könyv. A könyvművészetnek a múlt század utolsó három évtizedében való újjászületése egy olyan nyomdásznak volt a műve, aki mielőtt nyomdász lett volna, kalligrafus és kéziratfestő volt: William Morrisé. Ha ez a szokás begyökerezne, akkor a nyomtatott betű, a type is elevenebb maradna, mindig át tudna alakulni valamely új művészi mintakép szerint. Gondoljunk arra, hogy készül az írott könyv, különösen ha az illusztrálás különböző formái, a szimbólikus és az előadó illusztráció társulnak: hogy engedelmessékedik itt betű a betűnek, szó a szónak, hogy simul a kép a szöveghez, szöveg a képhez, mint hangolódik az egész a tárggyal és az egyes oldalakkal. Mindez együtt a bájjal teli tökéletesség lehetőségét adja. A folyóírást, a betűt, a képet, az oldalakat egyégesen fogják fel, egy kéz csinálja, vagy egymás kezére dolgozó kezek és egységes hatásra törekszenek. A nyomtatott könyvnél nehezebben megy ez az összeműködés. A nyomdai betű kegyetlen az ő merevségében. A munka meg van osztva, szinte szét van tépve. Az illusztráció sokszor a nyomott oldalra való minden tekintet nélkül kerül a könyvbe, mint valami idegen elem. Mégsem szabad a részek alkalmazkodásának törvényét szem

elől tévesztetni, ezt neveli belénk a kalligrafia és a vele együtt haladó könyvdísz elválaszthatatlan és csodálatos egysége. A kalligrafusok is elkövették a hibát, hogy ami kezdetben csak a díszítés célját szolgálta, későbbi fejlődésében — felejtve eredetét — uralkodóvá lett. Kezdetben az írás szögletes, egyenlő értékű betűk, kapitáliák egymásutánja volt, később kibővült a kalligrafus szerepköre az iniciálisokkal és azok díszítésével. A díszítés még jobban kiszélesedett, nemsokára nemcsak kiegészítő dísz akart lenni csupán, hanem önálló valami: kép, melynek számára a nyomott szöveg csak keret volt. E fejlődési fokok mindegyike sajátos szépségstílust jelentett, valamennyi bizonyos értelemben szép könyvet akart hozni. Csakhogy a fejlődésnek ezen a során a kép képzeletéhez vezető eszközből maga a kép kellett, mely nem képzeletünkre, hanem érzelmeinkre akart hatni. A színjátszásnál is a szcenéria elképzelése a fejlődés kezdetén a néző fantáziájára volt bízva, ma naturalisztikusan hozzájuk elénk kullisszafestők és színházi szabók. Mikor tehát a kéziratfestő a kezdőbetűk ornamentális díszítéséből a szöveg helyén képek festésébe csapott át, túlsokat akar művészetéből kicsiszolni. Az a veszély fenyegette, hogy művészetét a szöveg fölébe helyezte, hogy a közlés tárgyát feláldozta a közlés művészetének, mert hovatovább az írott szöveg csak keret — csak bocsánatkérés — volt azért, hogy szép képeket mutogathasson. Így is szép lehetett a könyv, de csak a szöveg kárára, melynek hatását pedig emelnie kellett volna. — Az írott könyvről a nyomtatott könyvre való átmenet hirtelen volt. És csodálatos, hogy a könyvnyomtatás első periódusának alkotásai egyúttal a legszebbek is és hogy a későbbi fejlődés története egyúttal elfajulásának is története. Ezekben az időkben a nyomtatók a könyvnyomtatásban a kalligrafusok tradícióit értékcsökkentették és pedig a kalligrafia legszebb korszakának tradícióit. Ezért kellene a nyomdásznak egyúttal kalligrafusnak is lennie, vagy legalább is vele érezni a kalligrafussal és a nyomdának egy íróműhellyel kellene összeköttetésben lennie, hogy a betűvetés művésze elevennek maradjon meg. Újból a könyvnyomtatóművészet újjáteremtőjére gondoljunk, William Morrisra. A szép nyomásnak az a feladata, hogy a gondolati tartalom báját és szépségét, melyet a szimbólumhoz közel szellemünkhöz, ne nyomja el a saját szépsége, hanem hogy éppen megkönnyítse a tartalom megértését eszközeinek tisztasága és szépsége által. A tartalom nyugvópontjai, megszakításai szüneteit ellenben használja ki annak megfelelő szépségek kifejtésére. Verseknél a vers felépítménye ép úgy szól a szemhez, mint a fülhöz, tehát úgy kell elhelyezni az oldalon, hogy a vers struktúráját egy pillantással fel lehessen fogni. Mert mindaz, ami a megértés gyorsaságát nehezíti, ha még oly szép magában, a könyv-

höz, mint egészhez való viszonyában visszaélés lehet. Az illusztráció kiragadja a szöveg egy részét és szimbólikus közlésre használja fel. Az illusztrációnak, ami a fantázia felkeltését illeti, alkalmazkodnia kell a könyv gondolati tartalmához, de az érzékekre való hatást illetően alkalmazkodnia kell a nyomtatott részhez. Nem az a főkérdés itt, hogy fametszet, acélmetszet, rézmetszet vagy fotomechanikus reprodukció kerüljön-e valamely adott nyomtatott oldalra, hanem hogy összehatásában melyik illeszkedik legjobban a nyomtatott szöveghez. Ezt pedig csak úgy lehet elérni, ha az illusztráció anyaga olyan, mint a betű.

A szép könyv tehát akkor igazán az, ha nem betűivel, nyomásával vagy illusztrációival külön, hanem ha egészében adja a szép hatását, mert akkor magasabb fokban adja. Ha a betűtől a kötésig a gondolatnak átengedik magukat a részművészetek. Ezt az álmát, ezt a szimbólumát a végtelen szépek nevezhetem csak ideális könyvnek. Ne legyen árulója se a betű, se az illusztráció a többin való túltevéssel annak a kötelességének, hogy a többivel együtt alkossa az egésznek szépségét. Akkor a szép könyv egysége, szimmetriája, harmóniája és a kényszer nélküli szépsége egybeesik majd az életnek mint egésznek egységével, szimmetriájával, harmóniájával és kényszer nélküli szépségével.

Cobden Sanderson-nak ez a tanulmánya 1900-ban jelent meg és Emery Walker-rel ő maga nyomta a Doves Press műhelyében. Könyvének szépsége bizonyosságot tesz arról, hogy a könyvművészetnek ezeket a — majdnem üzletinek tetsző, mégis — minduntalan megcsúfolt igazságait a valóság aprópénzére lehet váltani. Ha céhfőnök volnék, ezt a tanulmányt nem így vázlatosan, de egész szövegében is kinyomatnám fiatal nyomdászok okulására. *Baksa Kelemen*

A budai könyvárus-jelvények

EREKLÓDÉSSSEL és nem csekély örömmel forgatjuk azt a szép kiállítású és tartalmas füzetet, amellyel a *Magyar Bibliophil Társaság* megbízásából *Végh Gyula* főigazgató kedveskedik a magyar bibliofileknek. A füzet a nevezett társaság által tervbevett »*Régi magyar könyvkiadó és nyomdászjelvények*« sorozat I. füzeté: a *Budai könyvárusok jelvényei 1488—1525*. Kevés, de tanulságos és tartalmas magyarozó szöveg kíséri a most reprodukált 26 szignetumot. Ilyen szigneteket használtak már az első könyvnyomtatók is ép úgy, ahogyan a középkori

képirók, ötvösök, grafikusok is ellátták alkotásaikat mesterjegyükkel, amelyek közül azután nem egy a legkiválóbb munkateljesítményt is jelenti. Mi nyomdászok nagyon jól ismerjük *Aldus Manutius* delfines horgonyát, Froben kígyós pálcáját és másokat.

Az előttünk fekvő füzet azonban nem ezekkel a kifejezetten nyomdászjelvényekkel foglalkozik, hanem az ép így elterjedt használatnak örvendő kiadói szigneteket ismerteti.

Impressum impētie Joānis Paep librarij Budensis.

Paep (Pap) János kiadó-jelvénye. A budai könyvárusok közül Paep adta ki a legtöbb könyvet. Valamennyit Velencében. Emericus de Spira, Lucant. de Giunta és Nicolaus de Franckfordia nyomdájában nyomatta 1498—1514. Nevét 1505 óta Pap-nak írja.

sok jelvényei, amelyekről a füzet megemlékezik, kizárólag kiadói szignetek s egyetlen egy sem magyar kéz alkotása: vagy német, vagy inkább olasz mesterek munkája. Ezt azzal kell magyarázni, hogy a könyvnyomtatás Magyarországon a XV. század végén és a XVI. század elején, tehát a nyomdász- és kiadói jelvények virágzásának korában szünetelt. A könyvkiadás ellenben akkor is igen szépen virágzott nálunk, különösen Budán.

A budai könyvárusok egész sereg könyvet készítenek külföldön, különösen Olaszországban. Mi sem természetesebb, hogy a budai könyvárusok kiadványaikat a külföldi szokásnak hódolva könyvjegyükkel láttatják el, de ebben a tekintetben valamilyen sajátságosan külön utakon járnak. A magyar kiadói szignetumok között például nagyon gyakori a szentképek ábrázolása, ami a külföldi szigneteknél ritkán fordul elő. A külföldieknél szokatlan még a budaiaknak ama gyakorlata is, hogy a címlapon vagy a könyv végén alkalmazott kép keretébe illesztett monogram-szerű betűk mellett nevüket is teljes egészében kiírják mindenkor gótikus típusú betűkkel, olykor írásszalagon, ami például az olasz könyvjegyek között egészen ismeretlen valami.

Végh Gyula feladatát nagyszerűen oldotta meg. Egész sereg ismeretlen szignetet tár fel, noha kutatásaiban

úgyszólván csakis Csonkamagyarországra szorítkozhatott. Pedig mennyi szignetet lehetne még feltárni az elszakadt országrészek könyvtáraiban és az egyéb külföldön őrzött magyar vonatkozású és kiadású unikumokból. Talán még megérjük azt az időt is, amikor az átkos politika nem állja majd útját a további kutatásoknak, mert kultúránk nagy kárát vallaná, ha a bizonyára nagy számban levő s a külföldi könyvtárakban rejtőzködő magyar könyvkiadványok szignetumai ismeretlenek maradnának. Lapunk e számában szétszórta több budai könyvkiadó jelvényét mutatjuk be, utalván az egyes ábrák alatti magyarázatra.

Végh Gyula könyve az Iparművészeti Múzeumban és a nagyobb könyvkereskedésekben szerezhető be s bolti ára 10 békebeli korona. Készült egy német kiadás is, amely Hierremann útján szerezhető meg Lipcsében.

W.

Újévi üdvözlőlap-pályázatunk eredményéről

MEGSZOKOTTNÁL nagyobb érdeklődés kísérte ezidei újévi üdvözlőlap-pályázatunkat, amit főképpen annak tulajdonítunk, hogy ez volt az első kifejezetten nemzetközi pályázatunk. A pályázat eredménye meglepően szép és gazdag, olyan, amilyennel tökéletesen megelégedettek lehetnénk, ha nem volna biztos tudomásunk arról,

hogy ez az eredmény még sokkal szebb és impozánssabb is lehetett volna, ha rendezettebb közviszonyok között élnénk. A pályázaton a magyarokon kívül németek, osztrákok, csehek és románok, helyesebben erdélyi magyarok vettek részt. Jugoszláviából, Slovenszkóból, továbbá az északi és a távolabbi nyugati latin államokból (a pályázaton kívül beküldött két olasz munkát kivéve) nem kaptunk pályamunkát. Az utóbbiak távolmaradását megértjük: a mi gyengécske 5—40.000 koronás díjaink nem hathattak valami izgatón ottani kollégáinkra; az előbb említett utódállamok nagyszerű részvételére azonban számítottunk s hogy teljesen elmaradt: azt annak tudhatjuk be, hogy pályázati felhívásaink 95%-a — magyar-német nyelvű nyomtatvány lévén — nem futott be rendeltetési helyére. Hogy miért, azt sejtjük. Ausztriai kollégáink is csak gyengécske számmal vettek részt a pályázaton; amit nem tudunk egészen indokoltnak találni. Wien úgyszólván teljesen távollartotta magát; annál lelkesebb volt a részvétel Grácból, ahol az ottani Typographische Gesellschaft intézte a

részvétel dolgát. Annál meglepőbb és örövendetesebb a német kollégák impozáns felvonulása: 58 pályamunka futott be Németországból, tehát sokkal több, mint a fővárosból és a vidéki városokból. Ez kétségtelen jele, hogy Németország Typographische Gesellschaft-jáiban élénk szakmafejlesztő élet folyik, dacára az ottani nyomozatóközviszonyoknak. A Bildungsverband 30 centumának küldött fel hívásokból alig egynéhány maradt visszhang nélkül és kétségtelen, hogy még impozánssabb lett volna az eredmény, ha a felhívást — az eredeti tervnek megfelelően — a Bildungsverband kötelékébe tartozó közel négyszáznyi Typographische Gesellschaftnak is megküldtük volna.

Feger Tibold budai könyvárus kiadójelvénye a Turóci-krónika augsburgi kiadásának végén. Feger Vencében, Brunnben, Bécsben, Augsburgban, valamint Nürnbergben adta ki könyveit 1484-1498-ban. (Első ízben a Magyar Könyvszemle 1902. évfolyama közölte dr. Ballagi Aladár példánya után.)

Ránk nézve mindezek nevezetes tanulsággal szolgálnak a most kiírt újabb nemzetközi pályázat megszervezése szempontjából. Az egyik tanulság az, hogy a középeurópai államok szakmai életébe bele tudunk kapcsolódni: szelíd és igénytelen felhívásaink jó fogadtatásra találtak. A másik tanulság pedig az, hogy ilyen nemzetközi pályázat lebonyolítására 1—1½ havi idő nem elegendő, no meg hogy valamivel értékesebb díjakkal kell az érdeklődést felkelteni.

A pályázaton összesen 148 pályamunka vett részt s ezek között 58 német, 48 magyar, 21 román és erdélyi, 10 osztrák, 9 cseh (csak prágai) és 2 olasz munkát találunk, Tisztán nyomdai betűöntődeianyagból készült 90 munka, a rajzolt, illetve kliséről nyomott munkák száma 27 és szedés és rajz kombinációjából pedig 31 munka állított elő. Részletekbe menő pályázati bírálatba érhető okokból nem bocsátkozhatunk s így csak általánosságban tesszük meg észrevételeinket, utalván a díjazott munkák reprodukcióira.

A pályamunkák nagy többsége gyenge munka, különösen ezt kell megállapítanunk a hazai, a cseh és a román munkákra. Igen jó klasszist képviselnek a német pályamunkák, úgy a szedett, mint a rajzoltak, sőt ez utóbbiakra a művészi teljesítmény megállapítása is tökéletesen helyénvaló.

Nem rejtjük véka alá ama véleményünket, hogy a magyar szaktársaktól — jobb, nívósabb anyagot reméltünk; igaz viszont az, hogy a magyar újévi üdvözlőlapok egyrésze pályázaton kívül küldetett be,

Ruem György budai könyvárus szignetje az 1493. évben Velencében nyomtatott Missale secundum chorum sancte ecclesie Strigoniensis végén, de csak annak hátrétra nyomtatott példányain.

Ruem fenti könyvén kívül még egy másik kiadványát ismerjük.

amit csak sajnálhatunk s mert akkor a végeredmény valahogy másképp festett volna és nyilvánvaló, hogy a díjazottak között kevesebb lett volna a rajzolt munka. Ugyanis bármily magasra is értékeljük a rajzolt munkák becsét, számunkra becsesebbnek kell lennie a jó szedésnek. A Budapestről beérkezett anyag buzgó munkára enged következtetni, különösen

áll ez a lapunk nyomdájában készült munkákra, amelyek — közvetlen figyelői lévén e munkálkodásnak — valóban nagy szeretettel és gondal készültek. A vidéki munkák nagy részéről szinte lerí a gyors és nem eléggé átgondolt munkálkodás, bár vannak köztük igazán dicséretes gondal készült lapok is.

A romániai, illetve erdélyi lapok túlnyomó többsége laza konstrukciójú munka, a két díjazott munka azonban teljesen megüti a mértéket.

A cseh, helyesebben prágai munkák között jóízűségű lapokat találunk, ép úgy a gráci szaktársak munkái is finomabb ízlésről tesznek tanúságot. Ha ennek dacára egy sem szerepel a 25 díjazott munka sorában, abból csak azt következtetjük, hogy valamennyinek a koncepciója gyenge, valami túlságos odavetettség tükröződik ezekről a munkákról, ami a mi ízlésünknek sehogy sem tud megfelelni. Talán az ottani gyakorlat olyan, hogy ez még a pályamunkák készítésekor is kikívánczozik a szedőből, de amivel mi nem tudunk megbarátkozni, megszokván az átgondoltabb pályamunkákat és teljesen abban a tudatban élvén, hogy pályázni csak akkor pályázunk, ha munkánk alapos megfontolás után tehetségünk legjavát mutatja. Ezt csak azért írjuk le, mert úgy a prágai, mint a gráci kollégákról abszolút jó véleménnyel vagyunk és nagyon jól tudjuk, hogy tehetségük magasan felette áll a beküldött pályamunkák szintjének.

A németek azonban alaposan belefekdtek a feladat megoldásába. Hozzájuk, a germánokhoz illő teljesítménnyel álltak ki a porondra s munkáik — akár szedések, akár rajzok — tökéletes hűséggel mutatják azt a nagy szeretetet, ambíciót és tehetséget, amellyel ők a sokszorosítás nemes művészetét kultiválják. Akár Kurt Quaas, Paul Karrenberg és Gustav Bach finom szedéseit, akár Friedrich Rauleder, W. Mussdorf, Karl Mohrhardt vagy Rudolf Conrad rajzolt munkáit nézzük: az ízléssel és tudással párosult munka eredményeit látjuk magunk előtt. Meg kell külön említenünk Friedrich Rauleder (Wimmenden-Stuttgart) munkáját, mely clouja a pályázatnak s hogy ennek dacára mégsem az első helyre került, azt csak azzal tudjuk megokolni, hogy a pályázat üdvözlő lapra szól, Rauleder munkája pedig valóságos füzet: nyolc oldal, pompás fedőlapba zsinórral belefűzve. Az egész munka fametszet, két fametszetű illusztrációval. A kivitelnek ez a gazdagsága, ugyebár, túlmegy az üdvözlőlap fogalmán s csakis ezért került a IV. helyre.

A pályázat eldöntése meglehetősen fogas kérdés volt s igen nagy és nehéz feladat elé állította a zsűrit, melynek tagjai voltak: *Biró Miklós* nyomdaigazgató, a Magyar Grafika kiadója, *Fekete Géza*, a Bethania nyomda vezetője, *Kun Mihály*, a Globus nyomda akcidentsosztályának vezetője, *Prüner Arnold*, az Athenaeum nyomda akcidentsosztályának vezetője, *Spitz Adolf*, a Pester Lloyd nyomda mesterszedője, *Tábor János* iparművész és *Wanko Wilmos*, lapunk felelős szerkesztője. A feladat és kivitelének teljesen szabadra eresztett megoldási lehetősége a bizonyos, előre meghatározott szempontokból való bírálatot nem tette lehetővé s így a zsűri csakis az összehátás után válogathatott és ezen belül végzett részletekbe menő mérlegelés után dönthetett úgy, amint az alábbiakban következik.

I. díj (40.000 K) *Heinrich Schäfer*, Frankfurt — II. díj (30.000 K) *Kolozsvári Károly*, Budapest, Globus rt. — III. díj (20.000 K) *Kurt Quaas*, Leipzig. — IV. díj (10.000 K) *Friedrich Rauleder*, Wimmenden-Stuttgart. — V. díj (10.000 K) *Rudolf Konrad*, Frankfurt a/M — VI. díj (10.000 K) *W. Mussdorf*, Dresden. — A VII.—XXV. díjak (egyenként 5000 K) nyertesei: VII. *Millmann*, *Lichtmann*, Budapest, Globus rt. — VIII. *Tóth Ferenc*, Budapest, Globus rt. — IX. *Katona Gyula*, Debrecen. — X. *Gustav Bach*, Nürnberg. — XI. *Klein Dezső*, Budapest, Globus rt. — XII. *Kurt Quaas*, Leipzig. — XIII. *Oscar Marianov*, Cluj-Kolozsvár. — XIV. *Paul Karrenberg*, Magdeburg. — XV. *Lombár László*, Budapest, Globus rt. XVI. *Karl Mohrhardt*, Frankfurt a/M. — XVII. *Heinrich Bergmann*, Nürnberg. — XVIII. *Karl Mohrhardt*, Frankfurt a/M. — XIX. *Topits Béla*, Budapest, Globus rt. — XX. *Emil Seufleben*, Leipzig. — XXI. *Karl Morhardt*, Frankfurt a/M. — XXII. *Rudolf Conrad*, Frankfurt a/M. — XXIII. *Ferenczy Béla*, Cluj-Kolozsvár. — XXIV. *Kö-*

Amint a fentiekből is látható, az eredetileg tervezett 12 díj helyett további 13 díjat kellett még kreálni, úgy hogy a pályadíjak összege 150.000 koronáról 215.000 koronára emelkedett.

A pályanyertes munkákat — kivéve Klein Dezső, Paul Karrenberg és Oscar Marianov pályamunkáit, melyek technikai okokból nem reprodukálhatók — lapunk e havi mellékletein mutatjuk be. (Katona Gyula munkáját a decemberi számban közöltük.)

Ez alkalommal a Magyar Grafika hálás köszönetet mond valamennyi a pályázaton résztvevő kollégának ama óhaj kíséretében, hogy a legközelebbi pályázaton ismét találkozzunk majd pályamunkáikkal egy nehezebb és nemesebb versenyben.

Iskolakönyvek hatása a szemre

»BRITISH Association for the Advancement of Science« (Brit Egyesület a Tudományos Haladás Érdekében) »Az iskolakönyvek hatása a látóképességre« cím alatt a »British Printer« grafikai szakfolyóiratban a tankönyvkiadót, de különösen a nyomdászt érdeklő következő fontos dolgokat közli:

Az olvasási folyamat lélektana megköveteli, hogy az iskolakönyv nyomtatása olyan legyen, hogy a tanulónak megkönnyítse a szöveg értelmének felfogását. A gyakorlott olvasó általában egy tekintetre felismer egész szavakat, sőt mondatokat. Kezdőkre nézve az a fontos, hogy nekik egész szavak és mondatok felismerését megfelelő alakú és méretű betűkkel és helyesen alkalmazott közökkel a lehető legkönnyebbé tegyék.

Tapasztalat szerint gyakran megesik, hogy a jól megválasztott betűtípus, papiros stb. jó hatását tönkreteszi a tökéletlen szakképzettség. Az alább következő utasítások követéséhez tehát a jeles szakképzettség elengedhetetlen feltétel.

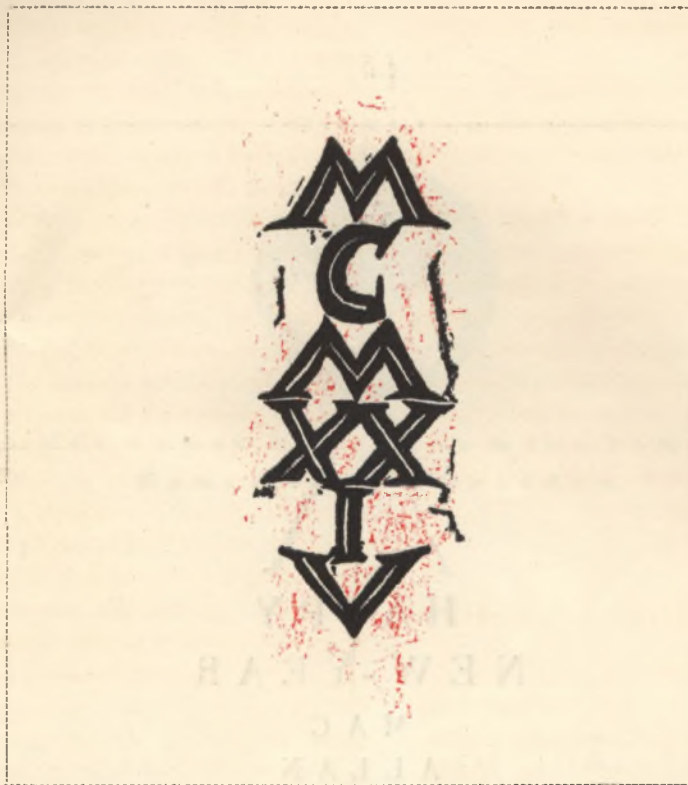
A papiros ne legyen fényes, mert a fényezett papiros reflexeivel próbára teszi a szemet és gyakran duplánlátást (binocular vision) idéz elő. Átlagos tanteremvilágítás mellett fehér, vagy kissé krémszínű papiros előnyben részesítendő. Ajánlatos jó minőségű kemény papirost használni, mert a puha papiros több okból hátrányos. Mindenekelőtt könnyen piszkolódik, anélkül, hogy ezért bármi előnyt nyújtana. A felülete könnyen kopik és rovátkái könnyen sérülnek. A papír felülete legyen gyöngéden³síma, mert durva felületű

papiros erős nyomtatást igényel, ettől pedig a nyomtatás a papír túlsó oldalán kidomborodik, ami még durvábbá teszi felületét. Az egyik oldal betűinek nem szabad a másik oldalon átütődni és a nyomtatásnak sem szabad a papír túlsó oldalának símaságát elrontani. Ez az illusztrációra is vonatkozik és ennél a nyomás megkezdése előtt a papiros át nem ütődésének jó próbáját kell a nyomdásznak kapni. A könyveket igen gyakran bekötik és lepréselik, mielőtt a nyomdafesték megszáradt volna és ezért az egyik oldal betűi halványan átkenődnek a másik oldalra, ami ködössé, elmosódottá teszi a szöveget. Ily hibával rendelkező példányok hasznavehetetlenek.

A könyveket legjobb fonállal fűzni. A könyv laposan terüljön széjjel és ne kelljen a lapokat kézzel leszorítani. Ezért kerülendő a lapoknak oldalt való átszúrása, vagy drótkapcsok közé szorítása. Ha a könyv nem terül laposan széjjel, akkor a sugárszerűen szétálló lapok kápráztatják a szemet. Újabban sok iskolakönyvvel kísérleteztek és Mr. Bishop Herman megemlíti, hogy kisebb méretű tankönyvek, melyek jó papíron kitűnően voltak nyomva, nem feleltek meg céljuknak, mert oldalukon drótfűzőkkel voltak összetartva. A könyveket nem lehetett laposra kinyitni: a belső margó egészen eltűnt és gyakran a szöveg belső része is becsúszott a részbe. Az ily módon fűzött könyvek lapjai hamarosan bepiszkolódnak, mert kézzel kell őket széjjeltartani és még a legjobb esetben is megkeskenyednek a margójuk.

Az iskolakönyv illusztrációi rendszerint fiatal olvasóknak való képet, ábrákat és vázlatokat, továbbá válogatott fényképmásolatokat tartalmaznak. Az erősen kidolgozott, bonyolult képek a gyermekeket csak zavarba hozzák. Kevés tárgynak merész, határozott kezelése megfelel a gyermek látási és értelmi fejlettségének. Ebből a szempontból tekintve, vonalas képek (fototípiák), tollrajzok előnyösebbek, mint foltárnyékolású, fényképekről készült másolatok (autotípiák) vagy színes képeskönyvek. A kép mellett (a jobb- és baloldalon) ne legyenek szövegsorok. Az ábráknál kívánatos a nem túlapró és olvasható betűfaj. Serdültebb tanulók részére gyakran szükséges, hogy szabatos kivitelű képeket kapjanak, aminőket főleg a jó fényképek nyújtanak. Foltárnyékolású képekhez gyakran használnak fényezett papirost. Ebben az esetben fontos, hogy a fényes papírra csak az illusztrációkat nyomtassák és nem egyúttal a szöveget is. A legújabb eljárások azonban lehetővé teszik, hogy ily képek fénytelen papíron is igen szabatos eredményt szolgáltatassanak. Elmosódott fényképek nemcsak oktató hatásukat veszítik el, hanem a szemet is rontják.

A festék jó fekete legyen és fontos, hogy tisztán, bőségesen és egyenletesen osztódjék el az egész oldalon. Színes szöveg alkalmazása igen ártalmas, külö-

1. oldal. — 1. Seite.

2—3. oldal. — 2—5. Seite.

1. díj — 1. Preis: Heinrich Schäfer, Frankfurt am Main.

HAPPY
NEW-YEAR

M A C
A L L A N
P O E

III. dtj — III. Preis : Kurt Quass, Leipzig.

Mit neuer Kraft ins neue Jahr!
Hans Lorenz, Dresden

1
9
AZ ÉVFORDULÓ

ALKALMÁVAL
SZERENCSEKÍVÁNATAIT
TOLMÁCSOLJA

KOLOZSVÁRI KÁROLY

2
4

Fent pályázaton kívüli munka. — Oben: Arbeit ausser dem Wettbewerb.
Lent II. díj — Unten II. Preis: Kolozsvári Károly, Budapest, Globus nyomda rt.

5. oldal. — 5. Seite.

IV. dj — IV. Preis: Friedrich Rauleder, Wimenden-Stuttgart.

19

24

unferen gönnern und freunden
wünschen wir zum neuen jahre
viel glück und erfolg
typographische gesellschaft
frankfurt am main

AZ ÚJ ESZTENDŐBEN SOK KELLEMES
ÉS BOLDOG NAPOT KÍVÁN
LOMBÁR LÁSZLÓ
GLOBUS

1 9 2 4

Baloldalt XXII. díj — Links XXII. Preis: Rudolf Conrad, Frankfurt am Main.
Jobboldalt XV. díj — Rechts XV. Preis: Lombár László, Budapest, Globus nyomda rt.

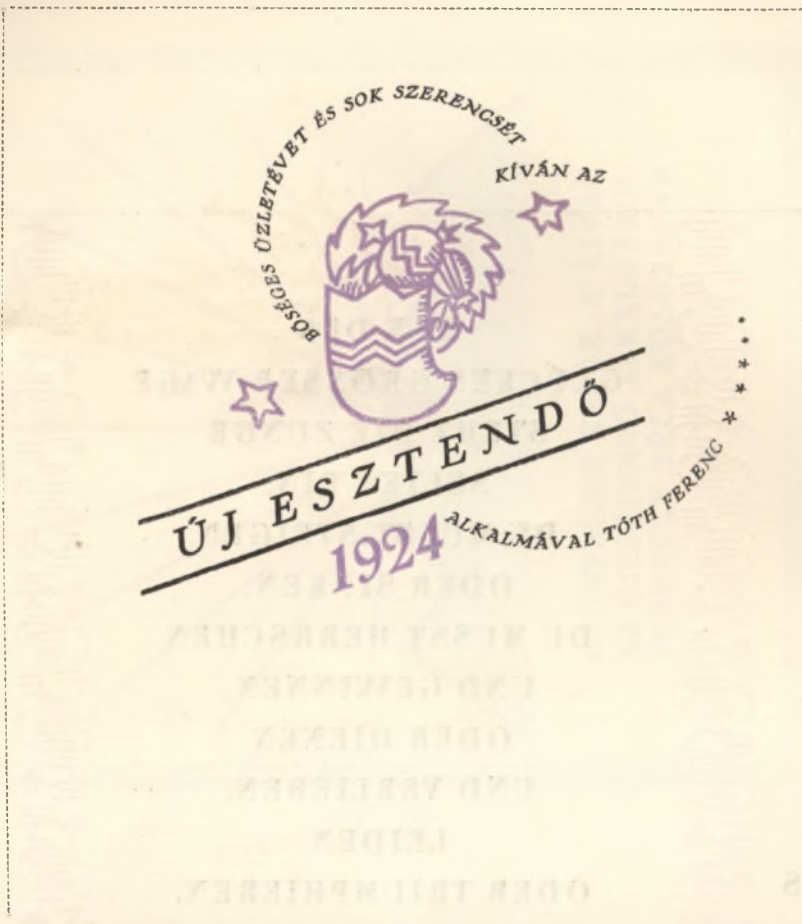

DIE IDEE UND DAS EWIGE SIND DAS MASSGEBENDE

*
FROHLICHE
WEIHNACHTEN
UND EIN
GESEGNETES
NEUES JAHR
WUNSCHT
RUDOLF
CONRAD

*
MOGE UNS
DAS NEUE JAHR
MITHELFFEN
AN DER
INNEREN
ERNEUERUNG
UNSERES
VOLKSTUMS

NICHT IRGEND EIN MENSCH NICHT IRGEND EINE ZEIT

N Ü R N B E R G E R T A N D G E H T D U R C H A L L E L A N D !

**DIE NÜRNBERGER SPIELWARENFABRIK
OTTO WAHNSCHAFFE & CO.**

ENTBIETET IHREN GESCHÄFTSFREUNDEN DIE BESTEN WÜNSCHE
MIT DER BITTE AUCH FERNER TREUER KUNDE BLEIBEN ZU WOLLEN

N Ü R N B E R G
J A N U A R
1 9 2 4

Fent VIII. díj — Oben VIII. Preis : Tóth Ferenc, Budapest, Globus nyomda rt.
Lent — Unten : Ernst Rasp, Nürnberg.

1923

EIN FROHES
NEUES JAHR

AUF DES
GLÜCKES GROSSER WAGE
STEHT DIE ZUNGE
SELTEN EIN;
DU MUSST STEIGEN
ODER SINKEN,
DU MUSST HERRSCHEN
UND GEWINNEN,
ODER DIENEN
UND VERLIEREN,
LEIDEN
ODER TRIUMPHIEREN,
AMBOSS
ODER HAMMER
SEIN
GOETHE

1924

GUSTAV BACH
NEBST FRAU

Gustav Bach, Faktor, Nürnberg.

ÖRÖMTELJES NAPOKAT KÍVÁN
AZ ÚJESZTENDŐ ALKALMÁBÓL
FERENCZY BÉLA KOLOZSVÁR

1 9 2 4

Baloldalt XXI. díj — Links XXI. Preis: Karl Mohrhardt, Frankfurt am Main.
Jobboldalt XXIII. díj — Rechts XXIII. Preis: Ferenczy Béla,
Kolossvár-Ciuj, Románia.

**Trotz Sturm und Not
gute Fahrt
in das neue Jahr**

Hans Reitterdorfer / Nürnberg / 1. Jänner 1924

NÜRNBERG * SILVESTER MCMXXIII

ZUM
NEUEN JAHRE
GLÜCK UND
HEIL

AUF WEH UND WUNDEN*
GUTE SALBE
AUF GROBEN KLOTZ
EIN GROBER KEIL
AUF EINEN SCHELMEN
ANDERTHALBE
GOETHE

DENTIST FRITZ BACH UND FAMILIE

EINFROHES
GLÜCKHAFTES
NEUJAHR
KARLMOHRHARDT

Baloldalt X. dij — Links X. Preis : Gustav Bach, Faktor, Nürnberg.
Jobboldalt XVIII. dij — Rechts XVIII. Preis : Karl Mohrhardt, Frankfurt am Main.

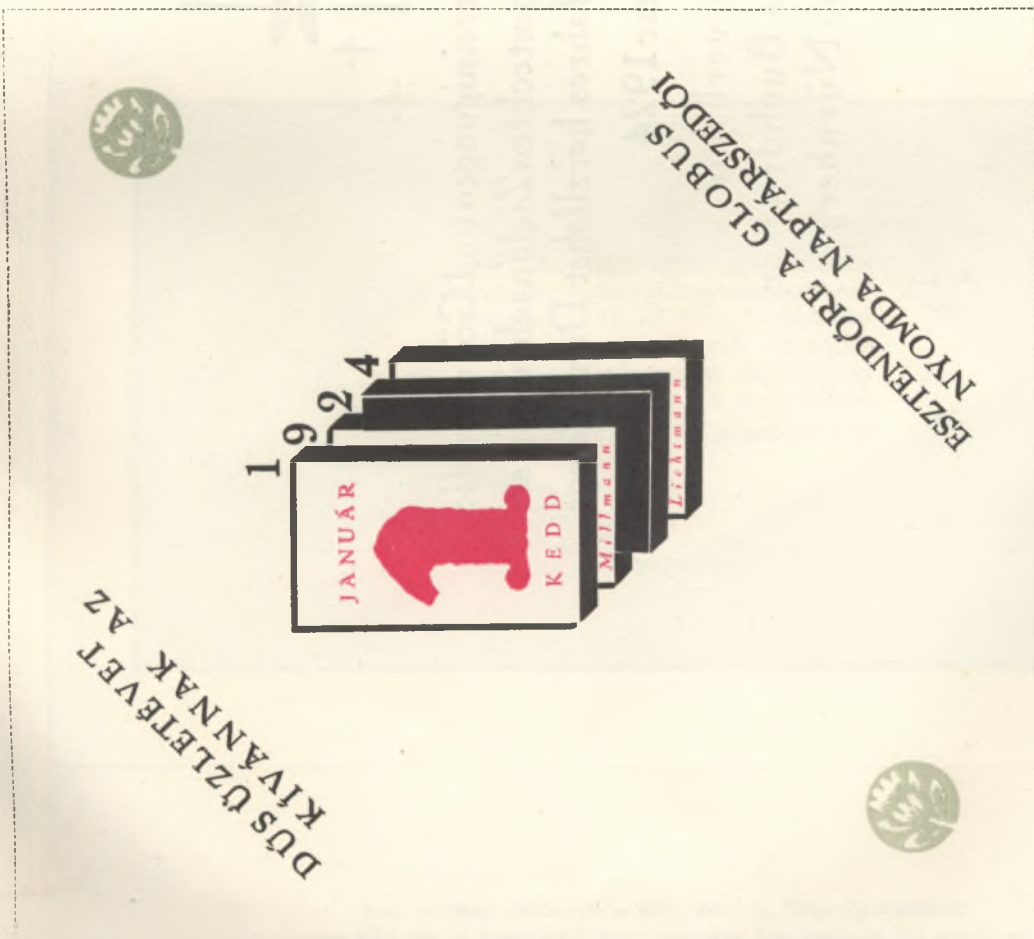
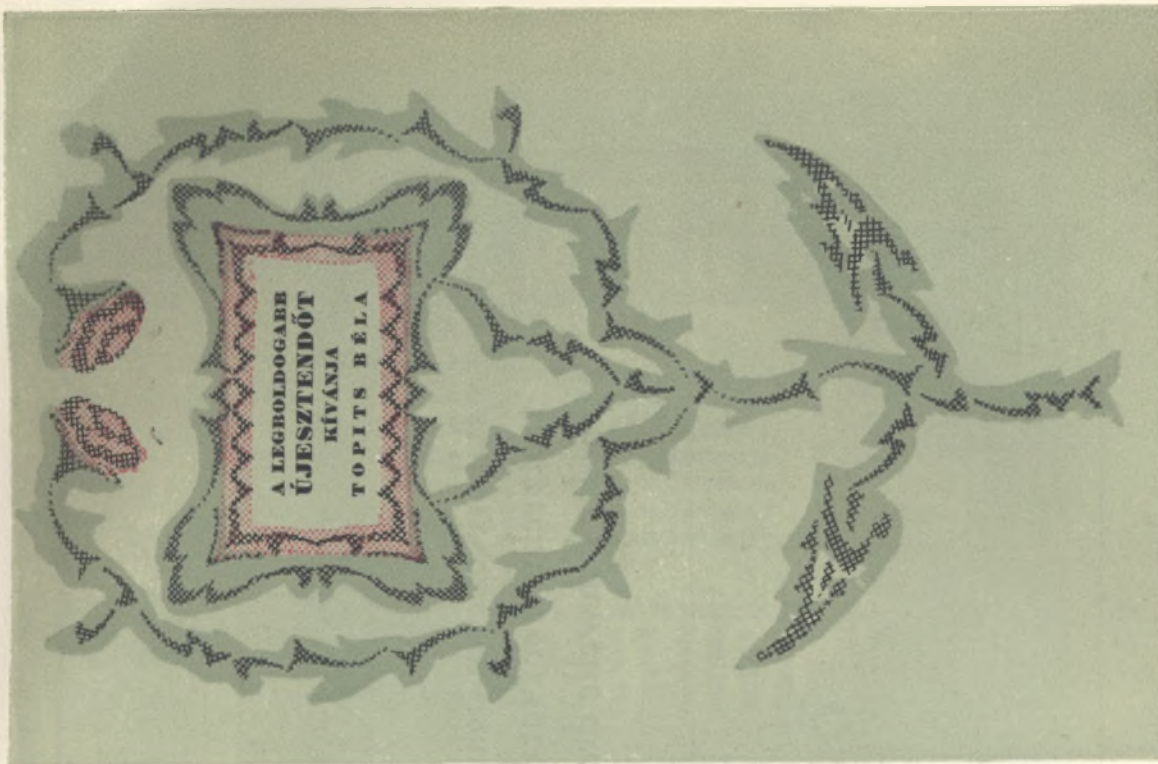
1925

**Ein gefegnet Neujahr
viel Glück und gute Gesundheit
wünscht herzlich
Karl Mohrhardt**

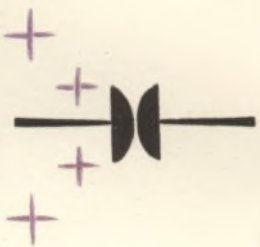

3. oldal — 3. Seite.

XVI. díj — XVI. Preis: Karl Mohrhardt, Frankfurt am Main.

Baloldalt VII. díj — Links VII. Preis: Lichtmann György, Lichtmann Sándor, Budapest, Globus nyomda rt.
 Jobboldalt XIX. díj — Rechts XIX. Preis: Topits Béla, Budapest, Globus nyomda rt.

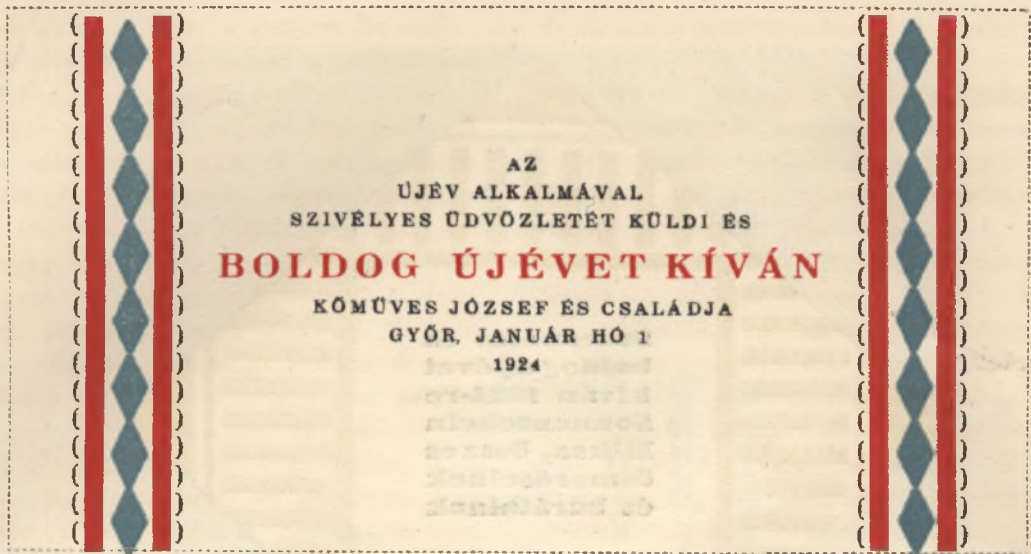
Allen Kollegen, Schwestervereinigungen und Gönnern, die
trotz schwerer Not unserem gesteckten Zielenachgingen, sei
an der Schwelle des neuen Jahres herzlichst Dank gesagt

Im Januar 1924

Bildungsverband
der Deutschen Buchdrucker
Ortsgruppe Nürnberg

Fent — Oben : Sonnenschein Miksa, Budapest, Világosság nyomda rt.
Lent XXV. díj — Unten XXV. Preis : Szolcsányi Béla, Budapest, Pax nyomda rt.

Fent XXIV. dtj — Oben XXIV. Preis: Kőműves József, Győr.
Lent VI. dtj — Unten VI. Preis: W. Mussdorf, Dresden.

nösen, ha a fekete színen kívül más színt is használnak egy oldalon.

A nyomtatásnál fontos, hogy a betűk szigorú párhuzamban haladjanak az alapsorral. Tömöntvényről készült nyomatok kielégítő eredményt adnak, feltéve hogy a matrica egészen új, vagy csak alig használt szedéstről vétetett. A tömöntvény valamivel vastagabbá teszi a betűket, ez azonban nincs hátrányára olvashatóságuknak. Ha a tömöntvényen a kopás nyomai látszanak, már nem szabad azt használni.

Igen fontos követelménye a jó iskolakönyvnek, hogy szövege ne legyen kéthasábosan szedve.

A betű éles és tiszta metszésű legyen. Keskenyre metszett apró betűk nem alkalmasak. A betűk szélessége fontosabb, mint a magassága. A vastagabb és vékonyabb vonalak között ne legyen túlságos ellentét, mert a hajszálvonalak rosszul láthatók. A betűk ne legyenek »kövérek«, mert ezeket a belső fehér közök kisebb volta miatt szintén nehezen lehet olvasni, így például ha az »e« betű felső részében levő köz egy kis fehér ponttá zsugorodik.

Az ideális iskolakönyv betűjében a fehér és fekete rész kellő egyensúlyban van és könnyű különbséget tenni az *e*, *c* és *o*, valamint az *í*, *l*, a *h*, *b*, továbbá az *m*, *un*, *nu*, *nv*, *w* és *in* között. A betűk általános formája inkább széles, mint hosszukás legyen, úgy hogy az *o* betű körülbelül szabályos kört alkosson. Ha egy betűt meghosszabbítunk, úgy azt csak abban az esetben lehet könnyebben elolvasni, ha egyúttal szélesebbé is tesszük.

Hosszú száruk és felesleges cikornyák károsak a gyermek pszichéjére.

A szavaknak és betűknek felső fele rendszerint nagyobb szerepet játszik a felismerésnél, mint az alsó, mert a legtöbb betű felső részének sokkal határozottabb az alakja, mint az alsó részének. A betűtervezők néhány újabb betűtípusnál ehhez mérten a *g*, *j*, *p*, *y* betűk vonalalatti részét aránylag rövidebbre vették, viszont a *b*, *d*, *f*, *h*, *k*, *l*, *t* betűk felső nyúlványát hosszabbra rajzolták. Az eredményről ma még korai volna ítéletet mondani; e célból további megfigyelésekre van szükség.

Vonatkozással a régi és az új betűalakok rajzának kérdésére, a fentnevezett angol egyesület még nem tudott határozni, hogy melyiket részesítse előnyben. Illetőleg melyiket ajánlja, vagy melyiket vesse el. A modern rajzoknál komoly hiba a vékony és vastag vonalak közötti túlzott ellentét, noha az új betűfajknál nagyobb súlyt kell helyezni az olvashatóságra. Sok modern formánál a tizenkét pontnál kisebb méretűek a legolvashatóbbak. A régi típusok hívei azt állítják, hogy a modern betűk széjjelválnak, míg a régiéek sokkal természetesebben olvadnak össze szavakká és így a szó alakja és értelme símán megy át az iskolásgyermek agyába.

A bizottság fontosnak tartja a kisbetűk minimális szélességének és magasságának a betartását és ha ez biztosítva van, a választást a betűformák közül az egyéni ízlésre bízza.

Dúlt (kurzív) betűket, mivel azok olvasása a gyermek szemére nézve nehezkesebb, illetőleg fárasztóbb, csak a legkritkább esetben szabad használni. Természetes, hogy ez a megállapítás főként az apróbetűs szövegre vonatkozik. A betűfaj méretének a látásra való hatása iskolakönyveknél a legfontosabb tényező.

A könnyű olvasás lehetősége főleg a betű hosszától és szélességétől függ, mert minél nagyobb a betű, annál messzebről lehet elolvasni és igen fontos dolog, hogy a fiatal olvasót rá szoktassuk arra, hogy a könyvet megfelelő távolságra tartsa szemétől.

A sorok hossza igen fontos az állandó olvasásra szánt tankönyveknél. Minél hosszabbak a sorok, annál hosszabb utat kell a szemnek követnie és annál nehezebb neki egyik sorról a másikra áttérni. Viszont a túl rövid sorok a szemek mozgásának túlgyakori irányváltoztatását igénylik.

A sorok hosszúságában megközelítő, de nem teljes tekintetnek öntudatlanul át kell lendülnie a sor végéről a következő sor elejére. Ez a lendület hasonlít az evezős testének mozdulatához az evezőcsapások közben. Nyolcéves gyermekek olvasmánya ne legyen rövid bekezdésekre osztva, mert a könnyed átlendüléshez már a 9–11 éves korban kell

Kaym Orbán könyvjelvénye az 1517-ben nyomtatott Donatus minor című könyvben, mely Velencében, Liechtenstein nyomdájában készült.

a szemet hozzászoktatni. Másszóval: az olvasónak a szükséges szemmozdulatokat minden tudatos erőlködés nélkül és nagy rendszerességgel kell végeznie.

A szók szokatlan elválasztását kerülni kell. Kezdők részére a sorok ne végződjenek fél szavakkal; a teljes szó a következő sorba viendő át, tehát ne legyen elválasztás.

Jó margó pihenteti a szemet. Szabály szerint a felső margó keskenyebb legyen, mint az alsó, a belső (hátsó) margó is keskenyebb legyen, mint a külső szélén levő. A margó beosztásánál több tényező, köztük a látási képzetek (optikai illúziók) is figyelembe veendő, ezért nem kívánatos, hogy formulák állítsanak fel. A margó minimális mérete egy iskolásgyermeknek szánt könyvben nem lehet keskenyebb, mint 2½ cm a külső és 1½ cm a belső szélén, vagyis a kötésben.

Angolból fordította *László Dezső*

Magyar tipográfia

A De Tampon c. utrechtli szakfolyóirat 1923 1—3. számába írta Machiel Wilminck, a holland »De Reclame« című művészeti lap szerkesztője

DÉLKELETEURÓPA legműveltebb országainak egyike Magyarország és ez az ezer esztendő történelmü nemzet mindig, még a mi mindent nivelláló és izléstelenségekre hajló korunkban is megőrizte veleszületett hajlandóságát az erős színhátások iránt és igyekezett ezt ipari termékeiben is kifejezésre juttatni.

Ami a mi országunkban már majdnem teljesen elveszett és ami-

nek úgynevezett paraszt fazekasmunkáink és hinkelopeni bútoraink csak halvány másolatai, Magyarországon nemcsak ma is él, de sőt új virágzásra is ébredt. Ez a tipikus, a növény- és állatvilág által inspirált népművészet a Wiener Werkstätte művészeire is igen nagy hatással volt, sőt Németországon keresztül reánk is hatott és ismételtelen talált követőkre.

Lehet-e hát csodálkozni azon, hogy egy olyan országban, ahol a nép szépérzéke annyi egészen különös formában nyilatkozik meg és ahol az öröklött szépérzék ma is él, a tipográfia is egészen sajátos jelleget öltött és a haladást nemcsak a tipográfia technikai tökéletesítésében, hanem az esztétikus formaképzésben is keresik?

A magyar tipográfia története és fejlődése ennek a századnak az elején, mint egész Keleteurópában mindenütt, a német betűöntőipar erős befolyását tanúsítja. Csak húsz esztendővel később kezd egy jellegzetesebb és sajátos egyéniséget tanúsító tipográfia kifejlődni.

Korunk újránnyű művészi törekvései a magyar grafikus művészeknél is visszhangra találtak. Kiváló művészek és az iparművészeti iskola grafikai osztályának hatása alatt azután egy sajátos, magyaros formák által inspirált tipográfiai mű-

vészet keletkezett. A régi tipográfia gyönyörű termékeire támaszkodva, amelyek a szöveg és a dísz nemes harmóniája tekintetében örökérvényű példák maradnak, különböző magyar művészek tipikusan magyaros könyvdíszeket alkotnak.

A világháború nem engedte ezeket a stílustörekvéseket a gyakorlatban érvényesülni. De egy minden tekintetben a sikertől koronázott kísérletet jelent az a könyvsorozat, amelyet Kner Imre nyomdásztervező adott ki és Kozma Lajos építész az általa tervezett díszekkel, iniciálékkal, körzetekkel díszített. 1. és 2. sz. ábráink néhány ilyen iniciálét és vignettát mutatnak be, valamint egy szöveg- és egy illusztrációoldalt, igen karakterisztikus stílusban. A rajzokban sikerült teljesen megőrizni a magyar népművészet naiv és kissé esetlen, de éppen ezáltal annyira vonzó jellegét. Ez a stílus rendkívül nagy súlyt helyez a szedéstükör és a fehér papiros stíjának, valamint a formátumnak az arányára és gondosan szem előtt tartja a szöveg és az illusztráció egyensúlyát is. A könyvdísznek a szerepe emellett csak kitöltő marad, akár iniciáléról, akár egy új fejezet kezdéséről van szó. Mi nagy rokonságot látunk eközött a magyar tipográfiai stílus között és aközött a sajátos hollandi jellegű stílus között, amelyet nálunk de Roos és dr. Van Roijen művelnek.

Ami legjobban megragad bennünket a magyar tipográfia tanulmányozásánál, az az, hogy ott is, — bár sajátosan magyarrá alakítva — érvényesülnek a legmodernebb művészi nézetek és törekvések. Amíg nálunk különösen a racionalizmus és a végső konzenkvenciáig keresztülvitt anyagszerűség érvényesült a »de Stijl« név alatt ismert hollandi kubista csoport befolyása alatt keletkezett vonaltipográfia nyomult előtérbe, addig Magyarországon, ahol egy egészen más, sokkal mozgalmusabb temperamentumú, kevésbé meggondolt, emóciókra inkább hajlamos nép lakik, mint nálunk, különösen az expresszionista művészet nézetei voltak azok, amelyek a tipográfia fejlődését befolyásolták.

Magyarország tipográfiai betű- és díszítőanyagának beszerzésénél elsősorban Németországra van utalva és a német betűöntők mindig is igyekeztek rendelők minden kategóriáját kielégíteni. Természetes tehát, hogy abban a pillanatban, amidőn a magyar tipográfusok a magyar céloknak különösen megfelelő betűket kerestek, mindjárt akadt olyan német betűöntőde, amely ezek piacra hozására vállalkozott.

Mert amíg a mi művészeink és tipográfusaink modern irányú munkáiban minden dísz alkalmazását mellőzik, a magyar tervezőnek nagyon nagy kedve telik az ornamenteiben, és a többé-kevésbé expresszionisztikusan megrajzolt vignetta alkalmazását nagyon kedveli. A tisztán tipográfiai eszközökkel előállított munkák száma messze elmarad a műser-, lino-leum- vagy ólomlemez alkalmazásával készült munkák száma mögött, s ezenfelül a tervező mindenféle a stereotypia segítségével lehetővé váló trükköt alkalmaz, amelyek aztán megmagyarázzák a ferde és hajlított sorok olyan gyakori alkalmazását.

Ez a stílus abból a törekvésből született, amely a »minta-könyvek« mellőzésével egy új, egyéni stílus lehetőségeit kereste,

és ha mi, józan, konzervatív, az újat könnyen visszautasító hollandusok ezekkel a termékekkel idegenekként állunk is szemben, mindenképpen megérdemlik a mi figyelmünket és becsülésünket.

Az itt reprodukált szedésmintákban sokkal több a rendszeresség és tervszerűség és sokkal kevesebb a véletlen, mint azt az első pillanatra gondolnánk. Igen erősen fejlett szépérzékre és nagyon sok fantáziára van ahhoz szükség, hogy a száraz tipográfiát ilyen magas, erőteljesen lüktető életteli teljességre fokozza lehessen emelni. Ez a magyar tipográfiai stílus legalább is annyi lehetőséget nyújt, mint a mi hollandi »vonalstílusunk«, amely azonfelül minden, még a modern ornamentika megtagadása folytán könnyen ismétlésekhez vezet.

A 4. ábra egy hirdetés (1922 VIII. sz. 177. old.) erősen kicsinyített reprodukciója, amely igen sok fantáziáról és magasfokú esztétikai belátásról tanuskodik. Az alkalmazott vignettával való kapcsolat kedvéért itt — nagyon helyesen — két, ornamentikából összeépített függőleges lécezt alkalmazott a tervező.

Az 5. ábrán (Révész-hirdetés az 1922. évfolyamban) látható monogramot a nyomdász maga metszette. Itt a köralakú sor igen szerencsés átmenetet alkot az R fejről a keretre. Az alsó rész trapézformája is sokkal szebben zárja le a vignettát, mintha derékszögű formát alkalmaztak volna.

Ugyanezt az elvet, amely a szöveg formáját az alkalmazott vignetta formájához igyekszik alkalmazni, tükrözi vissza a 6. ábrán reprodukált hirdetésoldal.

(1923 VI. sz. 26., 27. és 28. példa.)

Egy olyan hirdetés, mint amilyen ezen az oldalon a felső bal sarokban látható, ami néha kissé túlságosan dogmatikusan gondolkozó tervezőinkre nagyon is idegenszerűen hatna, holott pedig az tipográfiai szempontból teljesen kifogástalan. Sőt emellett a stílus erős egységéről is tanuskodik. Itt a vignetta és az oldalléceken elhelyezett háromszögek kontrasztja még fokozódik azáltal, hogy a fősorok ferdén, sőt részben hajlítva szedettek. Ennek a hirdetésnek a beosztása sok mindent megmagyaráz, ami az első pillanatban összefüggéstelennek látszik.

Itt van a magyarázata annak is, hogy a jobb felső hirdetés felső sorai miért dőlnek lefelé, még ha esetleg azt hinnénk is, hogy itt kissé túlzott az összevisszaság és a derékszögű sorcsoport ferde beállítására nem is találunk mindjárt magyarázatot.

Az alsó hirdetés, amely egy leöntött és méretre gyalult léniacsoporthoz készült, kevésbé szerencsésnek látszik. A négy sarokban levő sornak és a »Krause« sornak a hajlít-

tása minden bizonnyal indokolt, ez által kellemes kontraszt keletkezik a sorok és a keret között. De a keret maga, mint egész, túlságosan nehéz. Hogy azonban a tervező mennyire ügyel minden kis részletre, azt az mutatja, hogy a vastag vonalakat nem engedte a keretvonalal érintkezni. Így egy igen kellemes fehér hatás keletkezik, ami egészen bizonyosan hiányoznék, ha a vonalak érintkeznének.

A 7. ábrán reprodukált Meteor című hirdetés a maga egyszerűségében rendkívül szellemes. Az ólomból hajlított sugarak és azok beállításuk igen karakterisztikus hatást kölcsönöznek a hirdetésnek. (L. a Meteor-hirdetést az 1923. I. számban.)

A 8. ábrán látható cégkártyák (l. az 1923. évfolyam VIII. számának 10. és 15. példái) eredetileg fekete-barna-vörös és fekete-sárga-kék színekben készültek. A felső kártyához egy — magyar (német — Szerk.) tervezőtől származó — készletben levő vignetta használtatott fel. A szarvas ugrását az ívben szedett fősor is hangsúlyozza. Tiszta expresszionista elgondolás! Az egyensúlyt a háromszögbe csoportosított sorok állítják helyre. A papír széléhez való átmenetről egy háromszögekből álló keret alkalmazásával történt gondoskodás. Így hát az összeállítás nem nélkülözi a logikát, de olyan logikát igényel, amelynek következetes keresztülvitelére a szedőnek még sokkal több fantáziára és térérzékre van szüksége, mint a mi modern hollandi irányunknál.

De itt meg kell állanunk. A magyar tipográfiai művészet legújabb jelenségeinek ismertetése változatosságuk és gazdagságuk folytán túlsok időt venne igénybe. Mint alapos hollandi szakemberek az első pillanatra hajlandók lennének őket mint »meggondolatlanóságokat« félredobni. Közélebbi vizsgálatnál kiderül azonban, hogy olyan értékes mag rejtezik bennük, amely megérdemli teljes érdeklődésünket.

Mert igen sok élet van bennük és élni, továbbfejlődni a tipográfia számára is fontos követelmény. Bizonyos, hogy ennek a stílusnak a változtatás nélkül való utánzása veszedelmeket rejt magában, mert nem illik a mi természetünkhöz.

De a »hogyan« és »miért« alapos vizsgálata alkalmas arra, hogy a tipográfiai művészetről való saját felfogásunkat és nézeteinket elmélyítse és gazdagítsa. Azoknak, akik ebbe a magyar tipográfiába mélyebben bele óhajtanak pillantani, azt ajánljuk, hogy ismerkedjenek meg a Budapesten, havonta megjelenő »Magyar Grafika« című folyóirattal. Ebből a lapból merítettük mi is az ismertetésünk keretében bemutatott tizenegy darab illusztrációt.

Keym (Keym, Keim, Kaim) Orbán könyvkiadójelvénye az évszám nélkül megjelent Obsequiale seu baptismale sem chorum alme ecclesie Strigoniensis-ben. Keym Velencében, Lyonban, Strassburgban és Bécsben adta ki könyveit az 1503—1519. esztendőkből.

A szedőgépek kérdése a modern nyomdaüzemben (I)

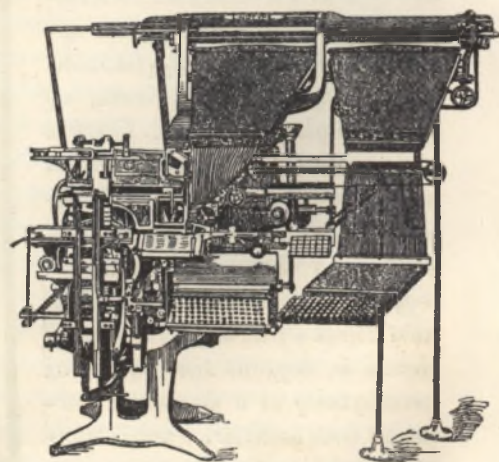

NÉHÁNY évtizeddel ezelőtt időközönként úgy jelentek meg a szakfolyóiratokban a híradások szenzációs szedőgéptalálmányokról, mint nyaranta a fiumei cápáról minduntalan visszatérő híresztelések. Ezek a hírek mindannyiszor nagy hatást tettek a nyomdászvilágra. A tipográfiai ég terhes volt a reményteljes fellegektől és már

előrelátták a belőlük ömlő aranyesőt. Németország egyik legrégebbi szaklapjának hasábjain a szerkesztők: Goebel Tódor, Schlotke Nándor és Schlotke Ottó annak idején állandóan foglalkoztak a szedőgépek kérdésével, amelynek hatása alatt az érdeklődés még inkább eltompult az új találmányokkal szemben. Majd kételkedővé váltak a szakkörök, míg végül, amikor a kérdést megoldották, ez a bizalmatlanság csak ártott az első szedőgép: a *Linotype* üzembehelyezésének. Azután hosszabb szünet következett és ezalatt az a három szedőgép, amely sorokat, illetve egyes betűket önt, a nyomdákat meghódította. Közöttük természetesen nagy előretöréssel a *Linotype*, amely gépből ma 60.000 példány működik a föld kerekén. Előrelátható volt, hogy e szedőgép meglepő sikerei nem hagyják majd nyugton a többi érdekeltséget, és most új szedőgépek jelennek meg a színen, amelyek a régieket el szeretnék nyomni. Ez ellen természetesen nem lehet senkinek kifogása, de ha ez újításokat csak azért, hogy teret hódítsanak, olyan állításokkal kapcsolatban mutatják be, amelyek a valóságnak meg nem felelnek, vagy a tisztánlátást elhomályosítják, mégis szót kell emelni ellene. Ez vonatkozik arra a közleményre, amely e folyóiratban az *Intertype*-pal foglalkozott. Meg kell hagyni, a szerző tárgyilagos igyekezett lenni, de természetesen az Amerikából kapott prospektusokra volt utalva — amit különben maga is hangsúlyozott — és ezek nagyon ki vannak színezve. Azt az *egyet* mindenestre meg kell állapítani: az indítók, amelyek az *Intertype*-céget a *Linotype* utánjárástására sarkalták, a *Linotypenak* a gyakorlatban tapasztalt számtalan jeles tulajdonságában és sokoldalúságában rejlenek. Továbbá az összes úgynevezett »javítások« és »egyszerűsítések«, amelyekről mindig szó van és amelyeket a *Linotypenak* állítólagos »szerkezeti hibái« miatt alkalmaznak, nem egyéb ferdtésnél. Itt nincsen másról szó, mint a *Linotype szabadalmának a kijátszásáról*, és erre azért volt szükség, hogy a *Linotype*hoz hasonló gép egyáltalán gyártható legyen. Ezenkívül beledobták a vitába azt a jelszót, hogy van egy »régik« és egy »új« *Linotype*-iskola. A »régiek«

(ez alatt a Mergenthaler Linotype Company, New York és a Mergenthaler Setzmaschinen-Fabrik G. m. b. H., Berlin céget értik) szerintük patentbábeiraikon nyugszanak és semmit sem tettek a *Linotype* megjavításáért mindaddig, amíg az *Intertype* megjelenése fel nem rázta őket semmittevésükből. A »régik« gépeinek komplikáltságát csak azért tartotta meg, hogy a régi modelleket ne kelljen átalakítani, míg az »újiskola« elejétől kezdve egyszerűsítésekre törekedett. Ezek az állítások ugyancsak ellentmondanak a valóságnak.

A »régik« iskoláról« szóló mesét azzal lehet leginkább megcáfolni, hogy sokkal az *Intertype* piacra kerülése előtt a *Linotype*-gyárak már a legnagyobb erővel dolgoztak a Mergenthaler-féle találmány fejlesztésén, megjegyezvén, hogy az újabb gyártmányok önállóak konstrukciójukban és azoknak az országoknak a viszonyaihoz alkalmazkodnak, amelyek részére szállították. A Mergenthaler szedőgépgyár kettőtáru, három- és négytáru *Linotype*jaira emlékeztetünk csupán, tekintve egyes alkatrészek és szerkezetek számos javításától. De meg az egyszerűsítések terén is jóval megelőzték az úgynevezett »régik« gyárak az *Intertype*ot az olcsó és áttekinthető egyszerű *Linotype*-Ideal és a többtáru *Linotype*-Ideal gyártásával. Éppen úgy téves az az állítás, hogy a *Linotype*-társaságok szabadalmi érvényüket veszítették. Ellenkezően, egész sor nagyon fontos szabadalom védi meg a *Linotype*ot, hiszen éppen ez volt az oka annak, hogy — mint fentebb már említett — a szabadalmakat kijátsszák. Azonban régi igazság, hogy az egyenes út a legrövidebb és a legjobb, érthető tehát, ha erre a kijátszásra magyarázatot és ürügyet kellett találni: hiszen arról van szó, hogy

Az első többtáru *Linotype* 1898-ból

a *kényszerből erényt csináljanak*. Ebből a látószögéből nézve az említett közleményben felsorolt újítások alaposan összezsugorodnak.

Messzire vezetne, ha részletesen akarnók ezt tárgyalni, de ha a *Linotype*on harminc esztendőn

keresztül három nagy gyárban önállóan dolgoznak a legkiválóbb konstruktorok, akkor el lehet képzelni, hogy itt mégis csak több tapasztalattal és szaktudással rendelkeznek, mint az utánczó és az általuk alkotott gépek propagálói. Csak egyetlen példát arra nézve, milyen könnyű súlya van az Intertype annyira dicsért »javításainak«. Különösen az úgynevezett oldalmagazinokra mutatnak mindig rá, mint kiváló újításokra. Valójában ez Mergenthalernek, illetve tanítványának, Mühleisennek egyik régi találmánya 1898-ból. A »Moderne Buchdrucker« 1923 novemberi számában ezt érdekes módon ki is mutatták és egyben ábrában bemutatták ezt az első többtáru Linotypeot. (Lásd a 36. oldal ábráját.) Ennek is, mint az Intertype mai oldalmagazinjainak, külön billentyűzete volt, de éppen ez a körülmény készítette Mergenthalert arra, hogy ezt a tervet elejtse és megkonstruálja az igazi többtáru Linotypeot, melynél az összes magazinok *egyetlen* billentyűzet segítségével hozhatók működésbe. Ezek az oldalmagazinok tehát nem haladásról, hanem visszaesésről tesznek tanuságot.

Végül rá kell még mutatni arra, amennyiben a kérdéses közlemény föl akarná kelteni azt a hitet, hogy a Linotype-gépek bizonyos mértékig már az ócskavasba valók és az Intertype-pal helyettesíthetők, ez is nehezen volna összhangba hozható a tényekkel. Erre nézve tanuságot nyújt a Deutscher Buch- és Steindrucker 1923. évi karácsonyi számában megjelent egyik cikknek a következő passzusa: »Az Intertype-gyár azt állítja például, hogy három nagy újságyomdából: a The World, New York Times és a New York Journal nyomdáiból 50—50 Linotypeot szorított ki a saját gépeivel. A valóságban azonban így történt: Az Intertype azt ajánlotta a három lapnak, hogy a nyomdák ötven-ötven Lynotype-gépét, amelyek részben tizenhat éven túl működtek ott, kicseréli Intertype-pal és gépenként csak ezer dollárt fizessenek rá. Minthogy a három nyomdának a newyorki Mergenthaler Linotype Companyvel szemben támasztott ilyen követelését ez a társaság visszautasította, a három lapnyomda természetesen nem szalaszthatta el az Intertype kedvező ajánlatát. De jelentősebb az a körülmény, hogy a három lap utólag a megfelelő számú Linotypeot a newyorki Mergenthaler Linotype Companynél utánaren-

delte — az előzőleg felállított konkurens gépek ellenére! Ezzel aztán teljes érvényű ítélet mondatott ki mindkét gép értékét illetően, amelyhez további kommentár fölösleges.«

Mindebből kitűnik, hogy a nyomdatulajdonos részére mindig biztosabb és megnyugtatóbb, ha a régi, bevált Linotype-szedőgép-nél marad, amelynek tíz modelje a tiszta akcidenián kívül minden szedésre alkalmas, mint hogyha bizonytalan kísérletekbe fog. Egyelőre még semilyen más gyárnak nem sikerült olyan többtáru gépeket a piacra hozni, mint a Linotypenak, éppen úgy nehezen érhető el a Linotypenak az a kiváló tulajdonsága, amely gazdag betű-választékában rejlik. Nemrég megállapítást nyert, hogy több mint 200-féle antikva betű és több mint 130-féle fraktúr betűje van. Mert a kontinensbeli nyom-

dásznak egészen más az ízlése, mint az amerikaiak és nevezetesen a németnyelvű országokban sohasem elégszenek meg azzal a kevés betűfajttával, amelyek Amerikában kielégítők.

Érdekes lesz még a többtáru Linotypera egy pillantást vetni, hogy különösen a két- és négytáru Linotype jelentőségével tisztában legyünk. Ez a két model ugyanis abban különbözik a többi többtáru Linotype-tól (tudniillik a többtáru Linotype-Idealtól és a háromtáru Linotype-tól), hogy ezeknek *több osztószerkezete* van. Ezek tehát nem — mint például a többtáru Intertype-gépek — egytáru gépek, amelyekre több magazint lehet tenni, hanem *valódi többtáru szedőgépek*. Ugyanis adott esetben mind a négy vagy nyolc betűfajt, amelyet a magazinok tartalmaznak, *keverten, egy sorban lehet felszedni*.

Ezeknél a gépeknél lényeges javításon ment keresztül az osztószerkezet. A kettőtáru Linotype osztószerkezete két osztószekekrénnyel ellátott osztókészülékből és két osztórúdból áll. A hátsó osztószekekrényben választódnak ki a matricák aszerint, hogy melyik magazinba valók. Ebből a célból a felső magazinba való matricák lábain külön széles bevágás van, míg a hátulsó osztószekekrénybe kis sín van elhelyezve. Azok a matricák, amelyek ezen a sínen tovább csúsznak és az osztórúdon a továbbító orsók az alsó magazinig viszik azokat addig, amíg eredeti csatornájukig érnek, ahová azután beleesnek.

Impressum cura et expensis Johannis Hertzog Civis Budensis: sub suo signo: in inclita urbe Linenna p[er] impressorē Johannē Winterburg. Anno .M. D. Seculari.

Hamann-Hertzog János kiadójelvénye a Bécsben, Winterburger nyomdájában 1500-ban nyomtatott Baptismale végén

Az alul bevágott, tehát a felső magazinba való matricák a bevágás terjedelméig lejjebb vannak és így nem érik el az alsó magazin osztórúdját, hanem ennek következtében ráesnek egy végnélküli szijra, amely oldaltól magával viszi a matricákat, külső szélein tartva azokat. Így jutnak a matricák a balfelől fent a gépen levő és mély, hornyolt bevágással ellátott kerék körül egy másik osztószekrénybe és onnan a felső magazin osztórúdjára. Rendkívül praktikusak azok a készülékek, amelyek az előlről történő magazinváltásra szolgálnak. A szedő úgy a felső, mint az alsó magazint egymástól függetlenül, minden segítség nélkül egymaga cserélheti. Ez a változtatás bátran nevezhető alapvetőnek, mert a magazinok gyors váltása nagy időmegtakarítást jelent, a szedőnek pedig nem eléggé értékelhető egyszerűsítést és könnyítést a kezelésben.

A magazinok váltása a billentyűzet felett jobboldalt elhelyezett forgattyú segítségével történik. Ez a forgattyú megfelel a háromtárú Linotype hasonló szerkezetének. A forgattyú forgatásával egy kis kúpos fogaskerék jut mozgásba, ez viszont egy nagyobbikba kapcsolódik. A forgótengely, amelyen a nagyobbik kerék nyugszik, a magazinkeret alatt van, középen a tárcsával. A tárcsa a forgattyú forgatása révén emelkedő lapjával felemeli a magazinok elülső részét. A forgattyú visszaforgatása ellenkező hatást gyakorol a tárcsa közvetítésével a magazinokra és azok újból leereszkednek. Hogy a magazinok emelése és leeresztése nagyobb erő kifejtés nélkül történhessen, két hosszú, a magazinkeretre erősített rugót alkalmaznak, amelyek a magazinokat fölfelé húzva, ellensúlyozzák azokat. A magazinok fordulópontja egyenlő magasságban van a matricabejárattal. A magazinok váltásánál tehát csak a magazinok alsó vége emelkedik és ereszkedik le, míg a matricabejáratok majdnem mozdulatlanok maradnak. Ezáltal lehetővé válik, hogy az osztókészülék magazinváltás közben is akadálytalanul működhessen és mind a két magazinba továbbíthassa a matricákat. A kettőstárú Linotype új típusainál is tetszés szerint azért keverhetők mindkét magazin betűi, mert az osztás a magazinváltástól teljesen független. Mint már említettük, a magazinok előlről cserélendők és a könnyítés még azzal fokozódik, hogy a két magazin bármelyike felül vagy alul alkalmazható. Továbbá mind a két magazin háromtárú Linotypeon felső magazinnak használható, amint hogy a háromtárú Linotype felső magazinját a kettőstárú Linotype felső vagy alsó magazinja gyanánt lehet használni és végül még a legújabb négytárú Linotype szedőgépek magazinjaival is kicserélhetők.

A meglevő Linotype-matricákat a nyomdák a legvégsőkig kihasználhatják és csak ritkán szükségesek más matricákat a magazinokba bocsátani. Meg kell említeni, hogy a matricabejárattal és a magazinkeret

cserélés alkalmával a gépben marad. Ennek a javításnak a nagy előnye abban rejlik, hogy ezáltal a magazinok lényegesen könnyebbek és ennélfogva kényelmesen cserélhetők és vihetők. A magazinok minden nehézség nélkül megengedik a Mergenthalergyárban eddig készült legnagyobb betűk akadálytalan felhasználását. A magazinok vezetősinkekkel és hornyokkal olyan biztosan vannak kereteikre erősítve, hogy megmozdíthatatlanul maradnak pontosan helyzetükben. Ezenkívül a magazinokat jobbról és balról még két erős kampó tartja a kereten. (Folytatjuk.)

A rézmetszet és rézkarc (I.)

RÉZMETSZÉS és rézmaratás művészete sokkal régiebb, mint maga a grafikai sokszorosítás tudománya és már a könyvnyomtatás feltalálása előtt évszázadokkal, az emberi műveltség kezdetleges korszakában is a használati eszközökül és csecsebecsekül szolgáló fém-tárgyakat vésés vagy maratás útján a legkülönfélébb díszítésekkel látták el. Hogy ki találta fel a rézmetszet útján való sokszorosítást, azt eddig nem lehetett megállapítani.

A rézmetszésnek a grafikai sokszorosításba való bekapcsolódása a XVI. században kezdett általánossá válni és hosszú időn át mindaddig nagy szerepe volt a könyvnyomtatás terén, míg a múlt század második felében feltalált fotocinkográfia ugyszólván teljesen ki nem szorította onnan.

Az utóbbi években azonban újra divatba jött és — természetesen most már a modern képzőművészet tökéletesített eszközeinek felhasználásával — különösen a kevés példányszámban, nagy gonddal készülő, drága, úgynevezett amatőrkiadású művek illusztrálásánál jutott jelentékeny szerephez.

*

Aki a rézmetszés és rézmaratás technikáját el akarja sajátítani, annak elsősorban és feltétlenül ügyes és biztos kezű rajzolónak kell lennie, de még így is elkészülhet arra, hogy nem lesz máról holnapra a rézmetszés mestere. Mindenekelőtt tisztába kell jönnünk azzal, hogy a rézlemez nem rajzpapíros, amelyre könnyedén vethetjük oda a kívánt rajzot és ugyancsak könnyűszerrel távolíthatjuk el a netáni hibákat. A rézlemezen ejtett hibákat nem tudjuk radirgumival eltávolítani és ha hibát ejtünk, legjobb esetben is csak alapos és fárasztó lecsiszolással menthetjük meg a papírosnál jelentékenyen drágább lemezt. Épp ezért még a leg-

gyakorlottabb rajzoló se rajzolja a kívánt illusztrációt közvetlenül a lemezre, hanem előbb papírra és csak azután vigye át átpauzálás útján a lemezre. (Az átpauzálás módozatait később fogom ismertetni.) Az átpauzálás azért is fontos, mert a rajzot fordítva, ahogy németül mondják: »spiegelverkehrt« kell a lemezre átvinni, nehogy a természetben jobboldalt levő dolgok a nyomaton baloldalra kerüljenek. Mert fölöttebb furcsa benyomást keltene a szemlélőben például az, ha egy hegedülő embert ábrázoló rézmetszeten a vonó a balkézben volna. Az átpauzálás a rajz megfordítását szinte gyerekjátékká teszi és megkímél a nagy türelmet és végtelen figyelmet igénylő közvetlen való »tükörkép«-rajzolástól.

Mielőtt a munkához hozzáfognánk, meg kell állapodnunk abban, hogy melyik eljárást alkalmazzuk: a rézmetszést-e vagy a rézmaratást.

A közvetlen rézmetszésre csak az vállalkozzék, aki feltétlenül bízik a maga kézügyességében, mert amint említettem, a hibákat nem lehet radirgumival eltüntetni. Egyszerűbb és megbízhatóbb az alapozással ellátott rézlemezre dolgozni, mert az itt ejtett hibák, — minthogy a rajz nem közvetlen a rézlemezre kerül — utóbb könnyen kijavíthatók. Ha már véglegesen elhatároztuk, hogy a rézlemez melyik eljárás szerint készítsük ki, akkor minden *sietség és kapkodás nélkül* hozzáfoghatunk a munkához.

Ha alapozás nélkül, tehát közvetlenül a lemezre kívánjuk a rajzot átvinni, mindenekelőtt az átpauzáláson kell túlesnünk. Erre a célra használhatunk közönséges indigó-

papírt is, amelynek színét a rézlemez könnyen felveszi, azonban egy vigyázatlan mozdulattal ép oly könnyen el is mázsolhatjuk az ilymódon átvitt rajzot. De az egészen finom, hajszálvékonyságú vonásokat indigópapír segítségével egyáltalán nem vihetjük át a lemezre, mert az ilymódon átvitt rajz vonásai az eredeti rajznál lényegesen vastagabbak lesznek. Teljesen megbízható átpauzálási eljárás a következő: A fényképészeti szaküzletben egy megfelelő nagyságú zselatin-foliát vásárolunk, amely teljesen átlátszó. Ezt ráfektetjük az átpauzálendő eredeti rajzra és finom, hegyes tűvel egészen könnyedén belekarcoljuk a rajzot. Ha ezzel megvagyunk, akkor a karcolás által keletkezett barázdákat lisztfinomságú grafitporral dörzsöljük be és a zselatin-foliát megfordítva, egy tiszta fehér papírlapra fektetve, az ellenkező oldalán

is belekarcoljuk a rajzot. A grafitporral való bedörzsölés azért szükséges, hogy a folián a bekarcolt rajz látható legyen. A barázdák mellől a fölösleges grafitport puha vászondarabkával könnyedén, de óvatosan eltávolítjuk. Most az ellenkező oldalon bekarcolt rajz barázdáit ugyancsak lisztfinomságú kénporral dörzsöljük be és miután a foliáról a fölösleges kénport óvatosan eltávolítottuk, a foliát kénporos oldalával ráfektetjük a lemezre és egy hajtogatócsonttal, könnyű nyomással átnyomjuk a barázdákban levő kénport a lemezre. A lemezt borszeszlámpa fölött vagy a kemence lapján felmelegítjük, miáltal a kénpor a lemezta megfelelő helyeken feketére festi, tehát az átpauzált rajzot a vonásaival együtt megrögzíti. Papp Béla

Paep (Pap) János budai könyvtáros egy másik kiadójelvénye — Szent Adalbert, Magyarország egyik térítő apostola — az 1509-ben nyomtatott Ordinarius Strigoniensis végén.

✱

Victor Hugo:

Ha gondolatban képet akarunk magunknak alkotni a könyvnyomtató-művészet termékeinek összességéről, akkor ez a kép olyannak tűnik fel előttünk, mint egy hatalmas, a világmindenségen nyugvó épület, amelyen az emberiség hangyaszorgalommal, fáradhatatlanul dolgozik és amelynek homlokzata a jövő sűrű kódébe vész

✱

A könyvnyomtatás felfedezése a világtörténelem legnagyobb és legragyogóbb eseménye

Pályázatok. * Beküldött nyomtatványok

ERDELYI ÚJÉVI ÜDVÖZLŐ-LAP-PÁLYÁZATRÓL. 56 pályamunkát küldtek be többnyire erdélyi kollégáink arra a pályázatra, amelyet romániai, craiovai laptársunk a *Grafica Română* egy nyomdácég megbízásából írt ki. Az eredmény szerint az első díjat Süssmann Kálmán és Szabó Imre, a másodikat Marianov Oszkár, az egyik harmadik díjat Tunyogi Lajos, a másikat pedig Jonescu Florea (Craiova), az első IV. díjat Balogh József és Szabó Imre, a második IV. díjat pedig Vasile Duică (București) nyerték. A pályázaton tehát — kettőt kivéve — kolozsvári kollégáink vitték el a pálmát, aminek szívből örülünk.

NEMZETKÖZI PÁLYÁZAT. A szlovenszói grafikai munkások egyesülete az egységes szedéstechnika kifejlesztésének előmozdítása céljából nemzetközi pályázatot hirdet levélfej és memorandum szedésére és nyomására. Ezen pályázaton való részvételre a nemzetközi nyomdásztiársághoz csatlakozott egyesületek tagjai meghívja. A levélfej és a memorandum szövege: *Spolok Grafickych Robotníkov na Slovensku Bratislava, Dunajská 55 — Verein der Graphischen Arbeiter der Slowakei Bratislava, Donaugasse 55 — Szlovenszói Grafikai Munkások Egyesülete Bratislava, Duna ucca 55 (a város és ucca németül és magyarul esetleg el is maradhat).* Telefón: 43—65. A levélfej legfeljebb három színben nyomva, rendes 4° alakú legyen. A memorandum legfeljebb két színben nyomva, rendes 8° alakú legyen. Pályázni csak könyvnyomdai úton előállítható, túlnyomórészt betűöntődei anyagból készült munkával lehet. A papiros színe és minősége tetszés szerint választható. — Pályádják: a) Levélfej: I. díj 500, II. díj 450 ék, b) Memorandum: I., 200, II., 400 ék. Pályázati határidő 4024 április 5. A jelígelvel ellátott munkák a pályázó nevét tartalmazó zárt borítékkal együtt a fenti határidőre a *Slovenská Grafika* címére Bratislava, Duna ucca 55 küldendők. A pályamunkák elbírálását a wieni *Graphische Gesellschaft* fogja végezni. A pályázat eredményét és a legjobb munkákat a *Slovenská Grafika* fogja közölni.

ASZEGEDI FRISS ÚJSÁG néhány hirdetését küldte be *Baranyi József* kollégánk. A hirdetések — többnyire házi hirdetés — szedése modernebb megoldású, hatásuk kifogástalan. Ezeket a hirdetéseket hosszabb idő óta figyeljük s arra a következtetésre jutottunk, hogy *Baranyi* is túlesett már a gyermekbetegségeken. Eleinte túlságosan szertelen dolgokat szedett, de idővel ő is lehiggadt és utolsó dolgai már ízléssel párosult modern felfogás tükörképei.

KISKÚNFÉLEGYHÁZI NYOMTATVÁNYOK. *Facsók Ferenc* kollégánk egyike azoknak a vidéki nyomdászoknak, akik mindenen és mindenkor a szaklap nyomdákban igyeksen dolgozni. Ez a törekvés a legnemesebb és Gutenberg ivadékához a legméltóbb. Különösen az akkor, ha e törekvés a tehetséggel is párosul. *Facsók* kollégáinknak nem sok alkalma van elsőrangú műremek készítésére, de köznap munkáit

is az átlagosnál sokkal magasabb szempontok figyelembevételével oldja meg. Legyen az plakát, hirdetés, számla vagy memorandum: szedéskompozíciója mindenkor új csapást halad és új eszközökkel keresi a megoldást. Dícséretre legyen mondvá, a legtöbb esetben jó munkát produkál s csak ritkán esik túlzott szabadosságba, ami azután munkájának összehatását lényegesebben rontja. Szívből kívánjuk, hogy ez úton az eddigi sikerrel haladjon tovább.

SZAKMABELI CÉGEK NAPTÁRAIRÓL vala-
mikor külön rovatot vezettek a szaklapok. Ma ezek a rovatok még a külföldi szaklapokban is nagyon szegények, nálunk meg egyenesen elképesztően üresek. Lapunkban — sajnos — egyetlen szakmabeli naptárról sem tudunk megemlékezni, egyszerűen

azért, mert cégeink nem tartották érdemesnek lapunkkal arra a nagy megfizetelésre, hogy naptárkészítvényeikből egy példányt bemutassanak. Igaz, hogy kevesen vannak nyomdánk között olyanok, akik külön előjegyzési naptárt készítettek, de mégis vannak, hiszen legutóbb egy kereskedelmi lap szerkesztőségében is csak hat darabot számoltam meg, csupa olyan céget, amelynek vezetői állítólag lapunk barátai. Ez a barátság azonban, úgy látszik, nem terjed a szaklap irányában, a szakmafejlesztés szempontjából való figyelmességig. Reméljük, hogy a jövőben másként lesz. w

ADRAGAN TOMLJENOVIC grafikai szak-
üzlet, Zagreb, cég nagy fali naptára kitűnő, színpompás alkotás. Vörös-, kék-, sárga-, narancs- és zöldszínnel nemzeti dekoratív éktmények és alakrajz pompás összehatással bírnak. A naptár *O. Springer* munkája, a *Typografija* cég nyomta *Kast* és *Ehinger* festékeivel.

A Typographische Mitteilungen pályázata

Közli: Bruno Dressler, a »Bildungsverein der Deutschen Buchdrucker« elnöke, Leipzig

»Typographische Mitteilungen« egy füzetenek előállítására kiírt nemzetközi pályázat a német könyvnyomtatók szakoktatási szövetségének vezetőférfiaiból alakult bírálóbizottság ítéletével most záródott le. A megoldás föltételeinek nehéz volta és körülményessége nem csekély feladat elé állította szakértésaink, s így előrelátható volt, hogy nem túlsokan vesznek majd részt ezen a pályázaton, hisz csak olyanok vehették fel a siker reményével a versenyt, akik szakmabeli tudás és készség dolgában messze kiemelkednek az átlagból. Színbélileg a részvétel bizony csak közepes volt. Míg a nyugati államok: Franciaország, Belgium, Hollandia mindössze csak egy pályamunkát produkáltak, Ausztria és Jugoszlávia pedig egyáltalában távolmaradt, maga Németország is csak 22 vázlatot küldött be. Svédország egy, Magyarország három, Csehszlovákia hat, Svájc ugyancsak hat darabban szerepel, — összesen tehát 59 pályaterv érkezett be. Ha a számszerű eredmény nem is éppen kielégítő, a beküldött munkálatok magas színvonala, kiváló tipográfiai értéke azonban tagadhatatlan, bármely ország termékeiről legyen is szó. Középszerűnek mondható munka csak alig akad köztük. Az elbírálásnál a célszerűség, a papír és festékmegválasztás, továbbá az összehatás, a betűcsoportosítás, valamint a díszítőanyag alkalmazása és a gyakorlati kivihetőség szempontjai voltak irányadók. A részletes elbírálás befejeztével pótlólag felvetett még az »eredetiség« pontja is, mintegy kiegyenlítőül ama pályatervek számára, melyek egyenlőszámú értékpontot kaptak. Az egyes becsleseknek 8 volt a legmagasabb pontszám. Hat becslés ilyenformán *általában* 24 pontot adna. Valójában azonban ennyi pontnál csak igen kevés maradt meg. A többi pályamű mind meghaladta ezt a számot, ami hű fokmérője a munkálatok nagy értékének. Különösen kiemelkedő *H. Weisbecker* szaktárs (Offenhach a. M.) »Handwerkskunst I. és II.« jelzésű terveinek nagyszerűen sikerült tipográfiai megoldása. Teljes joggal állíthatjuk, hogy a »Typographische Mitteilungen« ezideig megjelent számainak összeállítására és nyomdai kivitele mindvégig mintaszerű

volt; annál kevésbé lehetett könnyű feladat érzésben még kiválóbbat produkálni. Ha készséggel elismerjük, hogy az első díjjal koszorúzott alkotások az eddigi füzetek kiállításával legalább is egyértékűek, de sőt túl is szárnyalják azt, úgy ez azt igazolja éppen, hogy *lényeg voltak* abszolút becsült munkálatok részére szánt első díjak. A bírálóbizottságot már eleve az a szándék vezette, hogy díjat egyáltalán csak olyan pályatervnek juttasson, mely arra kvalitásainál fogva valóban rászolgált. Ha tehát nem lettek volna első díjak, akkor ki se adhatta volna azokat a bizottság, — ez tiszta dolog. Nos, a »Handwerkskunst I. és II.« jelzésű tervezetek, pompás kivitelük révén, meg is szerezték jogosultságukat az első díjra. Mindkét füzet ezévi január hó elején, az eredeti tervezethez teljesen hű kiállításban került napvilágra, fölösleges ennélfogva azoknak részletekbe menő ismertetése. Mivel sem kisebb értékű a magyarországi *Wanko Vilmos* kollégának (Budapest) szintén első díjjal kitüntetett briliáns teljesítménye. Ha a bírálók e pályaművet a speciális német ízlés nézőpontjából talán némiképp idegenszerűnek látták is, mindazonáltal föltétlenül elismeréssel hódolt annak a művészi készségnek, mellyel *Wanko* szaktárs a boríték- és melléklet-rész kivitelét szerencsés kézzel megoldotta. Az alkotásnak azt az átszellemultságot, mely *Wanko* és *Weisbecker* szaktársaink munkálataiból felénk sugárzik, alig lehet elég magasan értékelni. Minden legkisebb részletekben beigazolvják, hogy öntudatos könyvnyomtatónak ilhettek elgondolászni. S ami dicséret és elismerés az első díj nyerteseit illeti: áll az a második, harmadik, negyedik és ötödik díjjal honorált munkákra nézve is. Hiszen ezeknél is a tipográfiai tudásnak és képességnek hatalmas arányait kívánták jutalmazni. Megkapó példáit látjuk itt — a fedőlaptól kezdve a legutolsó oldalig — a szellemes megoldású szedéscsoportosításnak, színgazdag összeállításnak és eredeti ötleteknek. Egész sorát továbbá az olyan vázlatoknak, melyek kivitel és teljesítmény dolgában csaknem kivétel nélkül egy szinten mozognak. Ezek az ösztönös, egyéni alkotások. Meg kell adni, hogy ez a közös színvonal azonban oly magas, amely minden dicséretet megérdemel, a svájci és csehszlovákiai termékeknél épűg, mint a magyar vagy svédországiaknál.

Valamennyi messze meghaladta a 30 pontot. Az átlagos pontmennyiség, mint említettük, 24 volt. Örvendetes bizonyosságul annak, hogy a legkiválóbb erők mérkőztek ezen a nemzetközi pályázaton. Az egyes pályaművek részletes bírálatát, illetve értékelését a »Typographische Mitteilungen« januári száma közli. Ha viszonylag csekély is volt a beküldött pályamunkák mennyisége, minőségileg annál kielégítőbb az eredmény. Valóban derék vitézei vannak Gutenberg művészetének! Kétségtelen, hogy az ily nemzetközi verseny még a legtehetségesebbekre is serkentő hatást, hogy tudásban és ízlésben még jobban tökéletesítsék magukat, valamint hogy a kevésbé kiválókat az elsőrendűek nyomába ösztönzi. Programja és maga elé tűzött célja csak az lehetett a »Typographische Mitteilungen« jelen pályázatának, hogy nemzetközi vonatkozásban tegye próbára tárgyává a világ könyvnyomtatóinak teljesítőképeségét. Ezt a próbát a versenyzők fényesen állották meg s ez örömteljes bizalommal tölt el bennünket szakmánk jövődjét illetően! Pályadíjat és dícsérő elismerést alábbi szakíróink munkálatai nyertek: 1. díj. Jelige: »Hand-

werkskunst I. és II.«; H. Weisbecker (Offenbach a. M.). — 4. díj. Jelige: »Labor improbus«; Wanko Vilmos (Budapest). — 2. díj. Jelige: »Familie — Buch — Geschäft«; Oskar Zech (Leipzig). — 3. díj. Jelige: »Fläche«; August Schmidt (Leipzig). — 4. díj. Jelige: »Aufbau«; Hans Müller (Leipzig). — 5. díj. Jelige: »Altdeutsch«; A. Tadtleben (Dresden). — 6. díj. Jelige: »Daxwald«; Paul Reihard (Stuttgart). — 7. díj. Jelige: »Staubgefässe«; Karl Franke (Berlin-Pankow). — 7. díj. Jelige: »Labor«; Prüner Arnold (Budapest VIII, Magyarország). — 7. díj. Jelige: »Schweiz«; E. Hartmann (Aarau). — 7. díj. Jelige: »Huldigung an Gutenberg« Otto Jung (St Gallen). — 7. díj. Jelige: »PP 1924«; Vilem Spalek (Praga). — 7. díj. Jelige: »Mosaik I.«; Karl Koch (Hamburg). — 7. díj. Jelige: »WZRM«; Algot Ringström (Göteborg, Svédország). — 7. díj. Jelige: »Eine Schriftrarbeit«; Heinrich Bergmann (Nürnberg). — 7. díj. Jelige: »Stift und Feder«; Josef Richtly (Katharein bei Troppau, Csehszlovákia).

Elismerő okirattal kitüntetett még: »Cochin«

jelige, Heinrich Schäfer (Frankfurt a. M.); »Marsilius«, P. Schwidden (Köln a. Rh.); »Schrift und Linie«, Fritz Förster (Kassel); »Aha! J. Kohlmann (Zürich). »Trotz«, Karl Pracht (Darmstadt).

A részletes bírálatból közöljük a következő részeket.

»Mesteri módön uralja a térsíkot budapesti kollégánk, Wanko Vilmos. Csak úgy duzzad a merőleges, vízszintes, ferde és körvonaltú formák gazdagságától. Szinte kísértésbe jő az ember, elmerülni a »szabad irány« szellemébe. A hajlított és ferde szedés, tarkítva egy-egy szöges szedéssel, vagy éppen négy- szögű formával, mintegy újra megelevenít ama szedés módot, melyről hovatovább azt hittük, hogy túlhaladott. Ámde az a mód, mellyel Wanko ezeket megoldja, már nem az a bizonyos »szabad irány«, még kevésbé a hétköznapi és unalmas görbe szedés. Wanko alkotásai reklámszerűek. A színhatás áll itt előtérben és elevenen nyüzsgő élet sugárzik belőle. Azonkívül a legkülönfélébb betűanyag talál méltó megoldást. Fedőlapjain a »T. M.« számra (kettő is van ilyen, egyik szebb a másiknál), a berlini H. Berthold A.-G. »Block«-ját alkalmazza a drezdai Schriftguss A.-G. »Ohio-Kraft« írásával és vignettáival egyetemben. Ötletdús elgondolás, szingardagság s a szövegrészek egyszerű csoportosítása a csúcsponzig fokozzák a kitűnő reklámhatást. A szövegoldal megoldásánál is valami újszerűség, sajnos nem a legsikerültebb. A Didot-antikva alkalmazása ehelyütt nem éppen szerencsés. Ohio talán inkább megállás helyét. Mindazonáltal a Wanko hivatott kezének simításai nyomában bizvást remélhető, hogy ez a magyar fűzet a megérdemelt, megérett fogadtatásra talál még azok körében is, akik egyébként irtóznak a hajlított és ferde szedésiránytól. A mellékletrészt a tipográfiai ötletesség olyan gazdagsága jellemzi, mely valóban rikkítja párfját. Egyszerű díszítmények síkbeli és színhatásai valósággal frapptrozók. Még a szigneteket is pompásan válogatja össze a »T. M.« részére tiszta betű- és díszítőanyagból. A magyar fűzet kapcsán egyébként Wanko kollégának alkalma lesz majd egyetmást elmondani nekünk az ő érdekes alkotóirányáról.

A nagyszámban beérkezett reklámhatású munkálatokban a Klingspor-t csak alig látjuk képviselve. Nem kétséges, hogy e pályázatnál a Klingspor művészi írásfajtainak általában hangadó szerepe volt. Viszont merőben eltér a magyar Wanko az anyagfelhasználás dolgában a Klingsportól s főleg a Schriftguss A.-G. expresszionista ízlésű díszit és vignettáit engedi szóhoz. Kellően érvényestül nála azonkívül a Schelter és Giesecke cég Dolmenje, a Berthold cég Blockja, valamint a Stempel-féle fraktúr egyaránt.

A művészet köréből

ELHÍVÁS A GRAFIKUS MŰVÉSZEKHEZ! Az ismert, Wolfensberger-féle zurichi műkereskedő és kiadó vállalat és az Orell Füssli cég egy a magyar grafikai művészeteket felölelő kiállítás rendezését tervezik, amelynek védnökéül a magyar kormányt kérték fel, míg az előkészítés munkájával Divéky Józsefet, a Svájcban élő nagy híri magyar grafikus művészt bízták meg. A kiállítás csak eredeti grafikai művek, művészi könyvek, könyv-

díszek és illusztrációk bemutatására szorítkozik, míg a gyakorlati grafikát mellőzi. A kiállításon részt venni szándékozó művésztetűleteket és grafikus művészeinket ezúton is kérjük, közöljék ezt a szándékukat Divék József festőművésszel, akinek címe: Betlis, Post Weesen, Kanton Sankt Gallen, Schweiz.

SZAKMÁRY PLAKÁTJAIBÓL négy darabot reprodukálunk e számunkban. A folyton változó képi hírdetésoszlopaink az utóbbi időben élénk feltűnést keltettek a *Színházi Élet* könnyed odavettségével, de pompás rajzkészséggel megoldott plakátjai, melyeknek ügyeskező mestere *Szakmáry István*. A többnyire egy- vagy kétszínű plakátok új típusú jelentenek a plakáttermelés terén. Beszédesebbek a legszínesebb plakátóriánál is, reklámatásuk pedig kétségbevonhatatlan.

STEINLEN. Meghalt a modern plakátok egyik megeremtője és a mai grafika stílusának egyik legkiválóbb megszemélyesítője: *Alexandre Steinlen*. A hatvanégy évvel elköltözött öreg művész neve meghatottságot kelt mindenkinben, aki az ő gyönyörű, humoros és érzelmességű csillogó illusztráló-művészetére emlékszik. Ennek a grafikának stílusa, eszelleme, átletessége szorosan összeforrt annak a Párizsnak az izlésével, mely a nyolcvanas és kilencvenes években gondtal, szeretettel dédelgette a Montmartre, a művész- és poétanegyed bohémjeit, mely az első kabarét teremtette meg és címerül választotta a híres Chat noir-t, a fekete macskát. Távól a nagyváros keserűségeitől, mintegy a gyönyörű éjszakai lángoktól világított házak fölött lebegve jelent meg mindenütt ez a fekete macska a vörös plakátok, hogy útszertelet és megbecsülést szerezzen az éjszaka költőinek, az égrólszakadt poétáknak, a chansonok énekesnőinek és a croquis művész-grafikusainak. Steinlen nemcsak közülük való volt, hanem újszólván stílusuknak megalapítója. Murger bohémjainak egyik papja, érzelmes szívű és könnyed filozófájú vándora az éjszaka gyönyöreinek. De nemcsak a modern plakátok, hanem a jellegzetes francia élclapkarikatúrának stíluskiakulására is döntő formákat adott. A nyomordások, melyek a francia főváros piciny szállodaszobáiban dobálták, a kor szelleme és olvasmányai fogékonyra tették a szociális

élet igazságtalanságai iránt és ez a csöppnyi keserűség is mint finom zamat úszik játékosan pajkos vonalvezetésre felett. A Salon des humoristes-nak s a francia karrikatúra világhódító erejének éppen úgy útörője volt, mint a legszebb értelemben vett üzleti grafikának. Kétszeresen fájdalmas tehát arról venni hírt, hogy a hatvanégy éves öreg művész, a francia nemzet egyik jelessége, a legnagyobb nyomorban halt meg, mindössze néhány franc-kal a zsebében.

MIKÁDÓ-STÍLUS. Innen-onnan kétszáz éve lesz már, hogy a távol Kelet-Ázsia az ő sajátos japán és kínai díszítőműveinek formavilágát, a sokféle pagodát, a mandarinokat, a pálmafákat, a gyaloghintókat, a Buddha-szobrokat és egyéb motívumokat az európai iparművészetbe beiktatta. Kétszáz év óta átlag minden tíz-húsz évben újra és újra feltámadt a mi nyugati izlésünkben a távol Kelet divaja. Úgy látszik, hogy ahányszor irodalomban, művészetben erőre kap a romantika, mindannyiszor a Sárga Óceán partjaira szalad a képzelet, hogy a mikádó kertjéből hozzon magának csodás színeket és formákat. Most ismét a díszítőművészetnek ily bizarr és fantasztikus korát éljük. S Németországban van egy építész, Breuhaus, aki nemcsak tudatosan ülteti bele bútorai faragásába, tapétái és szövetei síkjába a japán és kínai díszítőelemeket, ágyúruva azokat az expresszionizmus formaelvét szerint, hanem egy áruházat és lakásberendező-műhelyt is létesített, amelyet Mikádó-áruháznak nevez. Breuhaus azonban nemcsak külsőségekben, hanem a japán lakás legbensőbb szelleme szerint is meg tudja érezetni Kelet-Ázsiát az ő interieurjeiben. A színeknek ugyanaz a tiszta zengése, a növényi motívumoknak ugyanaz a stilizált szépsége és a selymeknek, a bútorok és bronztárgyak vonalritmikájának ugyanaz a keleti ősisége jelentkezik az ő szobáiban, mint amely a főrangú japánok lakásait betölti. Látszik, hogy Breuhaus olyan társadalomban s olyan emberek közt jár-kelet, akik többet foglalkoznak a Kelet hőlcséletével és költőivel, mint eddig bármely kor és nem elégszik meg a motívumok áttűtetésével, hanem belehatol a japán és kínai művészet minden ősi maradvékának mélyseges szellemébe.

A TÚLTENYÉSZTETT REKLÁM. Drezdában a különböző városzéptől egyesületek közös beadvánnyal fordultak a kormányhoz, hogy tiltsa el a vasúti pályaudvarok és postahivatalok épületeinek hirdetések öznövel való elcsúfítását. Nemcsak Drezdában, de egész Szászország, sőt egész Németország területén a kiáltó és szemet sértő reklám-cédulák zürzavaros összevisszassága borítja be az épületeket. Elsősorban a vasúti pályaudvarokat, amelyek a legfontosabb pontjai a közlekedésnek. Tudnivaló, hogy ezek a pályaudvarok, kivált a német nagyvárosokban a tizenkilencedik század végének legjellegzetesebb ipari épületei: a drezdai, lipcsei pályaházak a maguk idején a vaskonstrukció példaképei gyanánt említtettek. Ma már persze magában Németországban is, de még inkább Amerikában ezeknek húsz-huszonöt év előtti formanyelve, erősebb, merészebb és karcsúbb vasszerkezetek szépségeivel rég túlhaladtak mondható. De azért a német városok polgári közvéleménye, mely széptől-egyleteket létesített a városok környezetszépségeinek megóvására, ma is művészi alkotásokat megillető pietással nézi e műveket. S ezért tiltakoznak az épületek elcsúfítása ellen. Hivatkoznak arra, hogy a német vasutaknak sokkal nagyobb a deficitjük, hogysen ilyen garasos bevéte-

lekkel egyensúlyba lehetne hozni és hivatkozni arra, hogy az ilyen szabadosságok elfajulása végéreményben más téren is a középületek, terek és városrészek elcsúfításához fog vezetni. Bármily kicsinyesnek s nálunk szinte értelmetlennek lássék is ez az óvás, tiszteletreméltó egy népnek nagy esztétikai érzékenysége, melytől nem tágit a sors legmoshatóbb viszonyai közepette sem.

AKALENDÁRIUM MŰVÉSZETE. A németek mai zilált gazdasági viszonyai mellett is ráérnek az elmélyedő, az alapos munkára és a tömegek nevelésének kérdéseivel való foglalkozásra. Így azt olvassuk, hogy mostanában Mannheimban nyílt meg egy kiállítás, amely a naptár egész történeti anyagát a legrégebb példától kezdve felöleli. A manheimi kiállítás tulajdonképpen két részből áll. Egyik a történelmi rész, mely a régi népek kalendárium-köveit, időszámítási táblázatát, a hónapok és csillagképek jegyeit, továbbá a fábavéselt naptárakat gyűjtötte egybe. A legszebb korai könyvnyomtatós és renaissance díszítő-példákkal találkozunk itt s valóban nehéz eldönteni, hogy ez a csoport vagy az újabb művészeti fejlődés osztályai mutatnak-e nemesebb és tanulságosabb adalékokat a grafikus művészetnek ehhez az ágához. A kiállítással kapcsolatban egy röpirat- és faliképkiallítás is bemutatásra került ugyanott s valamennyinek az volt a célja, hogy a fiatalabb grafikus nemzedéknek lehetőleg jó szemléltető példákat nyújtsanak a grafikai művészetek ez ágaraiban.

AZ ARCKÉP A PLAKÁTON. A stuttgarti múzeumban, amely híres izlésnevelő kiállításairól, mostanában egy plakátkiallítás látható, amely az »arckép«-pel díszített hirdetőlapokat mutatja be. Természetesen ezen a kiállításon is túlnyomó számmal szerepelnek a mozgókép-hirdetések, amelyek mostanában tudvalevőleg nemcsak az üzleti grafikának adják legjelentősebb hányadát, hanem újszólván mindig valamely filmnagyság arcképe is díszítve vannak. A stuttgarti kiállítás a fejlődésnek egész vonalát felöleli azoktól a plakátoktól kezdve, melyeket a kilencvenes években a francia Mucha rajzolt és Sarah Bernhardtnek, a híres tragikus színésznőnek fejével díszített egészen a legújabb Henny Porten és egyéb filmistenek plakátjáiig, amelyek Hohlwein és Kainer ecsetje alól kerültek ki. A plakátok e mostani izgatott és rapszodikus stílusába természetesen gyakran csúsznak be szépséghibák is. Ilyen szépséghibának tartjuk azt is, amivel lépten-nyomon találkozunk nálunk és a külföldön, mint a film főszereplőjének arcképe egyszerű, naturalisztikus fényképfelvétel szürke foto-zínében jelentkezik a különben sokszínű és stilizált lapon. A gondos és művészi szöveg és ornamensek nem tűrik a természetet szolgailag másoló fényképet s ezeknek stílustalan-sága azonnal fel is tűnik. A stuttgarti kiállítás különben az ottani múzeum hagyományaihoz híven a rosszra is megfelelő példákat — úgynevezett »ellenpéldákat« — mutat be, főleg a cirkuszi nagyságok és artisták szokványos plakátjai közül, akik régi idők óta csak a hangos és rikoltó színekkel törődnek s egyébként mellőzik az izlés kellékeit.

MŰVÉSZ ÉS IPAROS. A mai élet a maga differenciált sokoldalúságával beskatulyázza az embereket, mint kartoték-cédulákat. S e köztben talán nem is gondolunk arra, hogy mennyi kárt teszünk ezzel a kulturális haladásnak. Itt van mindjárt az a különbségtézés, melyet ma mindenki egész természetesen talál s amely választalat hűz

Szakmáry István

Plakát

művész és iparos között. Ki a művész? Aki önállóan tervez, kigondol, fantáziája természetét kifejti. Ki az iparos? Aki ily gondolatokat anyagban megvalósít. De valamikor ezt a különbségtévést nem találhat ily természetesen. Achilles, Homeros költeményének hőse nemcsak hogy maga tervezi ki a pajzsát, de maga is csinálja azt meg ragyogó szépséggre. De hozzánk sokkal közelebb eső időkben, a középkor és a renaissance idején, a tizenötödik és tizenhatodik században is szégyen lett volna egy művészre nézve, ha a firenzei dóm bronzkapuját csak papiroson tudta volna elkészíteni s nem egyúttal az öntőműhelyben is vagy a szép lunetta (félhold) alakú épületdíszát a Madonnával és a babinóval (gyermekkel) csak agyagban tudta volna megmintázni s nem egyúttal majolikává is kiégetni.

Tudósítás az olasz nyomdai viszonyokról

RRÓL MÁR BESZÉLTÉM, hogy az olasz szedők miképpen dolgoznak s most röviden arról is meg kell emlékezniem a kép teljessé tétele végett, hogy milyenek itt a géptermi viszonyok.

Hosszú idő után végre alkalmam van módosítani azt az elnevezést, amelyet előző leírásomban kénytelenségből alkalmaztam az addig műneműségüket illetőleg homályosan ismert gépmesterekre. Mert hogy az ott foglaltatoshodók kivétel nélkül minél gépmesterek, vagy ezt a rangot elérendő, a ranglétra különböző fokain álló egyének, ma már jól tudom. A kérdés megvilágítása szempontjából szükséges elmondanom, hogyan fejlődik ki valóságos gépmesterré az az ifjú, aki 14-15 éves korában nyomdába kerül. Az első három évben nappal a nyomdában, este pedig a kintinön szervezett, elsőrangú és modern felszerelésű szakiskolai tanműhelyben nyer kiképzést. Három év eltelle után berakómunkássá lép elő. Iskolába tovább jár s ha a felette álló gépmester eléggé ügyességet fedez fel benne, segédgépmesternek lépteti elő.

Mint berakó, illetőleg segédgépmester segít formát zárti, egyengelti, festéket keverni a felette álló gépmesternek. Főleendői pedig: gépmosás, be- és kirakás, amely munkában viszont a gépmester van segítségére. Ha a tanulási időt hasznára fordította, 8—10 évi (az ügyesebbje 6—8 évi) gyakorlat után már vállalhat önállóan gépmesteri kötelet. Megtörténi azonban sok esetben, hogy kevés felfogóképességgel rendelkező gépmesterjelölt s így mint berakó, esetleg mint segédgépmester éli végig életét.

Furcsának tűnik talán fel, hogy a gépmosás, berakás stb. a gépmester leendői közé tartoznak, de érthetővé válik akkor, ha megemlétem, hogy az olasz nyomdai ipar nem ismer sem segédmunkást, sem pedig berakónót.

(Összes furcsaságai között lán a legidejétmúltabb dolog az, hogy néket nem foglalkoztatnak. Tanuló munkás is korlátozott számmal van csak s ezzel elég intenzíven érvényre jut a nő- és gyermekvédelem.)

Kétségtelen az, hogy a gépmester szedő kollégájával szemben szívvel-lélekkel vesz részt a munkában s ha a szedő csak felannyi képzettséggel és ambícióval végezni munkáját, mint ahogy ezt a gépmester teszi, akkor sokkal szebb képet lehetne festeni a nyomdai munkákról. Jó papír és jó festék biztosítva van a legegyszerűbb nyomtatványndál is, amelyeknek nagyobb százaléka többszínű munka.

Éppen úgy, mint ahogy ők nem tudták magukról, voltaképpen művészek, vagy mesteremberek-e, éppen annyira nem gondolkozott ezen az újkor elejének könyvnyomtatója sem, akit csak az érdekel, hogy könyvének minél szebb fametszetei, lapszélei és záródszélei legyenek s evégre éppúgy maga faragta a fába a szentképeket, mint ahogy maga szedte a betűket s nyomta a prést. Azt talán lehet mondani erre az állapotr, hogy ez ipartörténetileg fejletlenebb s nemzetgazdaságilag kezdetlegesebb kor volt a mainál, de hogy a becsületos munka vagy a művészet hátrányra vált volna, azt alig. Viszont ma is el lehet mondani, hogy minden iparág annál hasznosabb az abban dolgozóakra nézve, minél többet őriznek meg munkássai a művészet hajdani gyönyörűzéséből, az alkotó-tervekesség örömeiből.

A géptermi végigmenve szembeütünk az, hogy darára a nagy németgyűlöletnek, a gépek legtöbbje Németországból származik. A bekezdés óta továbbra is onnan szerzik be gépszükeletüket. Azonban a legújabban feldíltolt gép is azt a hitelt kelti a szemlélőben, hogy még a múlt század maradványa, mert olyan ápolatlan, olyan portól, piszoktól belepelt. Mint minden részében a nyomdának, itt is nagy a tisztatlanság. Beleges tintel ez, amely legfőképpen a gépek időbeltilti kioldásában jelentkezik. Be kell kapcsolnom itt azt is, hogy a szedőgépek ápolására sem fordítanak gondot s így nem csoda, ha tizenegy évi működés után a »vaskolléga« nyugalom után dőlözlik. (A szedőgépek matricáinak tisztatlásdát is különleges módszer szerint eszközözik. Feljegyzem, esetleg akad valaki, aki egyszerűségénél fogva megkedveli. Egy magazin matricáit beledobják egy benzint tartalmazó edénybe, néhányszor megforgatják s egy óra hosszáig áztatják őket. Azután egy vastag papirossal fedell asztalra borítják a matricákkal s ott hagyják, míg a benzín elpárolog, illetőleg míg a matrica meg nem száradt. Ezt az eljárás kéthetenként ismétlik.)

De visszatérek a géptermembe, mert van még »gyöngyszem«, amelyet ki kell halászni.

A gépek mellett szorgalmasan egyengelt a gépmester, miközben hallgatónak, a gépmesterjelöltnek magyarul egyetmást. Figyelmes munkát végez, sőt legtöbbje átolvassa a munkát, amelyen dolgozik s ha hibát talál, — ami gyakori eset a felületes olvasás mellett, — figyelmzettli rá a szedőt, sőt maga meg is korrigálja.

Feltűnően sok szedő kóborol a gépek körül. (Pedig még csinos berakólány sincs.) Dolgoznak. A nyomni-való szedéseket hordják a gépekhez. Ez a szedők munkája. Ugyancsak ők szállítják vissza azokat nyomás után. Még egy névjegygel sem viszik ki a gépmester, bár személyesen jelenti be a szedőnek, hogy készen áll a gépe. Praktikusnak tartják azért, mert a szedésre a szedő tud szeríniük a legjobban nyújtani. A stereotíplemezek faszállítása is a szedők munkája. De vajjon a gépmester nem érne-e rá a gép működése közben például a következő forma megadására, klicsek felegyengelésére, lemezek faszállására? — Kérem a főgépmestert. Nagyon néz s éppen felelni akar, amikor hangos szóváltás hallatszik egyik géptől. Odamegyünk s figyelem a történetek.

Egy tizenhatoldalas árjegyzék felszik a gépben zárallanul. Az imént tette be a szedő. Benn a gépben kilötte az oldalakat s az őt ellenőrző gépmester hibát talált a kilövésben, ami azután szóváltásra adott okot. Kijavítja a hibát s a gépmester segédletével hozzádát a forma megadásához. Zárti a gép-

ben, mikor minden géphez van záróasztal. Nem is kérdezem, miért van ez így, de tudom, hogy valami »praktikus« elgondolás ez is.

Zárás után levonatot készített a gépmester a kilövés ellenőrzésére. Klicsegyengeltés következnek, ezidő alatt pedig a szedők hajlítják végre a szerzői korrekciókat, néha 2—3 óra hosszáig tartó munkát.

Regisztrált csindl, egyengelt a gépmester, hogy azután újra a szedőnek adja át a működési teret. A beigazított, nyomásra kész teljes formát most bottják szszátnekre. Ez a munkarendszer is — ugyebár — rendkívül gazdaságos és — praktikus?

Még három-négy szemlév s a gép elindul, ha ugyan a mórtanak baja nincs. Kis hiba, mert azért gépmester a gépmester, hogy mórtól is tudjon javítani.

Harsány vezényszó hallatszik, utána a gép elindul s amíg az esti csöngelés el nem hangzott, állandóan jár. A gépmester »állítja« fel az íveket menetközben s így a gép — feltéve, hogy a példányszám megköveteli — négy óra hosszáig szakadatlanul jár.

A kinyomott íveket a könyvkötő szállítja el a géptől. Minden gépmester csak egy gépet kezel. Hál mit csindl vajjon a gépmester? Hja, az ill is gépmester »na«!

Nyomó kollégáink is csak egy tégelysajtót kezelnek, de azt azután teljesen kiszolgálják. Segédmunkásuk nincs, berakójuk sincs és nagyon sok a színes munka.

Az amerikai nem igen használják, legfőbbnyire a »Vihlória« és a »Phönix« tégelysajtók vannak használatban. — Még egy történet.

Egy alkalommal bejön az egyik nyomó a szedőterem »capo«-jához s a következőket mondja: »A táblázattal készen vagyok, lehet kezdeni a harántvonalak szedését.« A capo tüstént kádja rendezéssel s két szedő fűrgén nekilát a nem egyszerű harántkiszedéséhez. A gép ez idő alatt áll. — »Miért kell ennek így lenni?« — »Az anyaghiány kiküszöbölésére.« — »En inkább anyagot rendelnek, — mondom — ami célravezetőbb.« Értzi őketme, hogy igazam van, csak azt feleli: »Ma!« (Ami körülbelül annyit tesz magyarul: izé.) S azóta is követik az ideális rendszert.

Kimeríteltem mindent, ami érdekes és furcsa csak felfedezhető volt ebben az officinában s állíthatom, hogy Olaszország bármely nyomdájában — kevés kivétellel — megtalálhatni ezeket a felszégeket és furcsaságokat. Hubert Adolf, Milánó

100 OLDAL

MARIMTHY FRIGVÉY
KEMÉTES MOZI
KESZÉLŐ

MIT KAPOY
BILLE EREH
3 300 SZÓV
FELKESZÉSEM
JUSULEMAN

SÁRI BIRO
NŐRISKE ZSILVOND
3 SZÉVŐKÖZÖS
SZEMÉLYE

VANE
BABAJA?

HASIS
JOJO HÁZELOM
VÁRÓRHEM
A PÓRLO
VJ HUSCRA
ÁRHELO
FOTÓGRÁFIAK
KAP

SZÍNHÁZI ÉLET
ÚJ SZÁMA

Szakmáry István Plakál

LHUNYT MESTERSZEDŐK EMLÉKKIÁLLÍTÁSA. A Grafikus Művezetők Egyesülete karácsony mindkét napján nyomtatványkiállítást rendezett a Segélyező-Egyesület uléstermében. Néhai ifjabb Aigner Antal, Bárány Nándor, Fekete

Béla és Mitterszky József munkáinak egy-egy gyűjteményét mutatták be. A látogatók legelőször gyűltek össze, hogy gyönyörködjenek az örökké értékes és még ma is libelincselő munkákban. Az első napon Novák László magasszínvonalú előadást tartott a háború előtti szedésirányról, a grafikai stílusról, aztán egyenként ismertette a kiállított munkák készítőinek rövid életrajzát. Fekete Bélának, a harctéren elesett mesterszedőnek munkáiból volt a legtöbb a kiállításon, a Mitterszkyéből pedig olyan kevés, hogy akik csak a kiállított nyomtatványokból akartak volna fogalmat alkotni maguknak a mester működéséről, hiányos képet nyertek volna róla. Munkáinak legjellegzetesebb és legnagyobb gyűjteménye ugyanis elégett a milánói kiállításon keletkezett nagy tűz alkalmával. Bárány Nándor stílusát a szakkeri évkönyvekből is ismerjük és kiállított munkái is mind magukon viselik az ő egyéniségét. Akkoriban úttörő munkát végzett és merészvonalú rajzai a szakkörök fülháborodását és legszigorúbb kritikáját hívták ki. Munkái eleinte lebecsülték, munkálkodását károsnak tartották és — később kezdték követni, végül iskolát nyitottak annak a »szabad irány«-nak, amelyet olyan elvetendőnek tartottak. A fejlődés, — ha Bárány fiatalon el nem hal, — munkáiból következtetve, bizonyára a ma divatos irányba terelte volna működését, (Ez a feltevés, meggyőződésünk szerint, téves; Bárány a betűkultusznak hódolt s annak volt tüneményes tehetségű mestere. Szerk.) hiszen néhány évvel mindenkör megelőzte kortársait a grafikusművészet terén. Aigner Antal a kiállítás révén főként mesterien rajzolt betűiről válik ismertté a mai generáció előtt, de voltak összegyűjtött munkái között nagyon becses művű meghívók és egyéb akidenciák is. — Ha jól megnézzük a négy elhunyt mesterszedő munkáit, azokon a sokféle görbült nyolcadpedités léniákat, a hajlott sorokat, a súlyos kereteket és tónusszedéseket, önkéntelenül felmerül bennünk a kérdés: hogy ha a Magyar Grafikusok propagált szedésirány »időtrabáló«-pepcselés, ugyan mi volt akkor a kilencvenes és az utána következő évek szedésmodora? A kiállításnak mind a két napon sok látogatója volt. h

AKINAI IRÁS ÉS A KINAI KÖNYV a címe annak a rendkívül érdekes előadásnak, amelyet *Felvinczi Takách Zoltán* a Grafikus Művezetők Egyesülete rendezésében a Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesülete uléstermében január 20-án, vasárnap délelőtt tartott. Az élvezetes előadást sokan hallgatták végig. h

HUMOR A KORREKTORI ASZTAL MEL-
LŐL címen összevett január 15-án, vasárnap délelőtt a Könyvnyomdászok Segélyező-Egyesülete uléstermében *Rasofszky Andor*, lapunk egyik szorgalmas munkatársa. Nagyon elmés vasárnapi terefere modorában beszélt az előadó, mindvégig derült hangulatban tartva hallgatóit. Különös érdekföldes

1,000.000 koronás nemzetközi pályázat

A Magyar Grafika szerkesztősége bel- és külföldi olvasótáborával való kapcsolatának megszilárdítása és keményítése céljából pályázatot hirdet a lap levélpapírjának szedésére és nyomására. Ezen a pályázaton résztvehet a Magyar Grafika minden olvasója, aki a lapot a kiadóhivatal vagy annak bármely megbízottja útján szerzi be, továbbá mindazok a külföldi szervezett nyomdai munkások, akik tagjai egy olyan szakértői egyesülésnek, amelyik a Magyar Grafikát rendszeresen járítja. A pályázat részletes feltételei: Tervezendő és szedendő egy levélfej a következő szöveggel:

»Magyar Grafika. A grafikai iparágak fejlesztését szolgáló folyóirat. Szerkeszti és kiadja Biró Miklós. Felelős szerkesztő Wanko Vilmos. Főmunkatárs Kun Mihály. Megjelenik kéthavonként. Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest VI, Aradi uca 8. Telefon 92-70, 23-45. — Ungarische Graphik. Zeitschrift zur Förderung der graphischen Gewerbszweige. Erscheint zweimonatlich. Redakteur und Verleger: Nikolaus Biró. Verantwortlicher Schriftleiter: Wilhelm Wanko. Hauptmitarbeiter Michael Kun. Geschäftsstelle: Budapest VI, Aradi uca 8. — Graphique Hongroise. Revue pour favoriser le développement des arts graphiques. Paraissent deux-mensuellement. Rédacteur en chef: Nicolas Biró. Gérant: Guillaume Wanko. Collaborateur principal: Michel Kun. Rédaction: Budapest VI, Aradi uca 8. — Hungarian Graphik. A Review supporting the development of graphical arts. Appears two-monthly. Editor in Chief: Nicholas Biró. Responsible editor: William Wanko. Head collaborator Michael Kun. Editorial office: Budapest VI, Aradi uca 8.«

Ezen szövegből a magyar nyelvű kézezi a főszöveget.

A levélpapír nagysága 25×32 cm, a színe fehér vagy igen gyenge chamois.

A levélpapíron egy tetszőszerinti megoldású színet alkalmazandó a lap »Labor improbus omnia vincit« jelmondatával.

A levélfej szövege kizárólag kész betűöntődei anyagból tervezendő, a színet és a jelmondat azonban lehet rajz vagy illennel kombinált szedés is, mely esetben a nyomtatott szöveghez hozzárajzolható. A szedés megoldására nézve semminemű megkötés nincs; a levélfej két-három szímben oldandó meg. Tökéletesen kidolgozott vázlatokkal is lehet pályázni.

A pályamunka alátétpapírra való felkaszorozása feltétlenül mellőzendő. Minden munka hátlapjának alsó részére kell rávezetni a jelírt és egy tetszőszerinti számot, amelynek egyeznie kell a szedő és nyomó nevét magában rejtő levélke jelírtjével és számával.

A legjobb pályamunkák között a következő díjak kerülnek kiosztásra: I. díj 230.000 korona, II. díj 150.000 korona, III. díj 100.000 korona, IV., V., VI., VII., VIII. díj 50—30.000 korona, IX., X., XI., XII. díj 40—40.000 korona, XIII., XIV., és XV. díj 30—30.000 korona.

A pályamunkák 1924. évi június hó 4-ig kioldendők be a következő címre:

**MAGYAR GRAFIKA
BUDAPEST VI, ARADI U. 8**

keltett a korrektor ügyes-bajos dolgainak a felsorolásával és ezzel kapcsolatban szó volt a művezetőről, a tördelőről, a szedőről és a gépmesterről, sőt a felosztogatóról is. Az előadás címe bár csak humort ígért, mégis túlynómó volt benne az az elem, amely komoly tanulságok levonására alkalmas. A Korrektorok Köre és a Hírlapszedők Köre együttes rendezésében tartott előadások mindinkább növekedő népszerűségéről tett bizonyosságot Rasofszky Andor előadása is. h

NEMZETKÖZI NYOMDA- ÉS ROKONIPARI KIÁLLÍTÁS lesz 1924 augusztus 18—24-ig Milwaukeeben (Wisconsin állam fővárosa Észak-amerikában), melynek előzetes jelentését megkaptuk. A kiállítás nagyszabásúnak ígérkezik, fel fogja ölelni a sokszorosító eljárások összes módzatait. A javított és újabb rendszerű gépek az óriási méretű kiállítás csarnok földszinti helyiségeiben állandóan üzemben lesznek és szakemberek fogják az egyes újítások technikai és gazdasági előnyeit — magyarázó nyomtatványok oszlogatása kíséretében — bemutatni és először ismertetni. A rendezőség a legkiválóbb szakemberekkel és inasok számára ismeretterjesztő előadásokat fog tartani, amelyek fel fogják ölelni a sokszorosító iparágak egész területét. A kiállítás alkalmával az amerikai főnökök és szakzsorvezetők együttes gyűléseken fogják megbeszélni a szakmában vágó és mindkét felet egyenlően érdeklő fontos kérdéseket. A rendezőség módát nyújt arra, hogy a nemzetközi kiállításon a magyar nyomdaipar mai fejlettségéhez méltóan képviselve legyen. Óhajtandó, hogy különösen a nagyobb magyar nyomdácégek legszebb termékeikkel résztvegyenek ebben a nagyszabású világversenben. A kiállítás igazgatósága elősegíti az üzletkötések, megbízások és megrendelések lebonyolítását, esetleg a kiállított tárgyak eladásának a közvetítését. Gondoskodik továbbá a szelvézsa minden irányból odaérkező látogatók kényelméről és szórakozásáról. Modern kényelemmel berendezett szállodákkal foglalt le a külföldi vendégek részére. Kirándulásokat, autótúrákat, sportversenyeket és egyéb szórakozásokat rendez. A jelentés felsorolja Wisconsin állam természeti szépségeit: a tavak százait, a vadregényes bérceket, zuhatagokat és őserdöket. Az állam egyhájlata a lehető legkellemesebb. A bírálóbizottság az Egyesült Államok legkiválóbb szakembereiből van összedáválva. A rendezőség hozzávetőlegesen 180.000—200.000 látogatóra számít. Az előzetes jelentés végül annak a bizakodó reményességnek ad kifejezést, hogy a milwaukee-i nemzetközi nyomdaipari kiállítás tanulságai a világ sokszorosító iparágainak nagy lendületet és hatalmas fejlődési lehetőséget fognak kölcsönözni.

SZAKTANFOLYAM. A Grafikus Művezetők Egyesülete rendezte szaktanfolyam egyhavi szünet után, amelyet szénszünetnek is nevezhetnénk, újra megnyílt. Szakmunkások részére január 21-én este *Riczky Sándor* az egyengetésről tartott nagyon tanulságos előadást. A többi hétfői esteken a tipográfiai vázlatkészítés gyakorlati részét ismertették és fogják ismertetni az előadók. — A nyomdász-tanulók részére *Novák László* tartott gyakorlati értékkel bíró előadást a római számokról, az oszlopos szedésről, amelynek keretében a matematikai és naptári jeleket is ismertette. Február 4-én *Bauer Henrik* tartott előadást, amelynek tartalma a következő: A gyorssajtó szerkezete. A gyorssajtó fejlődése technikai szempontból, különféle gyors- és tégelysajtók típus szerinti ismertetése.

hették volna, ha féleredményt értünk is csak el, a jövőben már taposottabb úton haladhatunk az eredményes munka felé, amelynek eredményeképpen szemtelket gyönyörködötök munkák kerülhetnek ki a kolozsvári nyomdászkezek alól.

Igen, ma már meleg szeretettel állapíthatjuk meg, hogy Románia nyomdászipara kilépett a tespedtség mocsarából... Mi is fejlődünk, haladunk... 1925 január 1-ével Craiovaiban indított *F. Molin Grafica Română* címen románnyelvű szaklapot, amelynek mellékletei mindinkább modernebbek, tetszetősebbek, izlősebbek és alkalmasabban a nevelő munkára. A szövegalkal elhelyezéséről, de különösen a hirdetések szedéséről ezt nem mondhatjuk, de bizonyosra veszem, hogy *Molin*, aki büszkén, megelégedéssel tekint vissza az ez évben végzett szívós, kitartó szakmafejlesztő munkájára, ezen is fog szegíteni.

Május havában *Fuchs Imrével* közösen *Grafikai Ipar* címen indítottunk grafikai kereskedelmi lapot. Sok ambícióval csináltuk, szerkesztettük a lapot, de a »kereskedelmi« szóért megköveztek, pedig a grafikai üzleti élettel foglalkozó rész kevés volt benne; a társamnak kevés volt a bevétel s így kúba esett a jószándék s a lap megszűnt. Történeti hűség kedvéért meg kell említenem, hogy a lapot minden ellenérték nélkül fölajánlottuk a kolozsvári kerületnek, hogy azt saját kiadásában adja ki tovább. Az előfizetőkívós és jól fizető hirdetéssel bíró szaklapot azonban a vezetőség nem vette át.

A kolozsvári nyomdásztanulóknak ambíciójára jellemző, hogy a maguk spontán elhatározásából, minden külső kényszer nélkül, felkérték *Lengyel Sándort*, ezt az izzig-vérig nemes nyomdászembert, aki mély szeretettel és úng a tipografus mestersegen, hogy vasárnaponként oktassa őket. És Len-

gyel Sándor mint principális vállalta is ezt a nemes feladatot. Munkájához sok-sok sikert kívánok. Az országos bizottság május 4-től novemberig a hivatalos lapot szakcikkekkel bővítve adta ki havonta egyszer. *Wanko Vilmos* és *Neumann Ede* is küldtek cikkeket a melléklet részére. De most ez is megszűnt. *Rusz György* és *Urzica György* románnyelvű évkönyv kiadását vették tervebe. Azonban egyrészt mert a statisztikai adatok nagyon hiányosan érkeztek be, másrészt, mert a *Grafica Română* szerkesztő-kiadója szintén tervebe vette egy ilyen évkönyv megjelentetését, szaktársaink lemondtak tervükről. Az itten tervebe vett évkönyvnek meg nem jelenése érzékeny vesztesége az erdélyi szakirodalomnak, mert kitűzött cél volt a propagandacsinálás az okiráltság felé.

Az idén a *Kellner és Komlós* szatmári festék- és hengeranyaggyár levélfejj pályázata zárult nívós eredménnyel, amelyről a *Magyar Grafika* legutóbbi száma részletesen beszámolt. A kolozsvári kerület idei levélfejj pályázata minőségileg a megszokott nívón alul maradt. A dicsőszentmártoni *Carlea Românească* a *Grafica Română* útján pályázatot hirdetett újévi üdvözlőkártya szedésére és nyomására, amelyre igen lázas volt a készülődés. Eredménye még ismeretlen. Ez a pályázat még meglepetéseket is hozhat. (E pályázat eredményéről lapunk más helyén részletesen megemlékeztünk. Szerk.) A szatmári kerület meghívó szedésére hirdetett pályázatot, amelynek érdekessége, hogy a harmadik díjat egy tanuló nyerte el. Hogy a *Magyar Grafika* terjesztésével nem végeztem fölösleges munkát, annak fényes bizonyítéka, hogy az Universal Rt. hirdetés pályázatán részt vett három szaktárs közül kettő II. és III. dícsőretet kapott, ami nemzetközi viszonylatban határozott fejlődést mutat. *Krizsó Kálmán, Cluj*

igaz, hogy rosszat, gonoszat is jelent, de ebben a kapcsolatban *improbis labor* csakis azt jelenti: *kitartó, fāradhatatlan munka*. — Tóth Béla (Szájrol-sájra) így fordítja: *kemény munka*. — Elfogadhatja Szerkesztő úr akár ezt, akár Radó fordítását, mind a kettő kifejezi a latin kifejezésben rejlő gondolatot.

Igaz tisztelettel *Dr. Balassa József*

Annak idején az *improbis* szónak kipécézése el is maradt, miután a fenti véleményt az illető urak tudomásul vették. Hogy most mégis leközlőjük, annak oka, hogy ismét akadtak nyelvmesterek, akik tagadják az *improbis* kitartó jelentését. Szeretnők, ha ezek után végre békét hagynának jelszavunknak, amit amúgy sem fogunk megváltoztatni az ő nyelvismeretük kedvéért.

Különböző közlemények és feljegyzések

KÖNITZER GUSZTÁV A MAGYAR NYOMTATÓ-IPARRÓL. A német nyomdászok előítéletmentes kritikája mindenkor serkentőleg hatott reánk és megerősített bennünket abban a törekvésünkben, hogy a köznapi, sablonos munkálkodástól eltérve: újat teremtsünk. Hogy ez egyáltalán sikerült-e nekünk és milyen mértékben, arról a kedvező és komoly vélemények sokasága tanuskodik, ennek dacára a legkellemesebben értenek bennünket *Könitzer Gusztáv* kollégánknak, »*Berliner Typographische Gesellschaft*« elnökének, a tapasztalt és mély gondolkodású nyomdászhoz hozzánk intézett szavai, amelyeket egyszerűnek látszó, de mélyen ható értelmükben minden kommentár nélkül leközlünk.

»Nagy örömmel figyeljük, hogy *Biró igazgató úr* körül serény szaktársak köre örködik afelett, hogy a magyar grafika ismét saját bélyegét nyomja rá az európai népek nyomdaipari életére. Részesüljön is olyan támogatásban, mint ahogy megérdemli és érje el a kívánt eredményt!«

A *Magyar Grafika* szerkesztősége ehelyütt is köszönetet mond *Könitzer Gusztávnak* e kolleghiális biztositásért és elismerésért, amit egyúttal hűséges,

ambíciózus és törekvő munkatársainknak is közzétűnk. Bizton hiszünk, hogy a mérvadó német nyomdásztársadalom érdeklődését a jövőben is ébren fogjuk tartani.

A MAGYAR KIR. TECHNOLÓGIAI IPARMŰZEM ÉS ANYAGVIZSGÁLÓ INTÉZET könyvtárára ezúton is felhívjuk olvasóink figyelmét. E szakkönyvtár az Iparmúzeum VIII. József-körút 6. alatti helyiségében minden kedden és pénteken délután 3 órától este 8 óráig van nyitva.

LABOR IMPROBUS OMNIA VINCIT! Mult év őszén, amikor a *Magyar Grafika* ellen indított pergőtűszerű támadások egyik meglepetést a másik után idézték elő, akadtak egyes merész és nagy nyelvtudású urak, akik lapunk büszkén viselt jelszavát is ki akarták kezdeni s mindenáron olyan értelmet akartak annak tulajdonítani, amellyel stíluskutató munkánk szerény eredményeire amolyan kedvük szerinti bélyegzet tudtak volna rástújni. Akkoriban — jó előre értesülvén a készülő új aknárol — *dr. Balassa József* úrhoz, a *Magyar Nyelvtör* szerkesztőjéhez fordultunk véleményért, aki azt lekötelező szívességgel a következő levélben írta meg:

Igen tisztelt Szerkesztő úr!

Szíves kérésére azonnal válaszolok. A kérdéses idézet Vergiliusnál így van: *Labor omnia vincit improbus*, de szokták így is idézni: *Labor improbus omnia vincit*. Az *improbis* szó

Ezt a jelszót egyébként nem mi választottuk elsőként a nyomdászok között, amit bizonyított a e sorok keretében leközlött sziget is, amely 1629-ből való és egy rézmetszet-nyomtató műhelyt ábrázol, köriratában a *Labor improbus omnia vincit* jelszóval. A szignetet a *Deutscher Buch- und Steindruckerk* mult évi szeptember havi számából vettük át. Egyébként romániai laptársunk, a craiovai *Grafica Română* néhány hónap óta szintén ezt a jelszót használja.

AVOGLTLÄNDISCHE MASCHINEN-FABRIK A-G. Plauen, gépgyár egy öröknapárt és egy prospektust küldött be, melyek a cég gépgyárában épített »*Vogtland*« nevű offsetgépén készültek. A naptár hátlapja és a mintafüzet fedele sokszínű offsetnyomás s ebben a munkanemben elsőrangú teljesítmény, ami kétségkívül az előállításnál használt gépek kiválóságának és a kitűnő munkaerőknek együttes eredménye. A kiváló gonddal előállított mintafüzet részletesen ismerteti a »*Vomag-Perte*« és a »*Vogtland*« kéthengeres offsetgépeket, a »*Vomag*« kétszínnyomó offsetgépet, a »*Nordhausen*« és a »*Melantrich*« rotációs offsetgépeket két oldalnak egyszerre egy színben való nyomására, a »*Kempen*« egytörceres rotációs offsetgépet, amelyen a papír egyik oldalra három színt, vagy egyik oldalra egy, a másik oldalra két színt nyomhatni egy menetben. Itt látjuk még ábrázolva a »*Brockhaus*« és »*Hirschfeld*« variabilis egytörceres offsetgépeket, továbbá a

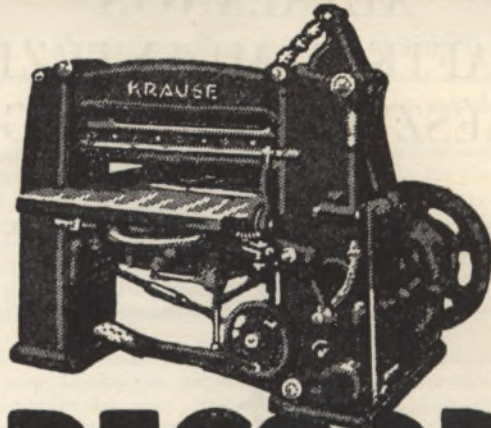
„Leeuwarden“ és „Selle“ offsetrotációsokat is, valamint több az offsetnyomásmánál szükséges segédgépet, amelyek mind élénk bizonyításként szolgálnak arra, hogy a *Vogtländische Maschinenfabrik* tízennégyéves offsetgépipépitési gyakorlata a legjobb eredményeket produkálta e téren.

A DRESDENER SCHNELLPRESSEN-FABRIK A.-G. Coswig i/Sa, mely a Planeta gyorsajtókat, valamint a Planeta egyszín- és kétszínnyomó offsetgépeket gyártja, közli, hogy gyárának magyarországi kizárólagos vezérképviselője a Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet, Budapest V, Akadémia ucca 5. Telefón 82—53 és így ez a szaküzlet a gyár gyártmányainak egyedüli jogosított eladója.

A KAST & EHINGER G. m. b. H. festékgyári cég magyarországi lerakata — ellentétben az utóbbi hónapokban kolportált híreszteléssel — nem fog megszűnni; sőt — amint értesülünk — lényegesen dúsabb raktárral áll vevőkörének rendelkezésére.

A MÖDLINGI GYORSSAJTÓGYÁR 73 esztendő jubileumát ünnepelte meg az elmúlt év végén. Ezt a nálunk is előnyösen ismert nyomtatógépgyárat 1848-ban alapította *H. Löser* Wienben s munkatársával vette maga mellé *Ludwig Kaisert*. Mindketten a wieni *Helbig & Müller* cégnél sajtótották el a gyorsajtógyártást, tehát olyan üzemben, melynek tulajdonosai Würzburg melletti Kloster-Oberzellben működő világhírű *Koenig & Bauer* gyárban tanulták meg a gyorsajtóépítést. *Löser és Kaiser* nemcsak a tanítómestereiktől elsajátított tudásukat értékesítették gyárjukban, hanem állandóan átvették a würzburgi gyár zseniális újításait is. Így módon az ifjú osztrák vállalat és a *Koenig & Bauer* gyárának készítményei között mindenkor bizonyos fokú egyöntetűség állt fenn. *Lösernek* 1867-ben bekövetkezett halála után *Kaiser* az eddigi üzletvezetővel: *Frieddel* együtt átvette a gyárat, amely 1872-ig közös tulajdonként szerepelt. *Fried* ez évben megvált a gyártól s azóta a *Kaiser* család bírta egyedül. *Ludwig Kaiser* biheteetlen akaraterővel és szorgalommal fejlesztette az üzemet, amiben kitartó munkatársakra akadt fiaiban, *Lajosban* és *Károlyban*, akiket 1874-ben, illetve 1885-ban vett maga mellé s akiknek 1890-ben teljesen átadta az akkor is már tekintélyes gyár vezetését. A két fiú kiváló zsenialitással látott hozzá a gyár fellendítéséhez. Új géptípusokat szerkesztettek, melyekkel világszerte elismerést arattak. Ez természetesen maga után vonta a gyár vevőkörének nagyarányú bővülését és a wieni üzem is elégtelennek bizonyult s sok rendelés lebonyolítására. 1898-ban tehát új gyár emelését határozták el s erre a célra a Wien mellett *Mödlingben* egy 54.000 m²-es telket vásárolván, megépítették az új gyárat, amely 1900-ban a legmodernebb felszereléssel üzembe is helyeztetett. Az új üzemről annakidején a szaklapok is csodálattal vegyes elismeréssel emlékeztek meg. 1908-ban alakult át a gyár részvénytársasággá, amelynek vezetésétől a két *Kaiser*-fivér 1910-ben teljesen visszavonult. *Ludwig Kaiser* és két fia örökbecsű nevet szereztek maguknak a gyorsajtóépítés terén. A gyár ezután három évig többször cserélt gazdát, míg végül 1915-ban a würzburgi *Koenig & Bauer* gyár vezetése alá került, hogy ez röviddel ezután egyedüli birtokosává legyen. Amint látjuk, *Kaiser* vállalta kezdetől fogva együtt dolgozott *Koenig Frigyesnek*, a nagy feltalálónak törzsvállalatával s

KRAUSE

RECORD

Szabadalm. gyorsvágó

A-F model, erőhajtásra
önműködő sajtólassal, lendítő vágással,
gyorsnyerges asztallal, precíz beállítással és
mechanikai toólszerkezettel

KARL KRAUSE LEIPZIG

Képviselet Kaufmann Gyula, Budapest VII, Kertész u. 48

Alapítva 1859, Magyar Szerszám- és Fűrészlapgyár, Bartusek Károly Budapest V, Berzencey ucca 30. Telefón 17—43. Ajánlja kiváló minőségű papírvágógépeiket. Köszönettel pontosan, gyorsan, olcsón eszközöl

Rendeléseknél hívafközzünk a Magyar Grafikára

WÖRNER J. ÉS TÁRSA GÉPGYÁR RT

TELEFÓN
14—69

AZONNAL SZÁLLÍT GÖRGŐ ÉS VASÚTI RENDSZERŰ
NYOMDAI GYORSSAJTÓKAT
TÉGEYS AJTÓKAT. KÖNYVNYOMDAI KÉZISAJTÓKAT
KÖNYVKÖTŐ VÁGÓGÉPEK ÉS LEMEZOLLÓK RAKTÁRON
GÉPJAVÍTÁST ÉS SZERELÉST
BÁRMELY SZAKMÁBAN LEGPONTOSABBAN VÉGEZÜNK

TELEFÓN
61—90

BUDAPEST V, VÁCI ÚT 48. SZÁM

TANZER MIKSA GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST VII, AKÁCFÁ UCCA 50. TELEFÓN: JÓZSEF 106—31

LEGMODERNEBBÜL BERENDEZETT HAZAI KLISÉGYÁR

ÁLTALÁNOS GRAFIKAI MŰINTÉZET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

A MAGYAR GRAFIKA E HAVI MELLÉKLETEINEK ÖSSZES
KLISÉIT INTÉZETÜNK SZÁLLÍTOTTA

BUDAPEST, VIII. KER., BEZERÉDY UCCA 19
TELEFÓN: JÓZSEF 143-48

GRAFIKAI TEXTILKELLÉKEK KÖNYVBORÍTÓ- VÁSZN és PAPIROS

NAGYBAN ÉS KICSINYBEN
RAKTÁRRÓL AZONNAL

MOSKOVICS EMIL
MECHANIKAI SZÖVŐGYÁR

Chiffon
Chirting
Moleskin
Kanavász
Lenvászon
Fűzőszalag
Fűzőszövet
Kasirozóvászon
Chagrinvászon
Kalikó (angol) vászon
Zsávoly (gradl) vászon stb.

BUDAPEST

IRODA: V. KLOTILD

UCCA 22. SZÁM

TELEFÓN:

2-23, 165-25,

191-34

Alátétfile

Gépszalag

Rotációsfile

Batikelőzők

Moirécpapír

Bőrutánzatok

Kalikótánzat

Chagrinpapírok

Fantáziapapírok

Márványpapírok

Hengertörőflanel stb.

gy csak természetes folyománya volt ennek az együttműködésnek a módlingi gyárnak szorosabb hozzákapcsolása a würzburgi vállalathoz. A módlingi gyorsajtó-gyár most már tökéletes érdek- és munkaközösségben áll a Koenig & Bauer-gyárral: nemcsak ugyanazokat a világhírnek örvendő típusokat gyártja, mint a würzburgi gyár, hanem annak kitűnő preparátumú vasércét is használja, ami gyártmányainak jóságát és tartósságát nem kis mértékben fokozza.

A régi Rózsa-nyomda regi személyzetéről

Mielőtt ennek a szintén nem a mai kornak a napfényrehozataláról megemlékeznék, engedtessek meg nekem, hogy szeretett doyenünkhöz, Palya bátyánkhöz intézhessenek egy pár sort.

Kedves Palya bátyám,

a multban, amikor nagyon kedves és lanulságos sorai között a *Typographiában* regisztrált, önkénytelenül is eszembe jutott az a megalpall közmondás, hogy »amit magadnak uem kívánsz, másnak se juttass belőle«. Tudnillik arra gondolok: ha én megírom a Rózsa-fele remiszencidákat, ebből baj lehet. Ezeknek a dolgoknak a szereplői — hála a Gondviselésnek — kevés kivétellel ma is élnek. De ha kedves Palya bátyám jól áll a fejemért, amire biztosan számított, nem bánom és megpróbálok összeszedni azokat az adatokat, amelyek jórésze ma már hihetetlennek tetszik a mai generáció előtt, de amelyek mégis megtörténtek. Ha azonban mégis lévednék valamiben, hivatkozom kedves Palya bátyám és az abban az időben ott álló szakértésim élénk memóriájára, amit egy később bekövetkezendő találkozásunk alkalmával utólagos soraimban megfelelőleg helyreigazítottok.

Most pedig elkezdem.

Ha hű krónikása akarok lenni az akkori eseményeknek, úgy gondolom, jómagamat sem vonhatom ki abból a mindig kedélyes társaságból, amelybe igen nehezen, sőt erőszakkal jutottam bele.

Úgy hiszem, 1890-et írtak azon a tavaszon, amikor első vidéki kondícióból, Nyitráról Pestre érkeztem. A szívem hangosan dobogott. Tehát végre Pesten vagyok.

Amennyire félttem, annyira örültem. Örültem annak, hogy megismerem azokat a kollégákat, akiket addig csak a *Typographia* hasábjain csodáltam. Mondanom sem kell, hogy a sok között Zaka Lajos bátyám volt az, akit valósággal bálványoztam, s akihez mindvégig hű is maradtam.

Egy hordár segítségével a Soroksári, mai Ráday utcában béreltem egy »ágytat«, még pedig »lakók« nélkül, ami az akkori viszonyokat tekintve, valószínű szerencse volt.

Most már lakásom volt, de a pénzem az egy heti Pesten való »báméskodás« után annyira megcsappant, hogy komolyan kellett foglalkoznom azzal a gondolattal, talán jó lenne valami »jó kondi« után nézni.

Az efelett való elmélkedésem közben értem el a Szentkirályi utcába, a Rózsa Kálmán és neje könyvnyomdájához. A küzdelemre való tekintettel elhatároztam, hogy ebben a nyomdában kezdem meg »működésemet«. Szándékomban azonban *Strauch* bátyám, az akkori művezető megakadályozott. . . . Alapos érdeklődés után azzal a bizonyos

stereotíp mondással, hogy: »sajnálom, de jelenleg nem lehet«, kitessékelt.

Ez szombaton volt. Úgy láttam, nem bízott a »vidékiben«. Hétfőn megint beállítottam. Rám nézett s hosszasan a körmet rágta. Remélni kezdem. Végre kijelentette, hogy:

— Szombaton jöjjön el s akkor majd meglátom. Ezzel én a kezemből lévő munkakönyvet hirtelen az íróasztalára téve, gyors iramban távoztam. S csak hétfőn reggel 7 órakor jelentkeztem ismét — Szöllősy Károly helyettes művezetőnél.

Szöllősy bátyám csodálkozva fogadott, s kijelentette, hogy az új »legény« felvételéről tudomása nincs. Megnyugtattam, hogy már fel vagyok véve Strauch faktor úr által.

Elhítte s mindjárt munkába is állított. Csak 8 óra után értesült az öreg úrtól, hogy csak sző volt a belépésről, de nem vett fel.

Ekkor kaptam Pesten az első jogos híringot. Elég ós volt, de azért megemésztettem. A fontos az volt, hogy dolgoztam és pedig a Róza könyvnyomtatóműhelyben.

Az első hét simán telt el. A második héten azonban már érezteték velem, hogy »paraszt« vagyok. (Abban az időben minden vidéki paraszt volt. Ezt nem mentségül említem!) Tehát arról kellett gondoskodnom, hogy mihamarább »úrrá« legyek s »bocsor«-szag valamilyen illatba belefulladjon.

Az ilyen esetben szokásos »befogadói költség« előteremtése — ma már megvallhatom — igen nehezen ment. De végre együtt volt. Enélkül mehettem volna vissza — Szatmárra.

Ez alkalommal még szerencsém is volt. Nem voltam egyedül. Rajtam kívül még hárman voltak »parasztok«, akik szintén Pesten óhajtottak maradni. Névszerint Virágh Sándor Karcagról, Michel József Szombathelyről és egy zombori gyerek, akinek azonban a nevére ma már nem emlékszem.

S így alig került a félheti fizetésembe az a nevezetes ismerkedési estély, amely a Conti ucca és Népszínház ucca sarkán levő Schön-féle »Hams«-a idé» kurta csárda lakásbelyiségében folyt le. De kibírtam.

Ezen az »Einschankon« történt eseményeket hűen visszatükrözni ma már nem tudom s így ezekről hallgatok. Annait azonban elárulok, hogy Gahlen Rudi barátom a hármunkat egybefoglaló tőszíjával »megfűzött«.

Ezidőtől kezdve neves barátunkat úgy tekintettük, mint atymesterünket. S joggal, mert ő volt az azóta jobblétre szenderült »Nemzeti Hírlap«-nak a főmötörje.

Ez a lap számolásban készült. Hetenként kétszer jelent meg. A »legények« közül, — akik ezt a 48-as újságot szedték és akiket Gahlen Rudi »agyuasztalt«, — a következőket említem meg: Malolcsy Béla, Michel József, Kónya Imre, Kónya Károly és Berts Géza. Természetesen a későbbi kilépések folytán ez a névsor változott. Úgy, hogy negyedféleves ott tartózkodásom alatt legalább még tíz »újjonc« vonult be Gahlen parancsnoksága alá.

Ezzel a bevezetéssel — azt hiszem — röviden elmondottam azt, hogy milyen körülmények között férköztem be ebbe a híres »műhelybe«, amelyre — eltekintve rémesen rossz levegőjétől — ma is kellemmel gondolok vissza.

A Róza-féle műhely egyéb nevezetességei mellett arról is híres volt, hogy ez a ház hírt az akkori időkhöz képest a legszebb lépcsőházzal. Ez a lépcsőház ugyanis a régmúlt idők fejedelmeinek a portréival ékeskedik. Ezeknek a komolysága sok-

60000

LINOTYPE van üzemben úgy a legnagyobb, mint a legkisebb nyomdáknak az egész földtekén!

A Linotype kiválóságáért a legnagyobb szedőgép-konzern nyújt biztosítékot hatalmas műszaki berendezésével, évtizedes gyakorlati tapasztalataival, a legkiválóbb konstruktorokkal és munkásokkal, valamint a legköltségesebb, a szedőgép-gyártásnál oly nagy szerepet vivő különleges gépekkel és ellenőrzőberendezésekkel

Aki biztonságban és gazdaságosan akar dolgozni, aki nem kísérletezni, hanem gyakorlati teljesítményeket akar látni, aki pénzt akar megtakarítani és üzleti eredményeket akar elérni, szerezzen be

LINOTYPES arbeiten in den grössten wie in den kleinsten Buchdruckereien auf der ganzen Erde!

Der grösste Setzmaschinen-Konzern steht als Gewähr für die Vorzüglichkeit der Linotype mit seinem gewaltigen technischen Apparat, seiner jahrzehntelangen praktischen Erfahrung, erprobtesten Konstrukteuren und Arbeitern und kostbarsten Spezialmaschinen und Kontroll-Einrichtungen hinter ihrer Fabrikation!

Wer sicher und ökonomisch arbeiten will, wer nicht experimentieren, sondern praktische Leistungen sehen will, wer Geld sparen und geschäftliche Erfolge haben will, der greife unbedingt zur

LINOTYPE

SORSZEDŐGÉPET * SETZMASCHINE

MERGENTHALER SETZMASCHINENFABRIK

VEZÉRKÉPVISELŐSÉG: G. m. b. H., Berlin GENERALVERTRETUNG:

GUTENBERG-HAUS GEBR. GEEL

WIEN VII, Lerchenfelderstrasse 37

BUDAPEST II, Hunyadi János út 12

PRAG II, Vrchlicky-Park 1

LORILLEUX CH. ÉS TÁRSA FESTÉKGYÁR

*
BUDAPEST IV, FERENC JÓZSEF RAKPART 27

*
TELEFÓN: 37-58, 93-29

*
GYÁR: BUDAFOKON

GÉPSZERELÉST É S GÉPJAVÍTÁST

vidéken s bármely területen is vállal s pontosan
eszközöl. Specialista gyorssajtók,
rotációgépek és rokon-
szakmabeli gépek teljes
javításában

GYÁRT:

keresek papírvágógépet különböző
szélességben, lemezollót, perforálógépet kéz- és
lábhajtásra, stokprést, mindenféle nyomdai és
rokonszakmabeli segédgépeket
Allandóan raktáron tart, vesz,
elad és becserél új és
használt szakmabeli
gépeket

KLEIN ERNŐ

GRAFIKAI GÉPEK ÉS SZERELVÉNYEK GYÁRA
BUDAPEST VII, ISTVÁN ÚT 4. SZÁM
TELEFÓNSZÁM: JÓZSEF 72-39

szor megzavarta azoknak a kollégáknak a gondolat-
menetét, akiknek ezen az úton kellett »lövési«
szándékkal bevonulni a Nagyságos úr dolgozó-
szobájába.

Sokszor megesett, hogy az illető »szegény legény«
mire beért hozzá stereotípált mondanivalóját le-
darálni, dadogott. Ilyenkor a Nagyságos úr segítette
ki az illetőt zavarából:

— Na öcsém, meghalt talán valakije, hogy nem
tud szóhoz jutni? Ez aztán észretérítette az ipsét
s nagy garral vágta ki:

— Nem egészen így van, de közel állok hozzá,
amennyiben holnap, vasárnap nőtülök és...

— Egy kis előlegre volna szüksége — fejezte
be mosolyogva a Nagyságos úr.

— Igen, kérem szépen. S ezzel el volt intézve
az előleg is, meg a lakodalom is. (Hogy ki volt
az illető szaktárs, nem árulom el, mert igen káros
aszony felesége van.)

Hát igen. Így volt ez régen s mégsem volt jó!

Hogy magamat is, valamint az olvasót is tájé-
koztassam a későbbben megtörtént dolgok felől,
szükségesnek tartom feljegyezni azoknak a szak-
társaknak a neveit, akik ez időben a »műhely«
alkalmazottai voltak. És pedig:

Strauch Alajos † művezető; — *Szöllösy* Károly †,
Várhalmi Gyula, *Kaszál* †, *Lágel* Frigyes sorrend-
szerinti h. művezetők; — *Gahlen* Rezső mester,
főmötör és főfelhúzó; — *Nilsch* Alajos † I-ső
akszidensszedő és természetbúvár, — *Bauer* Imre,
kompresszista és Marxista, későbbben tononcista; —
Heiler Franci, az »Iparügyek« főelintézője és annak
a bizonyos kulcsnak a tulajdonosa, ami egy ismer-
kedési estélyen örökre elveszett; — *Györgyi* Ferenc
(Páli), a Tatór Péter-féle regények szedéseinek és
matricáinak főraktárnoka és helyettes »telefonista«;
— *Michel* József †, sorszedő és kipakoló; —
Virág Sándor, az örökké mosolygó, aki szintén
sorszedő volt, csak üres óráiban foglalkozott karcai
nyelven kifejezett ritmusokkal; — *Nyerges* báró-
tunk, aki később eszeigpuoló lett Schmiéd
papánál; — *Benedek* Antal, önkéntes tűzoltó, aki
rendesen akkor vonult ki a tűzhöz, amikor azt
már kartársai eloltották; — *Kónya* Imre tűzoltó-
főcsapos, aki e minőségét még a műhelyben is
érezte Benedek kollégámmal; — *Guttenecker*
(Kurtnecker, Fodor) Ferenc, aki nagy ellensége
volt az összes szépnek mindaddig, amíg
elesett; egyebekben kisznitulajdonos; — *Csaláry*
Rezső Temesvárról, aki csak azért jött Pestre,
hogy Gutteneckernek riválisa legyen; — *Kónyai*
Károly †, házi baritonista; — *Kurgán* István †,
a Ferencváros dandyje; — *Hermann* István, pénz-
szakértő és akszidensszedő; — *Alle*, akinek a
keresztneve széleskörben »Szaktárs« volt, s akit ma
is ezen a néven ismernek; más különben a lö-
versenyt direkt öneki találták fel; — *Dobi*, azt
hiszem János, kiváló humorista hírében állott.
Nagyon szeretett Trattner-címűt mutálni —
különösen. Nappal mással volt elfoglalva; —
Köller öntőmester, aki a matricáin kívül mindig
azon tűnődött, hogyan lehetne a jó ezüstfontokat
királyi szabadalommal újpesti módra sokszorosítani;
— *Szladinka* Endre †, humorista, akinek Budán
volt bejelentett lakása, de aki azért mindig Pesten
lakott; — *Bittermayer* Andor, végzett nyomda-
tulajdonos és mint ilyen, felvágó; — *Sárossy*
Károly, a hevesvérű székely rabonbánk kép-
viselője; — *Novotha* László, az egri horok
ismertetője; — *Nagy* Gyula † és *Rábéty* Miklós,
a rimaszombati szaktársák elitjei; — *Matolcsy*
Béla, a műhely doyenje, akinek volt egy sógora

s aki az egész étlapot a kabátja gallérján hordta ;
 — *Stefáni József*, kiforrotlan akszidenszedő ; —
Drahos János, főfelrámoló és főtelefonista ; —
Gyikó Kálmán Mezőtúrról, aki Pesten tanult meg
 apai előleget költeni és »telefonot hallgatni« ; —
Lugmayer György †, főszámoló és pumppénztáros ;
 — *Schön János*, áklintéző ; — *Schmiedt István*,
 az erélyes korcsmáros, aki »tekintély« nélkül
 mindig süket volt ; — *Morócz Jenő* †, korrektor
 és költő, akivel együtt kosztoltam és koplaltam ;
 — *Wenczel Gusztáv* †, szintén korrektor, aki azzal
 a feltétellel lépett be, ha az Öreg úr egy francia
 újságot szervez, mert anélkül elfelejtő, hogy
 Párizsból jött ; — *Marosán János* mint csendőr, ő
 képviselte az oláh nemzetséget, különben mint
 számoló mindig sokat akart keresni ; — *Forgács*
István, a zebegényi »pantalónos« (t. i. az ő állítá-
 sára szerint ebben a faluban mindenki »csak«
 nadrágban jár) ; — *Csizy Elemér*, szintén ité
 tanulta meg, hogyan kell cipőbe — dudálni ; —
Berts Géza, az a bizonyos holló, akinek Gablen
 kollégánk ékes szavára mindig sikerült beugrania ;
 mondhatom, jó fizető alany volt ; — *Beczka*
Antal, aki cilinderben járt és mégis »papucsoló«
 hordott ; — *Janda Gyula*, korrektor és divat-
 király ; — *Szakácsy Ede* Sárospatakról, aki a
 Trattner-kalendáriummal mutatta be, hogyan kell
 hétről hétre »savanyítani« . — A tót osztályból
 megemlitem *Whrohowsky* † főlöteget és főlovőmestert,
 aki mindig nagy dobbal ment verebet fogni ;
 — továbbá *Szadanovszkyt*, *Bagyura Jánost* † és
jómagamát, aki ugyan nem voltam tót, de már
 akkor is »akarnok« hírében állottam. Nem volna
 teljes a listám, ha kihagynám a géptermet, ahol
Kopcsányi Lajos parancsolt és akit »minden idő-
 ben« erősen támogatott *Niesner* † a képosztakirály.
 Ugyancsak ebben a terebben működött még
Effenberger Ödön, az első biciklis gépmester és
Schelken József, a diszkrét udvarló, valamint —
 miután öröklük is szó léssen — *Linka Ferenc*
 bácsi † segédmunkás és *Nitsch Gusztó* géptanonc.
Susik Pistáról — akinek régidő óta keresztapja
 vagyok — és *Szalay Sándorról* dírekte hallgatok.
 Nevezettek szintén tanoncok voltak, még pedig
 »mintatanoncok« .

Ezzel a bemutatkozás végére értem. Ha valakit
 az élők közül véletlenül kihagytam volna, »jól
 felfogott saját érdekében« sürgősen jelentkezék.
 Címem a *Magyar Grafika* szerkesztősége, ahová
 elvárom az esetleges helyreigazításokat is. Most pedig
 jöjjön, aminek jönnie kell. *Butkovszky Bertalan*

Könyvek, Szaklapok

**NYOMDÁSZ-ÉVKÖNYV ÉS
 UTI KALAUZ 1924.** évi
 folyama a mult évvel szem-
 ben — ami kiállítását illeti —
 határozottan haladást jelent,
 bár tartalmasság tekintetében
 még nagyon távol áll a béke-
 beli szakegyesületi évkönyvek-
 től. Dehát ez természetes vele-
 árója a mai viszonyoknak. Mindamellét, ami benne van,
 szakmai szempontból különösen értékes. A naptári
 részt és az előszót követő első, majd egy ívre
 terjedő cikket *Wanko Vilmos* írta. A grafikai
 művészetről, a betűöntésről és a nyomtatóiparról
 szóló közleményben párhuzamot von a 70—80-as
 évekbeli öntődei díszítőanyagok, az akkori grafikai

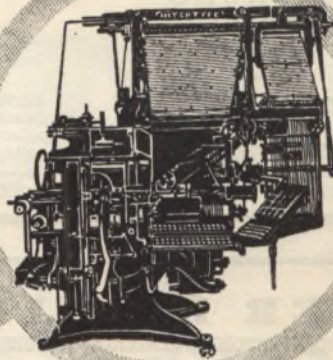
SCHRIFTGIESSEREI D. STEMPEL A-G FRANKFURT AM MAIN

Etwa 1500
 Werksangehörige. Leistungsfähigste
 Schriftgießerei. Messinglinien-, Holztypen- und Holzgeräte-
 fabrik. Chemigraphische und galvanoplastische
 Anstalt. Schriften für alle Spra-
 chen der Welt

Legteljesítő-
 képebb betűöntőde, 1500 munkással
 Rézléntia-, fabetű- és felszerelési gyár. Kemigráfiai és galvano-
 plasztikai műintézet. Cím- és kenyérírások
 bármely nyelvhez való összes
 ékezetekkel

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE RT
 BUDAPEST VI, DESSEWFFY U. 32. TELEFÓN 23-70

NYOMDÁJA CSAK ÚGY LESZ RENTÁBILIS, HA

**INTERTYPE SZEDŐGÉPEN
 DOLGOZIK**

KÖLTSÉGVETÉST ÉS FELVILÁGOSÍTÁST AD:
FREUND-BARÁT-FÉLE
 PAPIRNAGYKERESKEDÉS ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET
 BUDAPEST V. KER., AKADÉMIA UCCA 3. SZÁM * TELEFÓN 82—35

Figyelmeztetés!

A **Dresdener Schnellpressen-Fabrik A-G., Coswig i. Sa.**, mely gyár gyártja a világhírű **Planeta Offset** egyszín- és kétszínnyomó gépeket (**Mann-System**), továbbá a **Planeta** gyorsajtókat, egyedüli és kizárólagos magyarországi vezérképviselője a

FREUND-BARÁT-féle

papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet (Budapest V, Akadémia uca 3
Telefón 82-35)

és annak gyártmányait Magyarországra eladni senki más jogositva nincsen.

Azonnal szállít betüöntődéket, könyvnyom-
dák és tömöntődékek részére garantált
összetételű elsőrendű minőségű

BETÚFÉMET

ólmol, angol ónt és
antimóni napi áron.
Betűfémhulladékok, fémsa-
lakot és fémhamut legelőnyö-
sebb napi áron vesz Szedőgépöl-
mot gyakorlatilag kipróbált speciális
összetételben gyárt, raktárról bármilyen
mennyiségben azonnal készségesen szállít

**Magyar Ólomárugyár és Fém-
kereskedelmi Részvénytársaság**

KÖZPONTI IRODA: BUDAPEST V,
KORALL UCCA 5.

TELEFÓN: 110-45, 102-01 * GYÁR: 176-76
GYÁR: BUDAPEST VI, FORGÁCH UCCA 4.

A nyomdaipar
részére mindenféle
papírok állandó
nagy raktára

Sürgőnycím:
Papiroleum Buda-
pest Telefón
96-19 142-51

WALDMANN FERENC

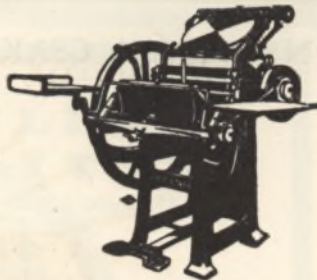
papírgyárak lerakata
és nagykereskedelmi rt.

Budapest V, Falk Miksa u. 13

TÁNYÉROS
TÉGELNYOMÓSAJTÓ
PHOENIX TTB
HÁROM FESTÉKEZŐ
HENGERREL

**I.G.
SCHEFTER & GIESECKE
LEIPZIG**

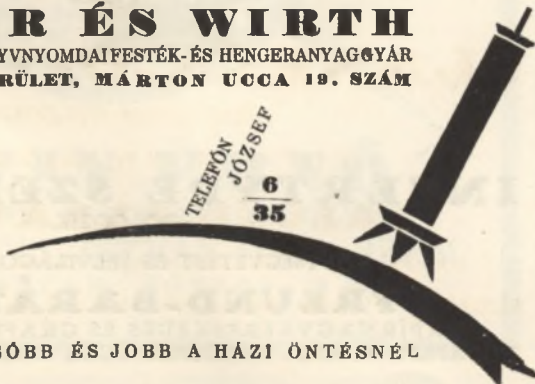
KÉPVISELI: FISCHER IGNÁC, BUDAPEST VII, KAZINCZY UCCA 27

Zárókeret belvilága 28x39 cm
Hajtóerőszükséglet 1/2 lóerő 0.25 KW.
A géppiac legelőnyösebb tégelynyomó-
sajtója, tányéros festékezésel

BERGER ÉS WIRTH

ELSŐ MAGYARKÖ-ÉS KÖNYVNYOMDAI FESZÉK-ÉS HENGERANYAGGYÁR
BUDAPEST IX. KERÜLET, MÁRTON UCCA 19. SZÁM

**HENGER-
ÖNTÉS!** OLCSÓBB ÉS JOBB A HÁZI ÖNTÉSÉL

művészet és a mai korbeli öntődei ornamensek és grafikai stílusok között, természetesen a közbenlevő irányok ismertetéséről sem feledkezve meg. A cikket valóban értékesé az teszi, hogy útmutatóval szolgál arra nézve, hogy a mindenkor stílusú anyagokat mikép használja föl a szedő. — *Herzog Salamon* a könyvnyomtatás fejlődéséről írt: a mechanikai és kéziszedés stílusbeli kialakulását vázolja közleményében. — *Dr. Balassa József* tanár »A kéziratról a nyomtatványig« címen nyújt rövidke cikkében nagyon becses tudnivalókat a szedőnek és korrektornak. — *László Dezső* az idegen nyelveknek legkönnyebben való elsajátításáról mondja el tapasztalatait közleményében és szinte fölébreszti a kedvet idegen nyelvek tanuláshoz. — *Fuchs Zsigmond*, a veterán szakíró »Régi mosószerek« címen közöl gyakorlati tudnivalókat. — *Novitzky N. László*, az évkönyv szerkesztője, a pergamenről és a középkori pergameniparról írt, a mai papiroson elődeiről. Cikkéből értékes szaktörténeti adatokat tudunk meg. — *Novák László* a »gráfák és típiák« kis szótárát adta közre az évkönyvben. Mint a munka bevezetőjében írja, »az előkészítés alatt levő Nyomdász-Lexikon megjelenését lektúridetetlen anyagi okok akadályozták« — elégedjünk meg ezzel a kis szótárral. De már ebből a kivonatos anyagból is láthatjuk, hogy mennyit vesztené a magyar nyomdászság, ha Novák kollégának nem volna módjában ezt a munkát elvégezni. Azután a rendes tudnivalók, kilövés, számítási táblák, a nyomdák névjegyzéke és a nyomdászörök cínei következnek. Az évkönyv tipográfiai előállítását a Világosság nyomdát dicséri. (—)

MAGYAR BIBLIOFIL SZEMLE dr. Dézsi Lajos szerkesztésében a napokban fog megindulni. Az első szám tartalma: az egyik cikk a magyar bibliofilek lelkes Nestorának, gróf Apponyi Sándornak páratlan könyvgyűjteményét ismerteti; dr. Szalay József a dedikációról ír; Végh Gyula a régi magyar kiadó- és nyomdászlevélekről, ajándéki címekről ír; dr. Fogel József a Bécsben felfedezett Korvin-kódexekről először írt számot be; br. Radvánszky Kálmán a birtokában levő eddig ismeretlen képes Balassa-kiadást ismerteti; dr. Márki Sándor az első magyar bibliofil folyóiratokról ír. Értekezés, hosszabb, rövidebb cikk és közlemény lesz továbbá a magyar haláltáncokról; a könyv-illusztráció újabb irányáról; a British Museum magyar unikumairól; unikumok sokszorosításáról; híres magyar könyvgyűjtőkről; az angol Zrinyi-életrajzról; híres magyar plágiumokról; a kriptográfiairól; Jankovich Miklós magyar bibliográfijáról; exlibrisekről; a régi magyar ponyvairadalomról; Budapest bibliográfijáról; magyar szerzők angol és francia műveiről; Jókai-erektyekről; a könyvgyűjtő magyar nőkről; »Milyen legyen a bibliofil könyvtár?«; a régi magyar könyvkölészekről stb. Külön rovat lesz »Bibliofil séták« cím alatt, mely könyvtáraink és a bibliofil könyvpiac eseményeiről számol be; ezt kiegészíti a bibliográfiai rovat. — A Magyar Bibliofil Szemle Lantos Rt. kiadásában évenként négyszer, úgy mint januárban, áprilisban, júliusban és októberben jelenik meg 4-4 íven. Előfizetés egy évre 30.000, egy szám ára 10.000 K. A lapot Kner Izidor nyomdájában Gyomán nyomják.

KRIZSÓ KÁLMÁN: PROLETÁRVERSEK. (Cluj, 1924, Kadima Rt.) A ma rettenetes életforgatagában minden érték átértékelődik, minden régi összefol. Új hitek, hangok, szimbólumok

nyomulnak előtérbe politikában, művészetben. Irodalomban. Új művészet van alakulóban, új költészet bontogatja a szárnyait, amely hadat üzen a régi formáknak és nyelvezetnek, áttöri a verselés tradicionális korlátjait és új hangot ut meg, merész gondolatot ad (a ma emberének valót) az elernyedtt, régi hálványoknak hódoló irodalomban. Az új költészet nem törődik az ódsi, naiv romantika virágaival; a szenvedő emberiség vergődését, a kultúrember törekvéseinek igazi ideálját rajzolja elének. Világnézetet ad, gondolkodásra serkent, tiszta elmélyülést nyújt. Krizsó Kálmán versei ebből a fajtából valók. Mennyi örömhullám jut a lélekre, milyen sűrű érzésápor hull az ember agyára, ha olyan könyv kerül a kezébe, amelyben az érzéseit és gondolatait, emlékeit és eszméit, szándékait és vágyait kikristályosodva látja a fekete sorok között. Krizsó Kálmán versei ilyenek. Mindazt a reményt és vágyódást, örömet és meghatottságot, szeretetet és gyűlöletet, amely a munka embereinek a lelkéből buggyan elő, művészi formában örökíti meg. Az egész kötetben végésvégig a munka fenséges himnuszának akkordjai zengnek; verseiben benne van a munka megvetett verejtéke, sós könnye, a proletárélet nagy és apró tragédiái, de benne van a munka gigászi nagysága, a dacos hit és akarás az emberrélevésért. Krizsó verseiben nincsen erőltetett életunalom, költői affektáltság, hazugság, póz és fölösleges frázis cicoma. Szintiszta látás, egyszerű, őszinte, igazi érzés jellemzi a verseit, hiszen ő maga is a proletárok fajtájából való, velük él, érez és dolgozik az olombetűk sűrű világában. Ezek a versek nem a magányos szobák fülledt levegőjében, díszkertek aranycirádás padjain születtek, hanem a munka eleven, zajgó forgatagában, ahol a mindennapi kenyér a probléma és nem vérszegény históriák foglalatja, hanem a forrongó, harcra, igazi élet mélységesen gyönyörű filmje. Egyformán szép és teljes valamennyi. *Az én szívem, Két hűlünk, Fiaim üzennek*, amelyekből a munka verejtékes sóhaja árad, az *Int a múlt, Vázlat a proletáréletből, Hagyatékom*, amely az igazság diadalát és a hűn bukását, a májusi ifjúság győzelmét a decemberi vénség felett zengi felénk és a többi, mind, mind a fényt, meleget, életet jelentő jövőt, a szabadságot és függetlenségért vágyódást lángoltatja föl bennünk. Krizsó Kálmán verseskötönyve is azt bizonyítja, hogy a proletárok lelke jó talaj a szépség és művészi örömök számára és hogy a munkások értelmi, érzelmi és fizikai nemesedése olyannyira magasfokúvá válik, hogy soraik közül egyre több író, művész és költő válik ki. A különös gondossággal előállított könyvecske tiszta nyomása és tisztes beosztása a Kadima Rt. műintézetét dicséri. Külön megemlítést és elismerést érdemel a könyvecske biztos kézzel megrajzolt és rendkívül kifejező borítékja.

sz. a.

A DEUTSCHER BUCH- U. STEINDRUCKER, UNGARN-SONDERNUMMER. Kedves és nem várt meglepetéssel részesültünk e folyóirat szerkesztősége részéről. Az ősszel a lap szerkesztőségének felhívására lapunk október-november havi mellékleteit továbbnyomattuk a nevezett lap részére mellékletül a karácsonyi száma. Míg nem tudtuk, mi okból maradtak le mellékleteink a karácsonyi számból. Most, hogy a Deutscher Buch- und Steindruckerei januári száma is megérkezett, a rejtély megoldódott: külön magyar szám részére rezerválták e néhány mellékletet. A füzet egyébként közli Kner Imrének az Ungarische Graphik első száma részére,

M * A * N

AUGSBURG-NÜRNBERGI GÉPGYÁR RT
AUGSBURGI GYÁRTELEP

Körforgógépek ujságnymásra

kisebb és nagyobb ívterjedelmű ujságok részére

Leg-
nagyobb
termelő-
képesség

Leg-
szilár-
dabb és
legpon-
tosabb
kivitel

Vezérképviseléség Magyarország részére:

CHATELET ALAJOS BUDAPEST II,
MARGIT KÖRÚT 81. II. UDVAR. TELEFÓN 195-33

MODERN LITOGRAFIA

PLANETA-OFFSETGÉP

NÉLKÜL NEM BOLDOGUL

KÖLTSÉGVETÉST ÉS FELVILÁGOSÍTÁST AD:

FREUND-BARÁT-FÉLE

PAPÍRNAGYKERESKEDÉS ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST V. KER., AKADÉMIA UCCA 3. SZÁM * TELEFÓN 82-35

GERŐ ÉS GLÜCK

GRAFIKAI SZAKÜZLET ÉS GÉPJAVÍTÓ MŰHELY + TELEFÓN: JÓZSEF 142-47

Nagy raktár grafikai anyagokból, kő-, könyvnyomdai, könyvkötészeti, dobozgyári stb. gépek- és felszerelési cikkekkel.

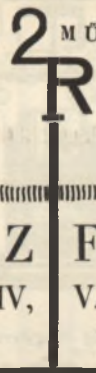
Gépjavítások at gépátalakításokat gépszereléseket

elvállalunk. Hívásra azonnal küldünk szerelőt. Mindennemű javításokat legpontosabban, leglekiismeretesebben eszközölünk.

MINDENFÉLE HASZNÁLT SZAKMABELI GÉPEKEI A LEGMAGASABB ÁRBAN VESZÜNK
BUDAPEST VII, HERNÁD UCCA 28

GUMIBÉLYEGZŐGYÁR, VÉSNÓKI **2** MŰHELY ÉS DOMBORNOMDA

RÉVÉSZ FIVÉREK
BUDAPEST IV, VÁCI UCCA 10

Készít
a grafikai szakmában szükséges
metszeteket

TELEFONHÍVÓ
37-09

Vállal
mindennemű dombornyomás
készítését

WE DELIVER ABROAD IN BEST EXECUTION, AND IN THE
SHORTEST TIME HALFTON AND 3-4 COLOURED

PLATES AND CLICHÉS

ÁLTALÁNOS
GRAFIKAI MŰINTÉZET
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST (HUNGARY)
VIII, BEZERÉDY UCCA

19

GENERAL AGENTS WANTED FOR ALL COUNTRIES, ESPECIALLY IN THE U. S. A.

írt vezércikkkel és első helyen közli a főlapban lapunk szerkesztőjének „Új utakon új cél felé” című dolgozatát, amelynek illusztrálásul szolgálnak az említett mellékletek. Érdemesnek tartjuk egyébként szöszerint leközölni a lap bevezető fejcikkécskéjét, amelyben a lap szerkesztője a magyar és német szakmai világ együttműködését vázolja.

» Magyarország és mi. Az ismert folyóirat: a Magyar Grafika, amelyik egy sajátos szedésstílust sikeresen kultivál, elhatározta, hogy füzeteinek egy részét német nyelven jeleníti meg. Üdvözljük azt a törekvést, amely ehhez az elhatározáshoz vezetett s amely a mi hazánk felé hivat. Hátrább adjuk Wanko Vilmosnak, a Magyar Grafika felelős szerkesztőjének tollából való „Auf neuen Wegen zum neuen Ziel” című bevezető cikkünket, amelyben az új magyar stílus indoklását adja. Egy másik cikkben az ismert nevű magyar szakíró: Kner Imre jut szóhoz, aki annakidején Magyarországot képviselte a göttingi kongresszuson. A lapnak és Bíró Miklós úrnak, a Globus nyomdai műintézet rt. cég igazgatójának szíveségéből abban a helyzetben vagyunk, hogy e számunkhoz a mellékleteknek egész sorát csatolhatjuk, amelyek cikkünket megvilágíthatják. Mindkét úrnak ehelyütt is köszönetet mondunk ama sokak nevében, akik Wanko munkáiban szellemi táplálékot találnak s akik a szedéspéldák révén inspiráltak. A M. G. egyik levelében ezt az együttműködést szerénynek minősíti. Mi más véleményen vagyunk s egy pillanatig sem késlekedünk ezen januári számunkat Ungarn-Sondernummer gyanánt megjeleníteni. Örömmel nyújtjuk ezt mint ilyen olvasóinknak és barátainknak s különös örömet érzünk, hogy az új esztendő ezt a német-magyar együttműködéssel ilyen szerencsésen bevezethetjük.

Német-magyar együttműködés... Egyik legszebb ideálunk s íme most már a megvalósulás felé közeledik. Az az igazi, benső kapcsolat, mely lapunk és a Deutscher Buch- und Steindruckerkészlet közt már most is fennáll, minden jel szerint át fog terjedni a német Typografische Gesellschaftokkal való együttműködésre is.

A füzet egyébként a szokott dús tartalommal jelent meg. Igen érdekes szakkikkek közül kiemeljük a festék száradásáról, a háromszínyomdáról és a mödtingi gyorsajóggyárról írt kimerítő ismertetést, melyeken kívül még egész sor apróbb közlemény teszi tartalmasabbá a lapot.

Külön kell megemlékeznünk a Deutscher Buch- und Steindruckerkészlet karácsonyi számáról, amely nem sokkal kisebb terjedelemben jelent meg, mint az utolsó években. Egy hosszú cikkben részletes áttekintést nyújt a grafikai ipar terén 1923-ban tett előhaladásról. E cikkben Rudolf Sellmann a betűöntői ujdonságokat, Eduard Kühnast — aki egyébként lapunknak is munkatársa — pedig a géptechnikai újításokat ismertette. „Aufbau und Wiederaufbau” címen Kner Imre ír tartalmas cikket olyan problémákról, amelyek a grafikai ipar közeljövőbeni fejlődését közelebbről érintik. Históriai cikke is igen érdekes: Zeiller tanár ismerteti Vinzenz Rockner betűtípusait. Egy másik technikai cikkben egy új precíziós nyomóeljárásról értekezik a lap szerkesztője Rudolf Bär. Ez új eljárás újján egyengetés nélkül 10.000 többszínű nyomást lehet előállítani — óránként. A lap e száma egyébként szebbnél szebb mellékletekkel ékesül. A lap egyes számainak ára 1'50 arany-márka (kb. 10.000 K) s beszerezhető a kiadóhivatalban: Berlin SW 61, Teltowerstrasse 32. szám alatt.

Technikai közlések

A GÉPSZEDÉS NYOMÁSA. Abból folyólag, hogy a gépszedés mindig új, nem kopott, tiszta nyomás esik róla. És minthogy nyomás után a gépszédést beolvasztják, nem kell a gépmesternek különösen kímélnie, amiért erősebb nyomással és kevesebb egyengetéssel dolgozhat. A gépszédést általában nagyobb nyomásfeszültséggel kell ellátni, mert az rendszeren túlnom betűképet mutat és az erősebb nyomással járó koptatással a szedés rendes képet nyer. Ez a szándékos koptatás azonban meglehetősen egyenletes legyen és ez szükségessé teszi az egyengetést is. Hogy ne kelljen magas nyomásfeszültséget alkalmazni, a gépszédést némely nyomdában csiszológumival vagy a legfinomabb dörzspapírossal lesimítják, ami a szedés vékony vonalait kissé tompítja. Ez a csiszolás különösen simított, nagyon fényes és műnyomópapírosnál kívánatos. Kívánatos még könnynyomópapírosnál is, hogy a gépszedés nyomásával járó nehézségek könnyen leküzdhetők legyenek. Mert minél erősebb nyomást alkalmazunk, annál élesebben jelentkezik ugyan a betűk képe, de annál könnyebben »fekszik« meg a szedés is. A sorok lefekvése leginkább akkor következik be, ha azok a nyomóhengerrel egyirányban vannak a gépben, vagy ha a gépszédéses sorok hibásak; ha a sorok fölül vagy alul erősebbek vagy gyöngébbek és nem zárkoznak szorosan egymás mögé, ami aztán a támadt hézag felé fekteti le a sorokat. Minél erősebb a nyomás, annál nagyobb a sorok eldőlésének veszélye. A gondos gépmester ezért a lehető leggyöngébb nyomással igyekszik a gépszédéssel megbirkózni. De gyöngé nyomásnál is megfeküdhethet a szedés, ha a nyomóhenger huzata a rendes mértéket meghaladja vagy alatta hagyja. A nyomóhenger ekkor gyorsabban vagy lassabban megy át a szedésen, ami a szédést lefekteti. A nyomónak tehát a gépszedésnél fokozott figyelmet kell fordítania az egyengetésre és a nyomóhenger huzatára. A rosszul üntött sorokat a lóbnál vagy fent kartoncsikkokkal kell kiegyenlíteni, aszerint, hogy lent vagy fent vékonyabbak-e. Ezzel a spízselést is megelőzhetjük. A szedőgépek javításával ezek a bajok is csökkennek, de az öreg, elhasznált gépek munkája sok bajt okoz a nyomásnál is. Sokszor megesisik, hogy korrektúrasorok vagy később beleszedett egész bekezdések magasabbak. Ez aztán alaposan megnehezíti az egyengetést. A Monotype-szedésnél előfordul, hogy a sorok egyenlőtlenül vannak kizárva és ezenkívül könnyen emelkednek fel a kizárások is, ami a spízsek egész tömegét idézi elő. Dehát általában ugyesen küzdik le a gépmester szakértársaink a gépszédéssel járó akadályokat és az itt felemlített bajok csak kivételesek. Ezekben a kivételes esetekben is jó szolgálatot tehetnek a fenti útmutatások. h

A GÉPSZEDÉS ÉS A TÖMÖNTÉS. Aki nem otthonos a tömöntésben, az azt bihetné, hogy a tömöntés szempontjából semmi különbség nincsen gépszedés és kéziszedés között. Ez tévedés. Néhány előnnyel szemben, ami a gépszedés könnyebb kezelése és zárása körül észlelhető, egész sereg hátrány és hiányosság mutatkozik. A szedőgép a gépszédő felügyelete alatt átveszi a betűöntés szerepét is. Az anyag és a gép hibái természetesen megnehezítik a tömöntést és a galvanoplasztika munkáját is, amikor például rosszul üntött sorokkal telt oldalakot kell tömönteni. Ha a gépszédő a hibás, a baj kollegiális figyelemzettel a jövőre nézve meg-

MÁR MOST KÖSSÉ LE

A JÖVŐ ÉVI NAPTÁRSZÜKSÉGLETÉT

„HULLÁM“

PAPÍRÁRUGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁGNÁL

(DÖRNER ÉS HEIMBERG)

BUDAPEST VI, TAKSONY UCCA 6

TELEFÓN: 32--63

A legjobb festéket szállítja a világhírnek örvendő

KAST ÉS EHINGER

G. m. b. H. nyomdafestékgyár magyarországi fióktelepének képviselője

KÖNIG JÁNOS OKL. MÉRNÖK

BUDAPEST IV, FERENCIEK TERE 4

TELEFÓN: JÓZSEF 153-58

Gyárak:

Wien, Stuttgart, New York, Prag

Legkülönlegesebb festékek három-, valamint négyszínyomáshoz

Allandóan nagy raktárt tart elsőrendű fekete és színes festékekből

**LEVÉLBORÍTÉK- ÉS PAPÍRNEMÜ-
GYÁR**

VÉRTESI ALADÁR
BUDAPEST IV, FŐVÁMTÉR 4
GYÁR: IV, MOLNÁR UCCA 33

**KÉSZÍT: MAPPAKAT ÉS
DÍSZLEVÉLPAPÍROKAT**

JÓZSEF 102-51
JÓZSEF 102-52
JÓZSEF 62-49

KALLINA ZDENKO

GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST VIII, MÁTYÁS TÉR 16

Telefonszám: József
14-16

Litografiák,
kő- és offset-
nyomás részére
speciális beszerzési
forrás. Könyvmai gé-
pek, fűződrót, gyorsajtó- és
rotációs-szalagok raktára. A
Leipzig Schnelldruckfabrik,
a Farbenfabrik Otto Baer Radebeul-
Dresden és August Fomm könyvköté-
szeti gépgyár Leipzig-Reudnitz képviselete

LUZ EDE ÉS TÁRSA

LAKK-ÉS FESTÉKGYÁR RT
Budapest VII, Órnagy ucca 4

Telefón: József 93-46

Könyv- és
könyvmai
festékek
elsőrangú mi-
nőségben

Képviselet:

FRANK LAJOS
GRAFIKAI SZAKÜZLET

Budapest VIII, Teleki tér 10

Telefón: József 70-10

VARGA ÉS SZILÁRD

* Kötetek, zsinetek, *
ponyvák, zsá-
rok, vásznak. Ken- TELEFÓN
der-, len-, juta- és 195-08
pamulgármá-
nyok gyári
lerakata *

BUDAPEST V. KERÜLET,
JÓZSEF TÉR 11

előzhető, ha a gépben van a hiba, ez már körül-
ményesebb. Legkönnyebben a hideg öntésből eredő
hajók előzhetőek meg. A hideg ólom hegyes
betűket és ezzel rossz lemezeket eredményez. Néha
a különféle szedőgépek késeinek rossz beállítására
okoz kellemetlenségeket, mert az öntött sorok
magasabbakká lesznek és az erős sorok miatt a
tömöntött tesztek felelőssé, aki nem »klopfolta« le
jól a formát. Gyakori eset, hogy a sorok egyik
végükön gyengébbek, ami részatos szedést idéz elő.
Ilyenkor a kéziszedő kartoncsikkokkal egyenlítheti ki
a hiányosságokat, hogy a sorok párhuzamosan
álljanak egymás alatt. Ami nehezen orvosolható, az
a likacsos, üreges soröntés. Ha ez kefematricákon
kevésbé káros is, annál jobban észrevehető préselő-
gépeken sajtolt matricákon. Nagyon odvas sorok
egészen összenyomódnak, sőt eltűnnek, különösen
többszörös sajtolásnál. A galvanoplasztika ezért nem
is vállalja szedőgépsorok galvanizálását. A szedő-
gépen az ólom hőfokának szabályozásával, vagy az
öntőszájon levő esetleges hibák megjavításával azon-
ban ez a baj is kiküszöbölhető. A túlmagasan fekvő
dombortók különösen megnehezítik a lapöntvény-
nyek elkészítését és még egész sereg akadály, amelyek
főként a gépszedés stereotípálása elé gürdülnek.
A gyakorlat mindinkább több és több útmutatással
szolgál ez akadályok leküzdésére is. h

Lapunk e számának

megoldását Wanko Vilmos tervezte, hirdetései pedig
Kun Mihály útmutatásai szerint szedettek. A mel-
léletek bő másolatai a pályanyertes munkákak ;
szedték: Lombár László, Kolozsvári Károly, Topits
Béla és Tóth Ferenc. A gyomai Kner nyomdának
a 44. oldalon beragasztott újévi üdvözlő-lapja
Kozma Lajos grafikus munkája és a Kner nyomda
nyomása. Lapunk fedőleptjét Szarvas János, mellék-
leteit König Béla, szövegveleit Szarvas János, König
Béla és Szombathelyi István nyomtatták Retter Ilés
géptermi művezető irányításával

1924. ÉVI FEBRUÁR HÓ 20

Szerkesztő-kiadó Biró Miklós
Felelős szerkesztő Wanko Vilmos
Főmunkatárs Kun Mihály. Nyomatott a Globus
nyomdai műintézet rt., Budapest VI, Aradi ucca 8,
cég üzemében a Klinkhardt'sche Schriftgiesserei
und Messinglinnenfabrik, Leipzig, cég Didot-
antikva betűivel és a J. G. Scheller & Giesecke,
Leipzig, betűöntőde Hundertjahr-Einfus-
sung sorozatából való díszekkel és ini-
ciálékkal, a Lortilleux Ch. és Társa
festékgyár, Budapest IV, Ferenc
József rakpart 27, cég festé-
kével. A műmelléklet kliséit
az Általános Grafikai Mű-
intézet rt., Budapest,
Bezerédy ucca 49,
cég szállította.

HANS WUNDER

G. m. b. H. Berlin-Wilhelmsberg
KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉKGYÁR

Fekete és színes festékek
Könyvkötőfestékek. Legjobb minőségű
„Germania“ hengeranyag

Különlegességek:

„Glória“ festékdóányag, meggátolja
a festék lehűződését. Fénykék „Perga“,
„Seccol“ gyorszárlítóanyag. Wunder-fekete,
fénylik és gyorsan szárad.

Vezérképviselet és egyedüli raktár:
GOLDSTEIN ADOLF UTÓDA
Budapest VII, Kazinczy ucca 32
Telefón: József 123-96

KÖNIG ÉS BAYER FOTOKEMIGRAFIAI MŰINTÉZET

KLISÉ- GYÁR

WESSELÉNYI U. 54

TELEFÓN: JÓZSEF 59-91

GRÓSZ ÉS VIDOR

Papírnagykereskedés.
Mindennemű okmány,
könyv-, famentes,
nyomó-, színes és
fedőpapírok, kartonok
nagy raktára, papír
és horíték gyári
képviselete

BUDAPEST VII, KERTÉSZ
UCCA 20 + TELEFÓN J. 126-54

SCHNELLPRESSENFABRIK MÖDLING

vorm. L. Kaisers Söhne Aktiengesellschaft Mödling bei Wien.
Munka- és érdekközös-
ségben a

vorm. L. Kaisers Söhne Aktiengesellschaft Mödling bei Wien. In Arbeits- und Interessengemeinschaft mit der

SCHNELLPRESSENFABRIK KOENIG & BAUER AKT.-GES. WÜRZBURG

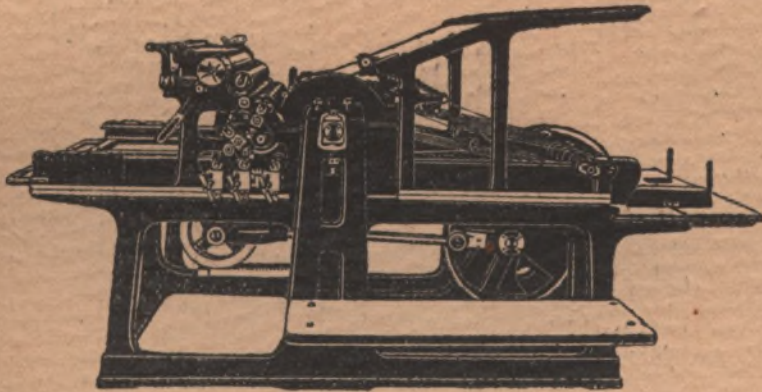
céggel

BUCHDRUCKSCHNELLPRESSEN: SCHNELLÄUFER

„HEXE“ „ROLLRENNER“

GYORSJÁRATÚ
KÖNYVNYOMDAI
NYOMÓGÉPEK

KÖRFORGÓGÉPEK ÉS TÖMÖNTÖDEI BERENDEZÉSEK

Kívánságra szívesen küld prospektusokat és nyomásmintákat

ROTATIONSMASCHINEN UND STEREOTYPPIEINRICHTUNGEN

Kataloge und Druckproben senden auf Verlangen sofort

Vezérképviselő: Koenig & Bauer Aktiengesellschaft, Würzburg,
valamint a mödlingi gyár részére

GRAFIKA GÉPKERESKEDELMI ÉS NYOMDABERENDEZÉSI RT

Budapest, V. ker., Csáky ucca 49 (Wahrmann ucca 16) Telefón 21—91

Ajánlatokkal és felvilágosítással is készséggel szolgál

MI NYUJTJUK ÖNNEK

ELŐNYÖS BEVÁSÁRLÁSAINK FOLYTÁN
A LEGVERSENYKÉPESEBB
ÁRAKAT

KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI, KÖNYVKÖTÉSZETI, DOBOZGYÁRI
GÉPEK, BETŰK, FESTÉKEK
ÉS FELSZERELÉSEK VÉTELÉNÉL

„**GRAFIKA**”

GÉPKERESKEDELMI ÉS NYOMDABERENDEZÉSI RT
BUDAPEST V, CSÁKY UCCA 49
BEJÁRAT WAHRMANN UCCA 16 • TELEFÓN 21-91